

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ
РОЗСЛІДУВАННІ**

*Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару*

(м. Дніпро, 30 травня 2024 року)

Дніпро
2024

УДК 343.1(98) : 340.6

Т 30

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Дніпровського державного університету внутрішніх
справ (протокол № 3 від 20.11.2024)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Коротаєв Володимир Миколайович – кандидат юридичних наук, доцент, Заслужений юрист України, директор Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС;

Обшалов Сергій Володимирович – доктор юридичних наук, доцент, заступник декана факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Чаплинський Костянтин Олександрович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Пиріг Ігор Володимирович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ (*голова*);

Єфімов Микола Миколайович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Бідняк Ганна Сергіївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Т 30 Теорія і практика використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2024 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 164 с.

ISBN 978-617-560-040-5

Збірник містить матеріали науково-практичного семінару, в якому взяли участь науковці, викладачі, курсанти, здобувачі закладів вищої освіти та працівники наукових установ України, а також практичні працівники правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює теоретичні та практичні проблеми криміналістики та судової експертизи.

Матеріали семінару можуть бути використані у науково-дослідній роботі та у навчальному процесі спеціалізованих закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

ISBN 978-617-560-040-5

© ДДУВС, 2024

© Автори, 2024

З М І С Т

Ігор Пиріг

Напрями розвитку судової експертизи
з урахуванням умов воєнного стану 9

Руслан Степанюк

Перспективи розвитку криміналістики в Україні в умовах війни 11

Костянтин Чаплинський

Наукові дискусії щодо взаємодії окремих підрозділів
Національної поліції України під час розслідування
кримінальних правопорушень 13

Михайло Щербаковський

Підстави відмови експерта від проведення експертного дослідження 16

Олег Баулін

Актуальні проблеми використання спеціальних знань експерта
під час досудового розслідування 18

Валентин Бідняк

Деякі причини та умови, що ускладнюють проведення
судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень,
пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я 20

Ганна Бідняк, Вадим Болгаренко

Analysis of data obtained from electronic devices
during the investigation of economic criminal offenses 24

Ганна Бідняк, Денис Патретний

Необхідність опанування навичок з тактичної медицини
як необхідної складової професійної підготовки поліцейських
в умовах воєнного стану 24

Тарас Воліков

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування
кримінальних правопорушень проти власності 31

Володимир Єфімов

До питання використання спеціальних знань
у протидії організованій злочинності 34

Микола Єфімов

Features of inspection of the scene during the investigation
of hooliganism committed by football fans 37

Артем Коваленко

Фіксація доказової інформації у кримінальному провадженні
у вербальній формі: сутність та способи 40

Володимир Коваленко

Деякі особливості організації і тактики обшуку
під час розслідування кримінальних правопорушень,
вчинених організованими групами чи злочинними організаціями 43

Наталія Косенко

Дослідження одягу, розділеного шляхом розриву 46

Олександр Кривопуск

Місце вчинення злісного невиконання обов'язків
по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена
опіка чи піклування, як складова обстановки протиправного діяння 49

Олександр Лук'яненко

Проблема встановлення спільних ознак при порівняльному
дослідженні металів, сплавів та виробів з них 51

Юрій Мазниченко, Віктор Колонюк

Огляд (освідування) живої людини у кримінальному провадженні
(процесуальні та організаційно-тактичні аспекти) 53

Владислав Михайленко

Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час
розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним
набуттям права на землю державної або комунальної власності 57

Віктор Плетенець, Єлізавета Кисельова

Психологічна готовність постраждалих до відтворення дій
насильницького, сексуального чи трагічного характеру 59

Сергій Рогалін

Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні
випадків викрадення електричної енергії 61

Олена Сліпець

До питання судово-психологічної експертизи
за фактами насилля щодо дітей 64

Тетяна Стоєва, Анатолій Шиян

Особливості діяльності експерта у кримінальному провадженні,
що містить державну таємницю 66

Diana Kotliar

Legal regulation of criminal and procedural detention under martial law 68

Natalia Pavlova, Lilia Holoborodko

Features of conducting an investigative experiment under marital law 70

Evgeniya Yefimova

Features of the appointment of forensic psychological examination
in the investigation of intentional murder committed in a state
of strong mental excitement 72

Юрій Биченко

Використання трасологічних досліджень
для визначення механізму вчинення розбійного нападу 75

Олександр Бородін

Особливості використання спеціальних знань під час розслідування
торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів 77

Наталія Братішко

Щодо питання інноваційних підходів у криміналістичній техніці 80

Даріна Ван Ден Берг

Окремі аспекти розриву анатомічних утворень хребта 83

Аліна Васецька

Надання першої домедичної допомоги
поліцейськими потерпілим на місці події 85

Катерина Галушневська

Аналіз слідової картини бюджетних злочинів 88

Марія Герасименко

Домедична підготовка як актуальне питання
для правоохоронних органів під час воєнного стану 91

Ірина Гога

Деякі аспекти проведення огляду місця події та огляду трупа під час
розслідування вбивства через необережність в умовах воєнного стану 93

Тетяна Глян

Особливості підготовки до допиту неповнолітніх
за фактами дій насильницького характеру 96

Ксенія Граур

Окремі питання надання домедичної допомоги
Національною поліцією України 99

Олена Лук'яненко

Щодо можливості створення криміналістичного обліку
осіб за ознаками зовнішності..... 101

Аліна Дишльова

Особливості використання спеціальних знань під час огледів
земельних ділянок державної або комунальної власності
за фактами незаконного набуття права на них 103

Вікторія Довгих

Проблеми використання новітніх технологій
у дактилоскопічній діяльності в Україні 105

Марія Дуденко

Криміналістика як наука, навчальна дисципліна
та практична діяльність 108

Олександра Дусяк

Роль дактилоскопічної експертизи у кримінальному провадженні 110

Володимир Жук, Микола Єфімов

Certain aspects of conducting an investigative experiment
in the investigation of hooliganism under martial law 112

Вероніка Кісільова

Особливості встановлення психологічного контакту при допиті 114

Анна Кондратьєва

Трасологічна діагностика знарядь злочину за слідами на місці події:
інноваційні підходи та автоматизовані системи 116

Олексій Кувшинов

До питання практики використання висновків спеціаліста
як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні 118

Тимур Кукарін

Психологічна підготовка поліцейських для надання допомоги
постраждалим у ситуаціях з високим рівнем стресу 121

Каріна Куріленко

Використання сучасних технологій у криміналістиці 123

Діана Кучеренко, Ганна Бідняк

Вплив навколишнього середовища на якість дактилоскопічного сліду 125

Ярослав Москаленко

Окремі аспекти підвищення рівня домедичної підготовки
поліцейського в умовах збройного конфлікту 127

Микита Павленко

Підготовка поліцейських з надання домедичної допомоги
в умовах воєнного стану як аспект національної безпеки 129

Діана Пархомик

До питання визначення кровоносної системи людини та кровообігу 132

Владислав Снісар

Актуальність ДНК-досліджень під час воєнного стану 134

Ангеліна Степаненко

Кровообіг та зупинка кровотечі під час допомоги в польових умовах 136

Дмитро Тарасенко

Значення тактичної медицини в професійній діяльності
поліцейських в умовах сьогодення 139

Даніл Таруга

Психологічна стійкість та профілактика стресу у поліцейських 142

Олександр Тертичко

Дихання та невідкладні дихальні стани 144

Дар'я Усова

Криміналістичні аспекти протидії злочинності в умовах воєнного часу 147

Владислава Устименко

Криміналістична фотографія як один з найважливіших етапів огляду місця події 149

Андрій Хейло, Ігор Крушеницький

Загальне поняття про дактилоскопію 151

Діана Шепеленко

Деякі проблеми кадрового забезпечення відділів криміналістичного забезпечення Національної поліції України 154

Яна Яшан

Проблеми та перспективи криміналістичного дослідження слідів дактилоскопічного походження 157

Alina Soldatenko

Problem aspects of investigation of the site of the event in deoccupied territories 160

Valeria Tsapovich

Possibilities of using forensic technology in the investigation of criminal offenses 162

Ігор Пиріг

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
З УРАХУВАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ**

Розглянемо окремі види експертиз, що, на наш погляд, мають пріоритетне значення при розслідуванні воєнних злочинів та кількість яких має збільшитись як на сучасному етапі, так і після перемоги та післявоєнної відбудови країни.

На сьогодні найбільш значущою є експертиза зброї та слідів і обставин її використання. Об'єктами дослідження є вогнепальна зброя та боєприпаси; сліди зброї, сліди пострілу та ситуаційні обставини пострілу; гранатомети реактивні та нереактивні, міномети, артилерійські гармати; протитанкові ракетні комплекси, реактивні системи залпового вогню, зенітно-ракетні комплекси тощо. До основних завдань досліджень належать: встановлення належності об'єктів до вогнепальної зброї або до боєприпасів; визначення їх виду, моделі та калібру; стану зброї, боєприпасів до неї та придатності їх для використання за призначенням. Особливо важливими є встановлення групової приналежності боєприпасів, зокрема ракет, до зброї, що використовується країною-агресором.

Експертиза вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху призначається для визначення: самого факту вибуху пристрою на місці події, його виду та потужності; належності об'єкта до вибухових пристроїв чи боєприпасів, його класифікація та спосіб виготовлення. Експертизою вибухових речовин встановлюється: належність об'єкта до вибухових речовин або їх компонентів; спосіб виготовлення вибухових речовин; наявність мікрослідів вибухових речовин і продуктів їх розкладу на предметах-носіях; вихідна речовина, що була використана для вибуху; спільна родова (групова) приналежність вибухових речовин.

Важливою є інженерно-технічна експертиза, а саме наступні її види: будівельно-технічна; пожежно-технічна; оціночно-будівельна; інженерно-екологічна. Для забезпечення відшкодування шкоди, завданої об'єктам цивільної інфраструктури, проводиться оціночно-будівельна і будівельно-технічна експертизи, що визначають технічний стан будівель, споруд та інженерних мереж, причини пошкоджень та руйнувань об'єктів та їх елементів; вартість будівельних робіт, пов'язаних з відновленням будівель. Проведення інженерно-технічних експертиз на сьогодні можливе лише на території, підконтрольній Україні. Після деокупації всіх територій України

кількість оціночно-будівельних експертиз прогнозовано зросте, оскільки для відновлення зруйнованих будівель та споруд необхідно встановити їх вартість.

До воєнних злочинів також відноситься екоцид, тобто масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери, водних ресурсів та вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу. Серед вчинених дій російськими військовими можна зазначити окупацію Чорнобильської АЕС, яка є частиною радіаційно-екологічного біосферного заповідника, коли російські військові будували окопи безпосередньо у зоні радіологічної активності, неусвідомлюючи ризиків для них самих та оточення. Велику екологічну загрозу становить знищення Каховської ГЕС, руйнування природних заповідників і зменшення біорізноманіття, забруднення ґрунтів і водних джерел, а також пожежі на сільськогосподарських угіддях, що призводить до неможливості подальшого їх використання. Ці факти свідчать про вчинення росією екоциду на території України. Зважаючи на негативний вплив воєнних дій на навколишнє природне середовище, значну роль відіграє проведення екологічної експертизи, що визначає вплив техногенних факторів на стан екосистеми, оцінює наслідки, що настали, та визначає розмір відшкодування збитків, завданих державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства; збитків від забруднення навколишнього природного середовища, пошкодження або знищення об'єктів тваринного та рослинного світу, що відбулося внаслідок ведення бойових дій та застосування військової техніки та озброєння.

Судово-медичні експертизи та тісно пов'язані з ними молекулярно-генетичні дослідження проводяться з метою визначення причин смерті та ідентифікації загиблих військових та цивільних осіб, в тому числі з місць масових поховань на деокупованій території. Зважаючи на значну кількість молекулярно-генетичних досліджень, стаціонарні лабораторії експертних установ сьогодні не в змозі в повному обсязі забезпечити їх проведення. На практиці позитивних результатів у цьому напрямку набув пристрій «ANDE Rapid DNA», призначений для створення ДНК-ідентифікатора для швидкої (протягом 100 хвилин) ідентифікації людини. Нещодавно такими пристроями були забезпечені всі обласні підрозділи поліції з техніко-криміналістичного забезпечення розслідування.

Проведеним нами аналізом експертної діяльності при розслідуванні воєнних злочинів встановлено значне збільшення кількості та різноплановості експертиз, що проводяться сьогодні та будуть проводитись у недалекому майбутньому. Збільшення кількості експертиз за окремими напрямками підіймає проблему кадрового забезпечення судово-експертної діяльності. Недостатність кадрів відчувається вже сьогодні, що своєю чергою впливає на терміни проведення експертиз.

Руслан Степанюк

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-
розшукової діяльності та розкриття
злочинів Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Масштабна збройна агресія проти України призвела до суттєвої трансформації злочинності. Відповідно перед правоохоронними органами постали нові завдання, які насамперед пов'язані із протидією воєнним злочинам та іншим, пов'язаним із війною кримінальним правопорушенням. Їх вирішенню сприяють новітні технології криміналістики, використання яких в останні роки в Україні значно активізувались.

Серед новітніх криміналістичних технологій, які виявились особливо затребуваними у правоохоронній та судово-експертній практиці України під час війни, варто відзначити експрес-аналіз ДНК (rapid DNA), технології аерокосмічної криміналістики та методи цифрової криміналістики.

Впровадження засобів швидкого ДНК-тестування в криміналістичну практику у світі відбулось порівняно нещодавно. Виробниками криміналістичного обладнання були розроблені прилади, які в автоматичному режимі виконують основні операції, що складають технологію ДНК-профілювання. Це дозволяє поза експертною лабораторією (у поліцейському відділі, на кордоні, на місці події тощо) швидко визначити ДНК-профіль зі зразка біологічного матеріалу людини. Така техніка виявилась надзвичайно ефективною в ідентифікації жертв масових катастроф.

В Україні приладами швидкого ДНК-тестування марки RapidNIT було обладнано територіальні підрозділи Експертної служби МВС в областях, де відсутні повнопрофільні лабораторії молекулярно-генетичної експертизи. А вже під час війни передовими для цього напряму приладами ANDE 6C оснастили підрозділи техніко-криміналістичного забезпечення Національної поліції України. Це дозволило значно пришвидшити виконання завдань щодо ідентифікації тіл, знайдених у місцях масових поховань, осіб, загиблих від обстрілів, та інших невпізнаних жертв війни. Якщо система RapidNIT насамперед використовується для встановлення ДНК-профілю з біологічних зразків живих осіб, то за допомогою ANDE 6C також проводять тестування залишків тіл загиблих. Досвід поліцейських криміналістичних підрозділів підтверджує високу ефективність цієї системи в ідентифікації жертв війни в Україні. Разом з цим з причини слабого наукового забезпечення

проблематики криміналістичного ДНК-аналізу в цілому і напряду судового експрес ДНК-тестування зокрема, в Україні поки що відсутній системний підхід щодо використання відповідних технологій у практичній діяльності. Поліцейські підрозділи використовують прилади швидкого ДНК-тестування для сортування тіл та їх фрагментів, а також попереднього встановлення особистості загиблих. Надалі проводяться судові молекулярно-генетичні експертизи. Таким чином кожного разу здійснюється два дослідження, що, з одного боку, додатково убезпечує від помилок, але з іншого значно збільшує строки розслідування і матеріальні витрати. Як видається, назріла потреба впорядкувати використання відповідної техніки, узгодивши роботу спеціалістів-криміналістів та експертів за цим напрямом, й усунувши там, де це можливо, потребу дублювання досліджень.

В умовах війни виявились затребуваними і технології аерокосмічної криміналістики. Швидко одержати якісне зображення місця події допомагає 3D-сканування, що в подальшому робить можливим не тільки безпосередньо сприйняти зафіксовану на місці обстановку, а й виконати деякі експертні ситуаційні дослідження. Водночас існує нагальна потреба у подальшому вдосконаленні наукових положень, розробленні методичних рекомендацій щодо застосування зазначених засобів і методів, технічному оснащенні та навчанні спеціалістів-криміналістів.

У сучасному світі повсюдного використання комп'ютерних технологій внаслідок вчинення кримінальних правопорушень разом із фізичними (матеріальними) та психічними (ідеальними) слідами залишаються цифрові сліди. Стосовно розслідування злочинів, пов'язаних із війною, це є особливо актуальним, адже безпосереднє дослідження правоохоронцями матеріальних та ідеальних слідів не завжди можливе. Водночас пошук і аналіз цифрових даних допомагає встановлювати істину в кримінальних провадженнях. Зокрема, особливо актуальними для розслідування воєнних злочинів є методи криміналістичної розвідки за відкритими джерелами з метою встановлення ймовірних підозрюваних, а також дослідження цифрових пристроїв, виявлених у зв'язку з розслідуванням. За цими напрямками також існують проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем вітчизняних наукових досліджень та методичних розробок для практичних працівників, прогалинами в регулятивному законодавстві щодо збирання та використання цифрових доказів у розслідуванні.

Зазначеними напрямками не обмежується спектр криміналістичних інновацій, застосування яких дозволяє вирішувати складні завдання з розслідування злочинів в умовах війни. Фактично в кожній галузі криміналістичної техніки та судової експертизи, що застосовуються в цих складних умовах, нагальними є потреби в інноваціях. Наприклад, актуальними є подальший розвиток методів криміналістичної розвідки, удосконалення криміналістичних (банків) баз даних та налагодження швидкого взаємного обміну інформацією з базами країн ЄС, накопичення довідкової інформації про новітні засоби озброєння та комплексні експертні

дослідження місць артилерійських і ракетних обстрілів, впровадження новітніх засобів і методів криміналістичного матеріалознавства та комплексного визначення шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу внаслідок бойових дій, тощо.

Костянтин Чаплинський

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**НАУКОВІ ДИСКУСІЇ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ОКРЕМИХ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Під час воєнної агресії з боку росії дедалі збільшується кількість бойових дій, особливо в східних регіонах нашої держави. Проте Збройні Сили України продовжують дедалі деокуповувати захоплені росією території та здійснювати в цих регіонах стабілізаційні заходи. За таких умов керівництво держави докладає неабияких зусиль щодо пришвидшення вступу України до Європейського співтовариства та інтегрування до НАТО. Унаслідок цього виникає необхідність продовження раніше започаткованих реформ соціально-економічної й політичної основ суспільства, враховуючи умови сьогодення. Особливе місце в цій діяльності приділяється протидії корупції та організованій злочинності.

Сьогодні криміногенна ситуація в державі значно ускладнилася. Спостерігається суттєва зміна структури та характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. На жаль, і далі фіксується збільшення кількості насильницьких протиправних дій, особливо тяжких і особливо тяжких злочинів. Динамічні зміни в характері насильницьких злочинів й умовах боротьби з ними сьогодні наочно демонструють необхідність створення сучасної дієвої методики організації розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Швидке розкриття й розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів на пряму залежить від належної взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України у кримінальних провадженнях. Це дозволяє якісно спланувати проведення першочергових слідчих (розшукових) і процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів. Зважаючи на це, розробка практичних рекомендацій щодо взаємодії слідчих і працівників оперативних підрозділів Національної поліції є, безумовно, одним із пріоритетних напрямів для

досягнення мети кримінального провадження, особливо в умовах воєнного стану.

Більшість учених взаємодію визначає як одну із форм організації розслідування кримінальних правопорушень, що полягає в заснованому на законі співробітництві слідчого з працівниками слідчих підрозділів, що відбувається за єдиним планом, часом та місцем, з метою повного й швидкого розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні, притягнення до кримінальної відповідальності всіх причетних до злочинної діяльності [1, с. 123-124].

Особливо така узгоджена діяльність набуває значення під час документування воєнних злочинів. Так, при організації діяльності органів і підрозділів Національної поліції на деокупованих територіях взаємодія здійснюється за такими напрямками:

1. Організація евакуації населення з районів, які піддаються постійним обстрілам з боку рф. Зокрема, станом на 01.12.2022 р. близько 4 200 тис. осіб на Донеччині відмовилися від евакуації (переважно особи похилого віку).

2. Здійснення «подворового» або «поквартирного» обходу працівниками поліції з метою опитування про:

– прикмети військовослужбовців рф (належність до певного військового підрозділу; кількість техніки, яка зайшла до населеного пункту, та зброї тощо);

– характер насильницьких дій, які вчинювали військовослужбовці рф (вбивства, зґвалтування, побиття). Спостерігається велика латентність злочинів, оскільки потерпілі нерідко відмовляються подавати заяви, особливо жінки та діти. Зважаючи на це, створюються робочі групи із залученням відповідних психологів та ін.

Особливого значення набувають питання встановлення військовослужбовців рф, які приховуються в населеному пункті або за його межами.

У рамках взаємодії слідчих та оперативних підрозділів вживаються вичерпні заходи щодо встановлення осіб військовослужбовців рф за фотознімками або відеозображенням. Так, на сьогодні офіційно встановлено 18 осіб, які відправляли поштою з м. Буча викрадене майно.

У цілому взаємодія слідчого і працівників оперативних підрозділів Національної поліції реалізується в різних формах. Так, взаємодія має кримінально-процесуальні та організаційні риси, і якщо в окремих випадках можуть проводитися сумісні узгоджені дії за участю працівників оперативних підрозділів у проведенні першочергових слідчих (розшукових) дій, і це буде спільною діяльністю слідчого й оперативного працівника, то участь слідчого у проведенні оперативних заходів виключена. Таку думку висловлювали і М. М. Єфімов та інші [3, 4].

Під формами взаємодії слід розуміти організаційні прийоми та методи, способи й порядок зв'язків між ними, засновані на кримінальному

процесуальному законі і відомчих нормативно-правових актах правоохоронних органів, а також передовому досвіді оперативно-слідчої та судової практики, спрямовані на забезпечення узгодженої їхньої діяльності та правильне поєднання властивих кожному з цих органів методів і засобів діяльності [2, с. 267].

Підсумовуючи, можна виокремити серед основних форм взаємодії дві групи: організаційні та процесуальні.

Наостанок зазначимо, що взаємодія відповідних органів і підрозділів Національної поліції при розслідуванні кримінальних правопорушень (особливо військових злочинів) має важливе значення для підвищення їх ефективності та результативності. У цілому взаємодія в досудовому розслідуванні може здійснюватися як у процесуальній формі (при сумісній роботі в конкретному кримінальному провадженні), так і в непроцесуальній формі (на рівні ділових відносин та контактів щодо узгодженого виконання завдань розкриття кримінального правопорушення). Як наслідок, усі розглянуті форми взаємодії повинні ґрунтуватися на: – чіткому їх плануванні; – професійній орієнтації щодо можливостей слідчих, працівників оперативних підрозділів та експертної служби; – на встановленні правильних службових взаємовідносин, підтриманні атмосфери довіри, згуртованості та взаємної допомоги.

1. Антонюк О. В. Окремі аспекти взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 122–129.

2. Саїнчин О. С. Криміналістичні умови розкриття умисних вбивств. *Правова держава*. Одеса: ОНУ. 2008. № 10. С. 267–273.

3. Єфімов М. М. Типові слідчі ситуації та відповідний їм напрям дій слідчого при розслідуванні хуліганства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 1. С. 351–358.

4. Криміналістичне забезпечення розслідування хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку : монографія / С. С. Герасимчук, К. О. Чаплинський, М. М. Єфімов. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 238 с.

Михайло Щербаковський

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального
процесу, криміналістики та
експертології факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ПІДСТАВИ ВІДМОВИ ЕКСПЕРТА ВІД ПРОВЕДЕННЯ
ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Процесуальним наслідком призначення експертизи не завжди є проведення експертного дослідження, що завершується наданням висновку експерта. Цьому є декілька причин. По-перше, питання, які містяться в ухвалі про провадження експертизи, можуть виявитися з якихось причин невіршеними. По-друге, при наявності певних підстав матеріал може бути повернутий без проведення дослідження. У кожному із цих випадків результат оформляється по-різному і має різне правове значення. Об'єкти, що надійшли для проведення експертизи, при наявності певних підстав можуть бути повернуті замовнику (суду, органу, особі, які призначили експертизу) без проведення експертного дослідження як керівником експертної установи, так і експертом.

Керівник експертної установи направляє письмове повідомлення про повернення матеріалів без виконання відразу після надходження матеріалів в експертну установу і до організації провадження експертизи. Цей лист є адміністративним документом, а підставою його направлення є очевидна неможливість вирішення питань, поставлених експертові, яка впливає після ознайомлення з постановою, ухвалою, запитом (відсутність відповідного фахівця, необхідного для проведення дослідження обладнання та ін.). Керівником експертної установи на адресу ініціатора проведення експертизи направляється лист із вказівкою причин неможливості проведення експертизи. Вважається, що експертиза у цьому випадку не відбулася. Якщо після усунення недоліків ці ж матеріали направляються в ту саму або іншу експертну установу знову, то новопризначена експертиза буде первинною.

Експертом складається документ про неможливість дачі висновку (провадження експертизи) до або після початку провадження експертного дослідження при наявності підстав, зазначених у процесуальному законі, а саме – «через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів» (ст. 69 КПК України). Вказане повідомлення є процесуальним документом.

Експертна практика показує, що існують інші причини відмови експерта від проведення експертизи, а процедура відмови не врегульована достатньою мірою на законодавчому рівні. Аналіз експертної практики показує, що спектр підстав відмови експерта від проведення експертизи ширше передбаченого нормативними документами та

їх можливо поділити на три групи.

Загальні процесуальні підстави відмови, що унеможлиблюють обізнану особу виступати експертом в процесі досудового слідства та судового розгляду наведені у ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», статтях 77, 79 КПК України: обізнана особа (експерт) є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем; членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача; брала участь у цьому ж провадженні як інший учасник (крім спеціаліста); якщо особисто, її близькі родичі чи члени її сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження; проводила ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються у цьому провадженні.

Спеціальні процесуальні підстави відмови від проведення експертизи або припинення її провадження: обізнана особа не є співробітником державної спеціалізованої установи, коли призначається криміналістична, судово-медична або судово-психіатрична експертизи, які можуть проводитися відповідно ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» виключно у державних спеціалізованих установах; обізнана особа не має допуску до державної таємниці, що міститься в представлених на експертизу об'єктах, згідно з ст. 22 Закону України «Про таємницю»; несплата вартості експертизи, що призначена за клопотанням сторони захисту; постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи відповідно до ст. 89 КПК України; незабезпечення доступу до об'єкта дослідження або учинення перешкод з боку сторін, що беруть участь у кримінальному провадженні, в обстеженні об'єкта; суттєві порушення процесуального порядку оформлення матеріалів, направлених для провадження експертизи.

Додаткові гносеологічні підстави відмови, безпосередньо пов'язані з властивостями об'єктів, наданих експерту, та процедурою їх дослідження: питання, сформульовані в документі про призначення експертизи не вимагають для свого рішення спеціальних знань або є правовими; вихід поставлених перед експертом питань за межі його компетенції; незрозумілий зміст та обсяг доручення, а клопотання експерта замовнику експертизи про уточнення, роз'яснення завдання не виконано; непридатність, недоброякісність для дослідження об'єктів, що надійшли на експертизу; відсутність науково-обґрунтованої методики або частини обладнання для рішення поставленого завдання; наявність реальної загрози життю і здоров'ю експерта під час провадження досліджень небезпечних об'єктів, що виходить за рамки професійного ризику; неможливість проведення експертизи без залучення інших експертів; представлені об'єкти недостатні для вирішення поставленого питання, а витребувані додаткові матеріали не надані експерту.

Вважаємо, що наведений комплекс об'єктивних підстав відмови експерта від провадження експертного дослідження повинен найти відображення у нормативних документах, що регламентують судово-експертну діяльність.

Олег Баулін

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач відділу наукової та
нормативно-методичної діяльності
Київського науково-дослідного
інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Відзначена у п. 4.7. розділу II Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 [1], роль судово-експертної діяльності безумовно свідчить про важливе значення спеціальних знань основних суб'єктів, які здійснюють цю діяльність, – експертів для вирішення завдань кримінального провадження, що визначені у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України [2].

Традиційні для нашого кримінального судочинства проблеми використання спеціальних знань експерта під час досудового розслідування (брак кваліфікованого персоналу і знань у ініціаторів залучення експертів до кримінального провадження про можливості судової експертизи; неякісний матеріал, що направляється сторонами кримінального провадження для проведення експертного дослідження; надмірне навантаження на експертів, які працюють у державних спеціалізованих установах судової експертизи; недостатнє фінансове, науково-методичне, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення тощо) в умовах воєнного стану, введеного через воєнну агресію РФ проти України, і мобілізації військовозобов'язаних лише загострилися. Але незважаючи на існуючі проблеми і складні умови, судові експерти і спеціалізовані судово-експертні установи України продовжують рух до європейського простору, орієнтири якого визначені Планом дій для європейського простору судової експертизи до 2030 року, схваленому Радою ЄС 2023 року [3].

Участь у діях із реалізації зазначеного Плану авторитетних міжнародних органів, установ і організацій, зокрема Європейської комісії, Європолу, а також ENFSI – Європейської мережі судово-експертних установ, до членів якої належать ДНДКЦ МВС України, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України та деякі інші державні спеціалізовані судово-експертні установи України, є запорукою успіху в досягненні намічених цілей.

Вже зараз в Україні в інтересах національної безпеки, економічного

добробуту та прав людини функціонує автоматизована система біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства [4], напрацьовуються методичні рекомендації щодо збору та аналізу біометричних даних, здійснюється міжвідомчий обмін криміналістичними даними, проводяться науково-дослідні роботи з формування єдиного підходу до термінології, що вживають судові експерти для комунікації, українізації криміналістичної та спеціальної експертної термінології, з'являються наукові праці щодо можливостей використання в слідчій та судово-експертній практиці штучного інтелекту, перспектив діджиталізації та впровадження новітніх технологій у сфері кримінальної юстиції та судової експертизи.

Всі ці зусилля спрямовані на розв'язанні загальних проблем, пов'язаних із забезпеченням: достовірності результатів судової експертизи і відновленням даних, необхідних для судової експертизи, особливо тих, які зникли з цифрових носіїв; зменшення корупційних ризиків і суб'єктивного впливу на прийняття рішень під час проведення судових експертиз та використання висновку експерта як джерела доказів на стадії досудового розслідування; підвищення рівня професійної компетентності судових експертів, обізнаності слідчих, прокурорів, слідчих суддів та адвокатів, які практикують у сфері кримінального судочинства, про можливості судової експертизи; процесів акредитації експертних лабораторій тощо.

При цьому науковцям, працівникам органів досудового розслідування, прокурорам, слідчим суддям і судовим експертам потрібно враховувати при здійсненні своєї діяльності положення Сіднейської декларації [5], в якій слушно відзначені такі фундаментальні принципи як: 1) активність і присутність продукують сліди, які є фундаментальними векторами інформації; 2) огляд місця події є науково-діагностичним заходом, що вимагає наукових знань; 3) криміналістика ґрунтується на конкретних випадках і спирається на наукові знання, методологію розслідування та логічні міркування; 4) криміналістика – це оцінка висновків у контексті через асиметрію часу; 5) криміналістика має справу з континуумом невизначеностей; 6) криміналістика має багатовимірні цілі та внесок; 7) висновки судово-медичної експертизи набувають значення в контексті.

З метою підвищення ефективності діяльності експертів спеціалізованих судово-експертних установ України також необхідно на законодавчому рівні визначитись із правовим статусом і повноваженнями керівника судово-експертної установи, надавши йому можливість змінювати явно помилкові процесуальні визначення призначених експертиз і організувати в межах ввіреної йому для керівництва установи їхнє виконання судовими експертами, оскільки поширені помилки слідчих, прокурорів, адвокатів і суддів у назвах і видах експертиз зумовлюють додаткове листування між експертними установами та ініціаторами проведення експертиз, що збільшує строки їх проведення і спричиняє порушення засади розумності строків

кримінального провадження. Необхідним є і скасування заборони проведення експертиз із питань права у кримінальному провадженні, оскільки проведення таких експертиз дозволить розв'язати важливі питання кваліфікації кримінальних правопорушень та вирішити інші проблемні питання, що виникають під час здійснення міжнародного співробітництва на стадії досудового розслідування, спеціального (*in absentia*) досудового розслідування та проведення досудового слідства в умовах воєнного стану.

1. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

3. ON THE ACTION PLAN FOR THE EUROPEAN FORENSIC SCIENCE AREA 2.0: COUNCIL of the European Union CONCLUSIONS 7152/23. March 9, 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 24.05.2024).

4. Положення про національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2017-%D0%BF#n12> (дата звернення: 24.05.2024).

5. Roux C., Bucht R., Crispino F., et al. The Sydney declaration – Revisiting the essence of forensic science through its fundamental principles. *Forensic Science International*. 2022. Vol. 332. Art. 111182. Pp. 1-10. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0379073822000123> (дата звернення: 24.05.2024).

Валентин Бідняк

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРИЧИНИ ТА УМОВИ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДЕРЖАВНИМ ФІНАНСУВАННЯМ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Не потребує доведення той факт, що основу доказової бази кримінальних правопорушень щодо незаконного використання публічних коштів в галузі охорони здоров'я, як і в інших галузях, складають висновки судових експертиз. Раніше проведеним дослідженням емпіричної бази ми встановили, що у 92 % – призначалися судово-економічні експертизи, 86 % –

почеркознавчі, 46 % – товарознавчі, 21 % – технічна експертиза документів, 28 % – будівельно-технічні, 10 % – медичні, 9 % – інші види [1, с. 230].

До яких би сучасних способів вчинення протиправних дій в зазначеній сфері не вдавались правопорушники, для доведення їх вини та встановлення спричинених державі матеріальних збитків необхідне проведення судово-економічної експертизи. Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз регламентовано, що судово-економічна експертиза включає дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності, дослідження документів про економічну діяльність підприємств й організацій, дослідження документів фінансово-кредитних операцій [5]. Проте для її вчасного та результативного проведення звернемо увагу на вагомні аспекти, невиконання яких може стати причиною визнання судом експертного висновка неналежним та недопустимим доказом. Першочергово, це питання походження документів, які надаються уповноваженою особою. Відповідно до Методики, судово-економічна експертиза ґрунтується на дослідженні первинних документів [8]. Втім проблема постає під час включення до експертного дослідження актів проведених ревізій (інспектування), в ході проведення якої нерідко правоохоронці надають документи, отримані внаслідок проведення інших процесуальних дій (наприклад, довідка за результатами проведених негласних слідчих (розшукових) дій), що не повинно бути основою для висновків проведеної ревізії, а підтверджуватись іншими документами.

Аналіз матеріалів судово-слідчої практики свідчить про поширеність зазначеного прорахунку як під час вчинення кримінальних правопорушень в галузі охорони здоров'я, так і в інших галузях, що підтверджує наступний приклад.

Так, під час оцінки висновку експерта суд звернув увагу, що висновки по економічній експертизі можуть бути здійснені експертом лише на підставі дослідження первинних документів та звітності (а не лише звітності), за відсутності у експерта первинних документів така експертиза та її висновки не можуть вважатись обґрунтованими. З переліку питань, поставлених експерту на дослідження по висновку від 14 червня 2019 року № 118, чітко вбачається, що вирішальне значення мала б відігравати саме перевірка первинних бухгалтерських документів, зібраних на стадії досудового розслідування у даному кримінальному провадженні, в розрізі показників, яких стосувались конкретні питання. Проте виходячи з описової частини вказаного висновку, експерт взагалі не проводив дослідження шляхом перевірки підтвердження запитуваних показників первинними документами з матеріалів справи, натомість обмежився математичними розрахунками з вихідних даних, які були сформульовані у вигляді умов, а саме: «за умови, що: ...» (фактично – припущення), що, на переконання суду, є неправильним та може свідчити про відсутність достатніх, належних та допустимих доказів, які б дозволили експерту стверджувати про, наприклад, заниження прибутку

від спільної діяльності, заподіяння збитків тощо. Про це, на думку суду, свідчить висновок експерта від 27 травня 2019 року № 90 (том 34 а. к. п. 260-289), згідно з яким експерт здійснив заключення, що підтвердити дані, поставлені експерту у питаннях для дослідження, не є можливим, оскільки не надано необхідних документів, які ним були додатково витребувані, але слідчим не надані через їх відсутність в матеріалах кримінального провадження. Вищевикладене в сукупності дає підстави суду стверджувати, що висновок експерта від 14 червня 2019 року № 118, який покладено в основу обвинувачення ОСОБА_15, ОСОБА_17, ОСОБА_16, ОСОБА_18 та ОСОБА_19, проведено з грубим порушенням норм чинного законодавства України, а саме: експерт при проведенні економічної експертизи не досліджував первинні документи по господарських операціях; висновок експертного дослідження від 14 червня 2019 року № 118 було викладено на підставі довідки спеціаліста, що носить виключно інформаційний характер та не є належним та допустимим доказом у кримінальному провадженні. На підставі наведеного суд визнає висновок експерта від 14 червня 2019 року № 118 недопустимим доказом у даному кримінальному провадженні [3].

Наступна причина, що ускладнює проведення судово-економічної експертизи, виникає тільки під час розслідування кримінальних правопорушень в галузі охорони здоров'я і пов'язана із нарахуванням та підтвердженням збитків, спричинених незаконними діями суб'єктів програми медичних гарантій. Так, під час проведення судово-економічної експертизи за деякими пакетами медичних послуг, регламентованих Порядком реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році [4], іноді неможливо підтвердити суму коштів, нарахованих та оплачених Національною службою здоров'я України надавачу медичних послуг. Йдеться про складний порядок розрахунку тарифів та відсутність у звітах про надані медичні послуги інформації щодо суми сплачених коштів за надання медичних послуг конкретному пацієнту.

На сьогодні це питання залишається невирішеним і потребує законодавчого врегулювання шляхом внесення змін та доповнень до відповідних нормативно-правових актів в частині порядку нарахувань та виплат коштів надавачам медичних послуг за програмами медичних гарантій.

Окрім дослідження змістовної частини документів, за допомогою яких було вчинено кримінальне правопорушення, не менш важливою обставиною, що потребує встановлення, є ідентифікація осіб, причетних до протиправних дій, що можливо шляхом проведення судово-почеркознавчої експертизи. Запорукою ефективного дослідження рукописів (зазвичай, підписів та коротких рукописних текстів) є обов'язкова підготовка порівняльного матеріалу на належному рівні. Методика проведення судово-почеркознавчої експертизи передбачає мінімальну кількість зразків для експертизи [7], та в кожному конкретному випадку не обмежує їх обсяг та різновиди (експериментальні, умовно-вільні та вільні зразки почерку та підписів).

Серед причини, що ускладнюють отримання зразків для порівняльного

дослідження, науковці виділяють: достатній рівень обізнаності правопорушників щодо способів підробки документів, технологій та приладдя для їх виготовлення тощо; поширення електронних документів, яке значно обмежує отримання вільних зразків рукописних записів та підписів особи; відмова правопорушника від добровільного надання експериментальних зразків почерку та підпису Використання слідчим тактичних прийомів в таких випадках, як правило, не приносить позитивних результатів у вигляді переконання правопорушника надати експериментальні зразки. Тому науковці неодноразово доводили необхідність використання значного обсягу умовно-вільних та вільних зразків почерку та підпису правопорушників, які з тактичних міркувань запропоновано отримувати перед тим, як запропонувати особі надати експериментальні зразки [2, с. 15]. Оскільки в закладах охорони здоров'я достатньо широко розповсюджений документообіг в паперовому вигляді, то отримати вільні зразки почерку та підписів осіб, причетних до вчинення окреслених правопорушень, не викликає складнощів. За таких умов результативним є проведення тимчасового доступу до речей та документів та/або обшуку.

Але в умовах розвитку інформаційних технологій, який охоплює і галузь охорони здоров'я, замість паперових документів суттєво збільшилось функціонування електронних. І хоча процесуальний закон визнає документом спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, та відносить до документів носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані) [6], питання відповідальності власників електронних підписів за передачу ключів і кодів на законодавчому рівні не врегульовано. Законом України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.11.2017 № 2155-VIII лише зобов'язано користувачів послуг електронної ідентифікації та користувачів електронних довірчих послуг забезпечувати конфіденційність та неможливість несанкціонованого доступу інших осіб до засобу електронної ідентифікації та до особистого ключа, і невідкладно повідомляти надавача послуг електронної ідентифікації про підозру або факт компрометації засобу електронної ідентифікації або факт компрометації особистого ключа [9].

У правоохоронній практиці є чимало випадків, коли кваліфікований електронний підпис користувача (посадовців закладу охорони здоров'я) було передано іншим особам, нерідко молодшому медичному персоналу, які фактично вносять фіктивні відомості до електронної системи охорони здоров'я. На часі перед правоохоронними органами постає проблема в ідентифікації осіб, які їх підписали, яке неможливо вирішити експертним шляхом.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що на стадії досудового

розслідування визначальна роль у доказуванні окреслених правопорушень належить судовим експертизам. Втім через низку причин їх проведення ускладнено або взагалі неможливо здійснити і здебільшого пов'язано із правозастосовчою практикою та тактично-організаційними особливостями підготовки матеріалів для експертиз.

1. Bidniak V. Types of expertise assigned in the investigation of crimes relating to illegal use of budget funds in the field of health care. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2019. Special Issue № 1. С. 229-232.

2. Бідняк Г. С. Використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств: арэф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2018. 20 с.

3. Вирок Жовтневого районного суду міста Полтави від 06.09.2021 р. №99403838 URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/99403838/>.

4. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році, Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1394 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1394-2023-%D0%BF>.

5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

7. Методика судово-почеркознавчої експертизи (загальна частина). ДНДЕКЦ МВС України; Уклад. К.М. Ковальов, З.С. Меленевська, Н.Г. Шпакович. К., 2008. 34 с.

8. Методика «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз», реєстраційний код методики з Реєстру методик проведення судових експертиз – 11.0.08, 2003 р.

9. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.11.2017 № 2155-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Вадим Болгаренко

здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ANALYSIS OF DATA OBTAINED FROM ELECTRONIC DEVICES DURING THE INVESTIGATION OF ECONOMIC CRIMINAL OFFENSES

In today's digitized world, where the use of electronic devices has become a necessary part of everyday life and professional activity, the analysis of data obtained from these devices acquires great importance in the field of economic

crime investigation. With the help of modern technologies and methods of analysis, which have evolved along with the rapid development of digital technologies, law enforcement officers get a unique opportunity to study electronic traces, which are often important evidence in cases of economic offenses [1].

In the work, we tried to consider modern methods and approaches to the processing and analysis of information that can be extracted from computers, smartphones and other digital devices in the context of economic crimes. Delving into the issues of using digital traces in criminal investigations, the work highlights important aspects and challenges facing law enforcement agencies in this direction.

Electronic evidence that can be used in the investigation of economic crimes covers a wide range of digital information traces stored on electronic devices. Researchers of this category of criminal offenses note that such traces remain in computer equipment in the form of draft documents, electronic correspondence, in electronic gadgets, sites of open information about procurement ("Prozorro", "Derzhakupivli Online", "Zakupki UA", "Tender Online "). They are used for communication between co-participants using messengers, IP-telephony, etc. [4].

The main categories of electronic evidence include:

- Email: Email analysis can reveal interpersonal communications, deals, financial transactions, and other important details.
- Files and documents: Electronic devices contain files and documents that may provide evidence of financial transactions, contracts, reports, accounts, and other economic relationships.
- Internet footprints: Examining browsing history, social networks, forums, and other online activities can reveal connections, interests, and other aspects of individuals' behavior.
- Metadata: information about the time, place and conditions of creation of files, photos and videos can be important in establishing facts and events.
- Banking data: analysis of transactions on bank accounts, electronic payment systems and other financial sources provides insight into the financial status and transactions of individuals.
- Mobile applications: Content and information from mobile applications, such as banking applications or instant messengers, can become important evidence.
- Syslogs: Analyzing computer syslogs can help establish the time and circumstances of device operation and identify potential attacks or intrusions [2].

If a powered-on computer or other electronic device is found during a search, a real-time review and extraction of computer data must be conducted immediately to prevent the possibility of blocking, disabling or encryption. Power-on devices contain volatile data that is volatile and failure to save it may result in data loss. In particular, the RAM of modern computers can contain a significant amount of information, including data about processes, services, users, open ports, ARP and DNS caches, information about automatically downloaded applications, unsaved documents, and others. It is important to note that access to such data is

governed by the laws of the country where the device is physically located. Some countries may prohibit the extraction of such information, even in real time.

In order to preserve sensitive data during a search, each device should be inspected and documented, identified, seized and photographed, and suspects and other persons should be isolated from computer equipment to prevent possible alteration or destruction of evidence. Retrieving electronic evidence from enabled devices must be performed by a qualified professional, such as a cyber police officer, using specialized knowledge, tools and software. The conducted inspection and the received information must be registered in the protocol [2].

Obtaining electronic evidence can be simplified with a clear and systematic procedure. We offer an algorithm that can facilitate this process:

- Determination of the objectives of the investigation
- Risk assessment and preparation
- Obtaining sanctions and permits
- Identification of data sources
- Protection of data integrity
- Data copying and analysis
- Collection of metadata
- Documenting and drawing up a protocol
- Expert assessment
- Preparation for legal defense

The use of technologies for obtaining electronic evidence, in particular, in the context of the investigation of economic crimes, is an extremely useful and effective approach in the modern law enforcement process. The application of an algorithm that covers all stages of obtaining and analyzing digital information allows for a systematic and logical approach to the collection of electronic evidence. In particular, identifying the objectives and assessing the risks of the investigation, obtaining the correct sanctions and authorizations, as well as the effective identification and protection of data sources become key factors in the successful conduct of investigations. Systematic analysis of metadata and documentation of the obtained results ensure the quality and reliability of electronic evidence [3]. The involvement of specialists in conducting research and preparing the obtained evidence for legal defense emphasizes the importance of a deep understanding and high qualification in this area. The use of these technologies makes it possible to make the investigation of economic crimes more efficient, accurate and relevant to modern challenges in the field of law enforcement.

1. Романюк Б.В. Сучасні криміналістичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: Автореф. дис.... к.ю.н.: 12.00.09 // Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – 20 с.

2. Стащак М. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С.186–189.

3. Алексєєва О. О. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. 2-ге вид.

перероб. та доп. / О. О. Алексєєв, В. В. Веселовський, В. В. Пясецький. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 320 с.

4. Chaplynskyi K., Sydorov O., Bidniak V., Bidniak H., Pakulova T. Use of Special Knowledge in Investigation of Crimes Related to Public Funding in the Field of Healthcare: study aid Dnipro : Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, 2023. 148 p.

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Денис Патретний

здобувач вищої освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

**НЕОБХІДНІСТЬ ОПАНУВАННЯ НАВИЧОК З ТАКТИЧНОЇ
МЕДИЦИНИ ЯК НЕОБХІДНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Умови військової агресії на сучасній території України вимагають особливої уваги до системи тактичної медицини. Вона відіграє вирішальну роль у збереженні життя поранених воїнів та цивільних осіб. Важливо, щоб медична допомога була надана якомога швидше та ефективніше.

Домедична допомога на полі бою включає в себе низку заходів, таких як зупинка кровотечі, надання першої допомоги пораненим та стабілізація їх стану перед евакуацією до медичного закладу. Крім того, евакуація з поля бою повинна бути проведена якомога швидше та безпечніше, щоб забезпечити належне лікування поранених в умовах військових конфліктів. Домедична допомога на полі бою відіграє важливу роль у збереженні життя поранених воїнів. Успішність надання цієї допомоги залежить від різних факторів, таких як наявність медичного обладнання, рівень підготовки та специфіка, а також тактика самої ситуації на полі бою.

Аналіз причин загибелі під час ведення бойових дій підкреслює важливість своєчасного та якісного надання домедичної допомоги. Аналіз причин загибелі військовослужбовців під час ведення бойових дій вказує на те, що значну їх частину можна було б врятувати при своєчасному та якісному наданні домедичної допомоги. Ця кількість коливається від 9 % (війна в Чечні) до понад 25 % (війна в Іраку та Афганістані). Основними причинами смерті 80–90 % таких поранених стали сильна крововтрата та шок. При цьому локалізація поранень в 48% випадків – в тулуб, у 31 % – у верхні та нижні кінцівки, у 21 % – в шию чи пахові ділянки, де проходять магістральні кровоносні судини [1, с. 4]. Зазначені статистичні дані

ілюструють, що значна кількість втрат може бути уникнута при належному застосуванні медичних знань та навичок на полі бою.

Особливу увагу також слід звернути на підготовку та навчання військовослужбовців у наданні першої допомоги. Регулярна практика та тренування допомагають збільшити шанси на успішне врятування життя у разі поранення на полі бою.

Приблизно 90 % смертельних випадків на полі бою трапляються до того, як пораненого було доставлено до лікувального закладу; у багатьох випадках смерті не можна запобігти за допомогою медичного втручання (тобто важка травма голови й політравма) [2]. Адже часто смертельні випадки на полі бою трапляються перед тим, як пораненого встигають доставити до лікувального закладу. Це може бути зумовлено різними факторами, включаючи тяжкість поранень, віддаленість від медичної допомоги та складність доступу до поранених через активні бойові дії. Розглянемо ситуацію, коли правоохоронець спецпідрозділу “Лють” під час бойових дій отримав серйозну черепно-мозкову травму в результаті вибуху міни, яка знаходилася поруч із ним. Через активні бойові дії та віддаленість від медичних пунктів надання допомоги йому не вдалося отримати медичну допомогу вчасно. Навіть якщо поранений мав би шанс на виживання за умови негайної медичної допомоги, відсутність доступу до неї може призвести до смерті. Такі ситуації часто трапляються під час воєнних конфліктів, коли бойові дії активні, а медичний персонал не може швидко дістатися до поранених. Одним із способів зменшення таких випадків може бути підвищення навичок першої допомоги серед правоохоронців.

У деяких випадках смерті не уникнути навіть за умов наявності медичного втручання. Особливо це стосується важких травм голови та політравми, коли поранення настільки серйозні, що медична допомога може бути неефективною.

Тим не менше, навчання першої допомоги та ефективна організація медичної допомоги на полі бою можуть допомогти знизити кількість смертей та максимально зберегти життя поранених бійців. Крім того, розвиток нових технологій та методів лікування може також сприяти підвищенню шансів на виживання у разі серйозних поранень на полі бою.

Під час військових операцій приблизно у 80 % випадків смерть настає протягом перших 30 хвилин після отримання поранення, коли часто єдина доступна медична допомога – це самопомога або допомога товариша. За допомогою індивідуальних аптечок, медичної сумки і тренування за програмою «Військово-польова медицина на полі бою» (Combat Medic) можна значно посилити боєздатність підрозділу [3, с. 333].

Основний курс підготовки з тактичної медицини для поліцейських містить ряд ключових аспектів, які допомагають їм ефективно реагувати на екстренні ситуації та надавати допомогу пораненим в умовах військового конфлікту або на полі бою. Розглянемо детальніше кожен з перелічених пунктів:

1. Основи анатомії та фізіології людини: розуміння будови та функціонування органів та систем людського тіла дозволяє поліцейським правильно визначати місце та характер поранень та виявляти можливі ускладнення.

2. Характеристики небезпечних факторів, що загрожують постраждалому: знання про небезпеки, які можуть виникнути внаслідок поранень (наприклад, кровотечі, втрати свідомості тощо), допомагає поліцейським у прийнятті швидких та належних рішень.

3. Види ран, характерні ознаки ран та кровотеч: розпізнавання різних типів поранень та їх характеристик дозволяє ефективно оцінювати стан постраждалих та визначати необхідні заходи.

4. Порядок проведення первинного огляду постраждалого: основи першої допомоги, включаючи оцінку стану постраждалих, надання допомоги у випадках потреби у відновленні дихання, зупинці кровотеч та наданні підтримки до прибуття медичної допомоги.

5. Надання домедичної допомоги у військово-польових умовах: особливості медичної допомоги на полі бою, включаючи застосування тимчасових засобів фіксації, вибір методів транспортування поранених тощо.

6. Ознаки порушення основних життєво важливих функцій організму та заходи з підтримки життєдіяльності: розпізнавання ознак шоку, реанімаційні заходи, надання підтримки у випадках загрози життю.

7. Склад та властивості індивідуального медичного оснащення правоохоронця: знання про медичне обладнання та його використання, включаючи перев'язочні матеріали, засоби для зупинки кровотеч, медикаменти та інше [5, с. 232].

Ці аспекти підготовки є основними для забезпечення того, щоб поліцейські могли ефективно діяти у випадку екстрених ситуацій та надавати необхідну допомогу пораненим у найбільш критичний момент.

Також обов'язково кожен поліцейський повинен практично відпрацювати та володіти такими навичками:

1. Визначення життєвих показників: вміння визначати пульс, дихання та інші основні життєві показники допомагає поліцейському швидко оцінити стан постраждалого та вжити відповідних заходів.

2. Оцінка стану потерпілого за життєвими ознаками: здатність правильно оцінити стан постраждалого на основі життєвих ознак є важливою для прийняття правильного рішення щодо надання допомоги.

3. Визначення симптомів респіраторної та серцевої зупинки: раннє виявлення ознак респіраторної або серцевої зупинки дозволяє розпочати негайні заходи з реанімації.

4. Видалення сторонніх предметів при обструкції дихальних шляхів: знання та навички видалення перешкод з дихальних шляхів допомагають забезпечити вільне дихання.

5. Здійснення простих прийомів забезпечення прохідності верхніх

дихальних шляхів та штучного дихання: вміння правильно застосовувати методи штучного дихання є життєво важливим для надання допомоги в умовах, коли постраждалий не дихає.

6. Накладення стискуючої пов'язки та джгута для зупинки кровотечі: ефективна зупинка кровотечі є критичною для збереження життя пораненого.

7. Імобілізація хребта та шиї, накладення імпровізованих транспортних шин: запобігання подальшим ушкодженням хребта та переломам кінцівок є важливими завданнями в перші хвилини після отримання травми [6, с. 110].

Ці навички дозволяють поліцейським ефективно реагувати на найрізноманітніші медичні ситуації та забезпечувати належну допомогу пораненим у будь-яких умовах

Тож узагальнюючи усе вищевикладене, можна зробити висновок про те, що зараз, як ніколи, необхідні зміни у системі підготовки працівників поліції – розвиток нових навчальних програм та програм домедичної підготовки на основі доказової медицини дозволить поліцейським ефективно реагувати на надзвичайні ситуації та надавати належну допомогу пораненим. Вищезазначені зміни повинні включати наступне: розробку нових навчальних програм (нові програми повинні ґрунтуватися на сучасних медичних стандартах та кращих практиках; вони мають охоплювати широкий спектр ситуацій, з якими можуть зіткнутися поліцейські, від травм та поранень до масових аварій та катастроф); запровадження міжнародних стандартів (використання міжнародно визнаних стандартів допоможе забезпечити однорідність та високий рівень якості навчання у всіх регіонах); навчання на базі доказової медицини (програми повинні бути основаними на найновіших наукових дослідженнях та рекомендаціях з доказової медицини, що дозволить поліцейським ефективно використовувати найкращі практики у медичній допомозі); використання досвідчених викладачів (залучення досвідчених фахівців у сфері тактичної медицини до навчання дозволить передати поліцейським не лише теоретичні знання, але й практичні навички та вміння); оцінка результатів навчання (важливо періодично оцінювати результати навчання, щоб переконатися, що поліцейські засвоїли необхідні навички та готові надавати домедичну допомогу у реальних умовах) [3, с. 334].

Таким чином, широка реформа системи підготовки поліцейських у сфері тактичної медицини допоможе у забезпеченні готовності ефективно реагувати на будь-які надзвичайні ситуації та забезпечувати належну допомогу пораненим у будь-яких обставинах.

1. Домедична допомога в умовах бойових дій : методичний посібник / В.Д. Юрченко, В.О. Крилюк, А.А. Гудима та ін. К.: Середняк Т.К., 2018. 80 с.

2. Elster Eric A. Implications of Combat Casualty Care for Mass Casualty Events / Eric A. Elster, Frank K. Butler, Todd E. Rasmussen // JAMA. 2019. Vol. 310(5). P. 475–476.

3. En-route care capability from point of injury mortality after severe wartime injury / J. Morrison, J. Oh, J. Dubose [et al] // Ann. Surg. 2020. № 2. P. 330–334/.

5. Стандарт підготовки І-СТ-3 (видання 2): підготовка військовослужбовця з тактичної медицини. К. : «МП Леся», 2019. 148 с.

6. Тактика надання самопомоги та взаємодопомоги під час ведення бойових дій: навчальний посібник / Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов. К. : ФПФ НГУ НАВС. 2020. 137 с.

Тарас Воліков

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Процес розслідування розподіляється на етапи, основними з яких у теорії криміналістики вважають початковий, подальший та заключний. Початковий етап розпочинається з моменту внесення відомостей про вчинення правопорушення до ЄРДР до оголошення повідомлення особі про підозру. Подальший етап починається з прийняття рішення у вигляді повідомлення особі про підозру й триває до моменту вирішення всіх завдань розслідування, коли сформовано доказову базу, достатню для пред'явлення обвинувачення. Більшість науковців основним визначає початковий етап розслідування злочинів, оскільки від вирішення його завдань залежить успішність дій на подальшому етапі та результати всього розслідування. Звичайно, цьому етапу приділяється значна увага у криміналістичній літературі. Розглянемо типові слідчі ситуації, що можуть виникнути на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти власності.

Під слідчою ситуацією розуміють сукупність обставин конкретної події злочину, актуалізованих слідчим, прокурором, судом, що здійснюють його розслідування. Структура слідчої ситуації включає об'єктивні, в яку входить упізнана на даний момент розслідування обстановка, що становить сукупність матеріальних та ідеальних відображень, тобто речових і особистісних джерел інформації, та суб'єктивні чинники – умови, безпосередньо пов'язані із суб'єктом діяльності, його професійним рівнем, практичним досвідом, видом пам'яті, рівнем розвитку абстрактно-логічного мислення, станом здоров'я і нервової системи та інших психофізіологічних та особистих якостей [1, с. 302].

На основі аналізу матеріалів судово-слідчої практики нами

виокремлено наступні типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти власності.

Перша типова слідча ситуація: надійшла заява від громадян з інформацією про вчинення кримінального правопорушення: вказується місце, час або період часу його вчинення; є відомості щодо предмету злочинного посягання; способів вчинення та заподіяну при цьому шкоду. При цьому відсутні: інформація щодо особи підозрюваного, свідки та очевидці події (65 %). У цій ситуації дії слідчого мають бути спрямовані на вирішення наступних завдань розслідування: встановлення особи підозрюваного або групи осіб; встановлення свідків та очевидців події; організація розшуку та затримання правопорушників; організація розшуку викраденого майна.

Для вирішення означених завдань необхідне проведення наступних організаційних, пошукових та слідчих (розшукових) дій:

- огляд місця події;
- допит потерпілого на місці події;
- надати доручення працівникам оперативних підрозділів на виявлення та допит свідків, очевидців;
- за результатами огляду призначити експертизи: дактилоскопічну; трасологічну; матеріалів, речовин та виробів; судово-медичну речових доказів у разі виявлення слідів біологічного походження та інші в залежності від виявлених на місці події об'єктів та слідів;
- поставити на облік викрадені речі та перевірити отриману інформацію за криміналістичними обліками: автоматизованою інформаційно-пошуковою системою «Дакто-2000», інформаційно-довідковими системами «Розшук», «Атріум», «Пізнання», «Номерні речі» та ін.;
- вивчити розкриті і нерозкриті злочини проти власності, вчинені у даному регіоні;
- надати доручення оперативним працівникам з відпрацювання місць реалізації викраденого майна, причетності до вчинення злочину осіб, які представляють оперативний інтерес, і осіб, на які вказав потерпілий;
- надати доручення працівникам оперативних підрозділів на проведення можливих негласних слідчих (розшукових) дій.

Друга типова ситуація: надійшла заява про вчинення кримінального правопорушення, є інформація щодо місця і часу вчинення правопорушення, предмету посягання, відомостей щодо способу, розміру заподіяної шкоди, а також є достатні або окремі відомості щодо особи злочинців, при цьому нікого з підозрюваних не затримано (16 %). У зазначеній ситуації типовими завданнями розслідування будуть такі: встановлення місця знаходження підозрюваного та його затримання; збирання доказів, що підтверджують або спростовують причетність підозрюваних до вчинення правопорушення; виявлення викраденого майна.

Алгоритми дій слідчого щодо вирішення зазначених завдань

розслідування будуть наступними:

- огляд місця події;
- допит потерпілого;
- у разі затримання підозрюваного провести його особистий обшук, при необхідності огляд одягу та його вилучення, якщо в ході огляду місця події встановлено можливість наявності на правопорушниках слідів від предметів обстановки місця події, або можливість встановлення на тілі або одязі підозрюваних ушкоджень, що утворилися під час вчинення злочину: при зломі перешкод, при намаганні пролізти у вікно, квартиру тощо;
- допит затриманого, перевірка його особи за криміналістичними обліками;
- дати доручення оперативним працівникам на виявлення і допит свідків, перевірку на причетність до вчинення крадіжки осіб, які представляють оперативний інтерес, відпрацювання місць реалізації викраденого;
- за результатами огляду призначити необхідні експертизи;
- за результатами допиту підозрюваного, проведених експертиз, допиту свідків і інших гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, встановити інших учасників злочину та затримати їх.

Третя типова ситуація: підозрювані затримані на місці події або безпосередньо відразу після його вчинення; відомі очевидці, а також є відомості, що розкривають механізм події та спосіб вчинення. При цьому відсутня інформація про заподіяний збиток, особи потерпілих, кількості вчинених затриманими підозрюваними подібних кримінальних правопорушень (12 %). У цьому випадку завдання розслідування будуть наступні: зафіксувати сліди кримінального правопорушення; встановити можливість здійснення затриманими інших злочинів проти власності.

Алгоритми дій слідчого щодо вирішення зазначених завдань буде складатись майже з таких самих дій, що були зазначені у попередній типовій слідчій ситуації.

Четверта типова слідча ситуація: підозрюваний затриманий на місці вчинення правопорушення або при спробі реалізувати викрадене майно. Він повідомляє з різним ступенем конкретизації обставин вчинення інших злочинів (місце, час, спосіб, викрадені предмети), при цьому немає або майже немає інформації про особу спілльників, потерпілих (7 %).

Дії слідчого спрямовані на вирішення наступних завдань розслідування: встановити факти вчинення вказаних підозрюваним правопорушень; встановити потерпілих, мотиви дачі свідчень, перевірити об'єктивність отриманої інформації. При цьому алгоритми дій слідчого є наступним: затримати підозрюваного, провести особистий обшук та огляд його одягу; перевірити за криміналістичними обліками особу; допитати підозрюваного про обставини вчинення злочину, місці знаходження об'єкта посягання; вилучити і оглянути предмети, що знаходилися у підозрюваного,

перевірити їх за криміналістичними обліками; провести обшуки в місцях ймовірного знаходження викраденого; оглянути місця подій, зазначених підозрюваним; дати завдання працівникам оперативних підрозділів на встановлення потерпілих, зв'язків підозрюваного, можливих свідків; призначити за результатами огляду місця події та обшуків необхідні експертизи; провести пред'явлення для впізнання речей, виявлених при обшуках.

Запропонований нами алгоритм дій слідчого в залежності від типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти власності дозволяє оптимізувати процес розслідування, максимально організувати його та досягти бажаних результатів при менших витратах сил і часу. Знання слідчим запропонованих алгоритмів допоможе йому зорієнтуватися у конкретній слідчій ситуації, що може виникнути під час розслідування.

1. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. Київ: Кондор, 2005. 588 с.

Володимир Єфімов

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОТИДІ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

На сучасному етапі розвитку України відбуваються великі політичні, економічні та соціальні перетворення, які характеризуються кількісними та якісними змінами злочинності, криміналізацією різних сфер суспільного життя. Ці процеси відбуваються у складних умовах війни, коли РФ намагається зламати нашу державу будь-якими шляхами, навіть застосовуючи вплив організованої злочинності на стан криміногенної ситуації. Усе це покладає на правоохоронні органи складні завдання не дати організованій злочинності розповсюдити свої «ракові» клітини на послаблений війною імунітет держави в плані координації боротьби з організованою злочинністю.

Олександр Шрамко стверджує, що суб'єкти розслідування кримінальних правопорушень, поряд із юридичними знаннями у галузі процесуального та матеріального права, використовують спеціальні знання обізнаних осіб – спеціалістів чи експертів, які у рамках кримінального провадження проводять консультації, різноманітні дослідження, залучаються до проведення слідчих (розшукових) дій та проведення експертиз. Таким

чином, здійснюється попередній висновок про те, що будь-яке розслідування кримінальних правопорушень не обходиться без використання спеціальних знань [1].

М. В. Салтевський зазначає, що «основними видами спеціальних знань для класифікації судових експертиз є криміналістичні, медичні, психіатричні, технічні, екологічні та інші знання» [2, с. 400].

М. І. Порубов розглядає експертизи за галузями знань, що використовуються при дослідженні й поділяє на криміналістичні, медичні, біологічні, експертизи матеріалів, речовин та виробів з них, екологічні, економічні, бухгалтерські, товарознавчі, будівельно-технічні, автотехнічні та інші» [3, с. 166].

Серед вчених-криміналістів немає одностайної думки з приводу визначення поняття “спеціальні знання”, що використовується у кримінальному судочинстві. Є окрема думка поділити всіх науковців, які розробляли проблему визначення спеціальних знань, на п’ять груп: перша група вважає, що спеціальні знання не є загальнодоступними; друга – що спеціальні знання є тільки науковими; третя група розглядає спеціальні знання як такі, що відповідають сучасному рівню розвитку науки і можуть використовуватись у сфері кримінально-процесуальної діяльності; четверта група визначає спеціальні знання, базуючись на роді професійної діяльності за певною спеціальністю; п’ята група стверджує, що спеціальні знання відсутні у суб’єкта доказування [4, с. 7].

Більшість науковців звертає увагу на використання спеціальних знань на всіх стадіях і етапах кримінального судочинства. Ю.О. Калінкін пише, що при визначенні ролі та значення використання спеціальних знань у тій або іншій справі “... потрібно вказати, по-перше, на те, що сфера реалізації таких знань не обмежується якою-небудь однією стадією кримінального процесу: вони використовуються в різних формах протягом всього процесу для реалізації тих завдань, що стоять перед кожною з його стадій і судочинством взагалі. По-друге, вони можуть застосовуватися на всіх етапах процесу доказування – при збиранні, перевірці й оцінці доказів” [4, с. 10].

Пиріг І.В. стверджує, що використання спеціальних знань в слідчій і судовій практиці є завжди цілеспрямованим. Розкриття поняття цільового призначення спеціальних знань в кримінальному судочинстві має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Спеціальні знання, що використовуються в межах кримінально-процесуального законодавства, складають наукові засади слідчої і судової діяльності. Чітке визначення мети їх застосування на кожній стадії кримінального процесу є важливим для правильного розуміння функцій і повноважень осіб, які використовують ті чи інші види знань в передбачених законом процесуальних формах [4, с. 12].

Що стосується класифікації видів спеціальних знань, що використовуються при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов’язаних з організованою злочинністю, то її розробці науковцями

приділяється достатньо багато уваги.

Фактичними об'єктами дослідження, за яких обізнані особи застосовують спеціальні знання, можуть бути різноманітні матеріальні та нематеріальні об'єкти та їх відображення у виді матеріальних та ідеальних слідів, а також явища та процеси, які відбуваються у разі вчинення кримінальних правопорушень організованими злочинними формуваннями.

Узагальнюючи думки вчених щодо видів спеціальних знань, а також результати опитування слідчих в органах Національної поліції та результати вивчення кримінальних проваджень, пропонується наступна уніфікована класифікація спеціальних знань в залежності від: 1. Суб'єктів використання спеціальних знань: – слідчим; – спеціалістом; – експертом; – обізнаними особами. 2. Етапів розслідування кримінального провадження: – під час перевірки заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення та відкриття кримінального провадження; – при встановленні місця заволодіння чужим майном; – при виявленні та розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; – при розшуку викраденого майна, інших цінностей. 3. Способу здійснення незаконного заволодіння: – під час завантаження та розвантаження транспортних засобів (на базах, підприємствах, залізничних станціях і т.ін.); – під час руху (по автомагістралях, залізничних коліях); – під час комерційного огляду, усунення технічних несправностей і технічного огляду транспортних засобів. 4. Виду вантажів, що перевозяться та викрадаються: – нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів; – вугілля; – спирту; лісу; – товарів побутового призначення; – металів і металевих виробів (труб, прокату, металоконструкцій, феросплавів тощо); – автотехніки, інших видів техніки; – сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, ліків тощо.

У більшості наукових робіт, де перелічені основні види спеціальних знань, які можуть використовуватись під час розслідування тих чи інших кримінальних правопорушень, на думку самих же дослідників, не є вичерпними. Тому до них відносять спеціальні знання з широкого кола галузей науки та техніки, зокрема: товарознавства, транспортного товарознавства; знання у сфері військового майна; спеціальні будівельно-технічні, земельно-технічні, оціночно-будівельні, оціночно-земельні, дорожньо-технічні знання та знання з питань землеустрою; знання у сфері інформаційних та комп'ютерних технологій, судової медицини, психіатрії, психології, мистецтва, окремих галузей виробництва, освіти, надання послуг тощо. Використання спеціальних знань залежить від тієї потреби, яка виникає у слідчого, прокурора або суду під час розслідування будь-яких кримінальних правопорушень.

Підсумовуючи викладені положення, необхідно визначити, що до спеціальних знань, які використовуються під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю організованих злочинних груп, можна віднести сукупність наукових і практичних знань та навичок, якими володіють обізнані особи (спеціалісти, експерти, інші

фахівці), які відповідають сучасному рівню розвитку відповідних галузей суспільної діяльності, що використовуються слідчим, прокурором та судом під час розслідування та судового розгляду зазначених кримінальних правопорушень.

Крім того, при розслідуванні складних багатоепізодних кримінальних правопорушень потрібні також спеціальні юридичні знання, а саме знання основних законів та нормативних актів, що регламентують порядок та умови діяльності тих чи інших суб'єктів господарювання або сфер діяльності, наприклад галузі економіки, оборонний комплекс та інші.

1. Олександр Шрамко. Види спеціальних знань, що використовуються під час розслідування корупційних злочинів URL: <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/admin,+175-180.pdf>

2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

3. Андреев И. С., Грамович Г. И., Порубов Н. И. Криминалистика : учеб. пособие. Минск : Выш. шк., 1997. 344 с.

4. Кузьмічов В.С., Пиріг І.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті: Монограф. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 168 с.

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

FEATURES OF INSPECTION OF THE SCENE DURING THE INVESTIGATION OF HOOLIGANISM COMMITTED BY FOOTBALL FANS

The investigation of any criminal offense requires an appropriate list of investigative (search) actions, covert investigative (search) actions and other procedural measures. Cases of hooligan acts by football fans are no exception. Among the mandatory investigative (search) actions that must be implemented in the specified category of criminal proceedings is an inspection of the scene of the incident. The tactics of its implementation depend on many factors and require detailed clarification. Since the most complete collection of the optimal amount of evidentiary information will ensure the high-quality drafting of the indictment.

Moving on to the coverage of individual investigative (search) actions, we will immediately begin with an examination of the scene of the incident. In

particular, according to Part 1 of Art. 237 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, in order to identify and record information about the circumstances of the commission of a criminal offense, the investigator and prosecutor conduct an inspection of the area, premises, things and documents [4]. In turn, E. I. Makarenko noted that the inspection of the scene is an urgent procedural action aimed at investigating the territory (premises or structures) where an event containing signs of a crime took place [5, p. 32]. Supporting the stated position, we note that the individuality of the material situation is the basis for each investigated event. After all, the relationship between football fans who committed hooliganism and other participants of this event will in any case be different depending on many conditions. That is why the authorized person, investigating the situation during the inspection of the scene of the incident, can restore their mechanism, find out the likely participants, their psychology, etc.

During the study of the materials of criminal proceedings instituted under Art. 296 of the Criminal Code of Ukraine [3], we established that during the inspection of the scene of the incident, mistakes were made in determining its boundaries. This mostly happens as a result of fixing traces and the situation at the scene without understanding them. At the same time, the nature of the events and the situation determine in each specific case the boundaries of the territory, which must be carefully inspected. Due to the unreasonable narrowing of the boundaries, those areas of the terrain that may contain traces and objects that are directly related to hooligan actions remain unexamined. After all, the specificity of the investigation of hooliganism is that offenders sometimes move over a fairly large territory during a certain period of time [1, p. 277]. This aspect is also important in the investigation of hooliganism committed by football fans.

For example, on June 1, 2019, around 3 p.m., O., gr. B. and gr. Yu. at the municipal stadium, on Fizkulturnaya Street in the village of Dubove, Tyachiv District, after the football match of the Zakarpattia Higher League between FC Karpaty and FC Polyana, which took place at the above-mentioned municipal stadium, one of the fans, being dissatisfied with the decisions of the football referee of the match, O. went to the football field, where he approached the referee and, knocking him to the ground, grabbed his clothes and started dragging him on the ground. At this time, with the same motives and incentives, gr. ran up to them. B., who hit the victim with his right foot once in the head. After that, gr. Yu., who was also dissatisfied with the decisions of the referee of the match, went to the football field, approached the place where the victim was lying, pushed Gr. B. and struck the victim with his right foot once in the chest area [6]. The criminal proceedings on the given fact continued for about 4 years due to the narrowing of the scope of inspection of the scene of the incident, in connection with which the opportunity to collect a sufficient amount of material evidentiary information was lost.

We also share the opinion of B. V. Klimov regarding the fact that carriers of digital information about the event of a committed criminal offense should be identified and removed during the inspection of the scene of the event, and not after the opening of criminal proceedings. The author cites an example in which

only three months after entering information into the Unified Register of Pretrial Investigations, the press attache of one of the football clubs provided information that during the match one of the fans took photos, including the event of a fight that began on tribune, and continued on the field. In addition, the scientist points out that these photos were also posted on the website of one of the football clubs some time after the event [2, p. 400-401].

In addition, during the investigation of hooliganism committed by football fans, the investigated procedural action can be conducted to establish the mechanism of committing the illegal act. In this case, as S. M. Stakhivskyi aptly pointed out, it is necessary to restore the previous conditions if possible, if they were violated, to warn the owners of the relevant premises about the time of the intended experiment [7, p. 32].

Summing up, we note that a mandatory investigative (search) action, which must be implemented in the specified category of criminal proceedings, is an inspection of the scene of the incident. It is emphasized that the individuality of the material situation is the basis for each investigated event. After all, the relationship between football fans who committed hooliganism and other participants of this event will in any case be different depending on many conditions.

1. Єфімов М. М. Особливості проведення слідчих дій на початковому етапі розслідування хуліганства. *Наук. вісн. Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ.* 2012. Спец. вип. (№ 1). С. 275–283.

2. Клімов Б. В. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футболними вболівальниками, та алгоритми їх вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 12. С. 397–401.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page#Text> (дата звернення – 24.05.2024).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення – 24.05.2024).

5. Макаренко Є. І., Негодченко О. В., Тертишник В. М. Огляд місця події : навч. посібник. Дніпропетровськ : Дніпропетровський юридичний інститут МВС України, 2001. 156 с.

6. Справа № 307/2731/19. Архів Тячівського районного суду Закарпатської обл., 2023 р.

7. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : науково-практичний посібник. Київ : Атіка, 2009. 64 с.

Артем Коваленко

кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
публічної безпеки громад факультету
№ 2 Донецького державного
університету внутрішніх справ

**ФІКСАЦІЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ВЕРБАЛЬНІЙ ФОРМІ:
СУТНІСТЬ ТА СПОСОБИ**

Однією з невід'ємних складових збирання доказів у кримінальному провадженні є фіксація (потенційно) доказової інформації. Залежно від застосованих уповноваженими особами методів та науково-технічних засобів, в теорії криміналістики прийнято виділяти декілька форм такої фіксації.

Мабуть, найбільш розповсюдженою серед них є вербальна (словесна) форма, яка полягає у використанні суб'єктами доказування засобів усного та письмового мовлення для кодування, збереження та передавання доказової інформації. За загальним правилом (ст. 29 КПК України) з цією метою використовуються засоби державної української мови, якою складаються відповідні процесуальні документи. Але у випадках, коли інформація, яка збирається і фіксується у кримінальному провадженні, існує у вербальній формі іншими мовами (наприклад, письмові документи або показання осіб), для її опрацювання та фіксації має залучатися перекладач.

Зауважимо, що застосуванню вербальної форми фіксації, як правило, передують дослідження певного джерела (носія) доказової інформації, тобто отримання цієї інформації та її відбиття у свідомості суб'єкта доказування шляхом формування суб'єктивної ідеальної моделі релевантного для кримінального провадження об'єкта. Далі цей суб'єкт з використанням засобів мовлення описує сприйняті ним ознаки дослідженого об'єкта та записує (набирає текст засобами комп'ютерної техніки) або висловлює їх усно. Тому вербальну форму фіксації можна поділити на писемну та усну. Якщо на етапі дослідження джерела (носія) доказової інформації ключовими є методи спостереження, вимірювання, експерименту тощо, то на етапі фіксування отриманої таким чином інформації у вербальній формі головним є метод опису.

Так, наприклад, щоб описати виявлений на місці події об'єкт (речовий доказ, слід чи документ), уповноважений суб'єкт має сприйняти його ознаки за допомогою власних органів відчуття, сформувавати у своїй свідомості уявний образ (ідеальну модель) такого об'єкта, використати засоби мовлення, щоб сформулювати словесний опис суттєвих для кримінального

провадження ознак об'єкта та висловити їх усно або записати (набрати текст). У цьому проявляється суб'єктивність досліджуваної форми фіксації доказової інформації, адже доказові відомості проходять через свідомість суб'єкта доказування та можуть викривлятися під дією низки факторів (стан органів відчуття та психіки особи, емоційний стан, рівень її знань, особиста зацікавленість в результатах провадження тощо). Окремо варто наголосити, що суб'єкти доказування можуть залучати спеціалістів, які на основі власних спеціальних знань допомагають описати певні досліджені за їх участі об'єкти. В такому випадку словесний опис проходить через свідомість двох (а іноді й більше) осіб.

Суб'єктивність методу опису може певною мірою долатися за рахунок використання уповноваженим суб'єктом максимально чітких виразів та сталої термінології, а також застосування додаткових засобів фіксації доказової інформації. Для цього в криміналістиці розробляються конкретні правила словесного опису обстановки місця події, окремих матеріальних об'єктів, зовнішності людини тощо.

Своєю чергою інформація, отримувана від осіб у вербальній формі в межах процесуального спілкування (показання під час допиту, пояснення під час інших процесуальних дій), має фіксуватися прямо, без змін чи викривлень. Такі відомості можуть проходити через свідомість суб'єкта доказування (наприклад, якщо отримані на слух показання записує слідчий) або фіксуватися самостійно особою, яка надає інформацію (якщо допитуваний власноручно письмово викладає показання). У першому випадку суб'єктивність вербальної форми фіксації доказової інформації долається шляхом перевірки допитуваною особою змісту протоколу перед його підписанням, а також завдяки застосуванню відповідних технічних засобів аудіо-, відеозапису.

У більшості випадків доказова інформація у вербальній формі фіксується письмово у протоколах процесуальних дій (під час досудового розслідування та за результатами судового огляду на місці), а також у журналі судового засідання (у провадженні слідчого судді під час досудового розслідування та на стадії судового розгляду).

Протокол є процесуальним документом, у якому наводяться відомості про хід та результати проведеної процесуальної дії. Законом визначено типову структуру та зміст цього документа. Відповідно до ч. 3 ст. 104 КПК України, у вступній частині протоколу зазначаються загальні відомості про процесуальну дію: місце, час проведення та назва, особу, яка її проводить, всіх присутніх осіб, а також інформацію про застосовані технічні засоби фіксування та повідомлення усіх учасників дії про їх застосування. Описова частина протоколу у вербальній (текстовій) формі містить дві групи відомостей: про послідовність проведених дій та про отримані в їх результаті відомості, важливі для кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи. Конкретне наповнення описової частини

протоколу залежить від змісту відомостей, які фіксуються у вербальній формі, та сутності процесуальної дії, у межах якої вони були отримані. Нарешті заключна частина протоколу, з огляду на вимоги п. 3 ч. 3 ст. 104 КПК України, має містити дані про вилучені у ході проведення процесуальної дії речі чи документи, спосіб їх пакування та ідентифікації, виготовлені копії досліджених об'єктів, спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу, а також зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Письмова вербальна форма фіксації доказової інформації використовується також, і під час проведення судових експертиз, а опис є одним з ключових методів, що застосовуються у межах експертних досліджень. Зокрема, ч. 1 ст. 101 КПК України визначає висновок експерта як докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки.

На стадії судового розгляду письмова вербальна фіксація доказової інформації здійснюється у журналі судового засідання. Відповідно до ст. 108 КПК України під час судового засідання секретарем обов'язково ведеться відповідний журнал, до якого, серед іншого, заносяться відомості про час, номер та найменування кожної процесуальної дії, що проводиться під час судового засідання, а також передані суду під час процесуальної дії речі, документи, протоколи слідчих (розшукових) дій і додатки до них. Утім, цей процесуальний документ не містить докладного опису досліджених матеріальних об'єктів або повного змісту показань, отриманих у судовому провадженні.

Усна вербальна форма фіксації доказової інформації полягає у застосуванні технічних засобів для запису та збереження звукоряду усного мовлення людини. З цією метою можуть використовуватися засоби аудіо(звуко)запису (мікрофон та певний записуючий пристрій, або комбінований технічний засіб – диктофон, рекордер, мобільний телефон), а також засоби відеозапису, які одночасно фіксують і звукоряд (практично усі сучасні фото- та відеокамери, мобільні телефони). Зауважимо, що використання технічних засобів для запису усного мовлення варто відносити до вербальної форми фіксації лише за умови, що доказове значення має саме зміст висловлювань особи. Своєю чергою випадки, коли фіксується голос та манера мовлення, а зміст самого висловлювання не має доказового значення, на нашу думку відповідають наочно-образній формі фіксації.

Чи не найбільшого значення аудіозапис, як спосіб усного вербального фіксування доказової інформації, набуває під час проведення допитів. Здійснення аудіофіксації показань особи дозволяє усунути помилки та неточності у викладі змісту показань, значно обмежити можливості незаконного та неетичного впливу на допитувану особу. Крім того, відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 104 КПК України, у випадку фіксації допиту за допомогою технічних засобів (аудіозаписом та відео з аудіозаписом), текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з

учасників процесуальної дії не наполягає на цьому.

Аудіофіксування усної вербальної доказової інформації є невід'ємною складовою судового провадження. Ч. 5 ст. 27, ч. 4 ст. 107 КПК України, ч. 6 ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» потребують застосовувати звуко- та відеозапис судового розгляду з використанням спеціальних технічних засобів – обладнання, яке забезпечує автоматизовану фіксацію на електронних носіях всього перебігу судового засідання.

Таким чином, унаслідок застосування усної вербальної форми фіксації доказової інформації уповноваженими особами створюються електронні (цифрові) суб'єктивні (сформовані через свідомість особи) знакові моделі фіксованих об'єктів. Процесуальною формою носіїв цих моделей є додатки до протоколів процесуальних дій, а також технічний запис судового засідання на відповідних носіях комп'ютерних даних.

Володимир Коваленко

кандидат юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань поліцейської
діяльності Луганського навчально-
наукового інституту імені
Е. О. Дідоренка Донецького
державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ТАКТИКИ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ЧИ ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Обшук – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості або окремих громадян із метою знаходження й вилучення речей і документів, що мають значення для кримінального провадження, виявлення розшукуваних осіб, трупів, тварин, речей і предметів, вилучених законом з обігу, а також пошук грошей і майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків і з метою можливої конфіскації [1, с. 325]. Процесуальні підстави та порядок проведення обшуку регламентуються ст. 13, 223, 233–236 КПК України [2].

Під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, часто виникає необхідність проведення в одному провадженні декількох одночасних

обшуків у різних осіб і в різних місцях, тобто проведення групового обшуку. Груповий обшук не є однією слідчою (розшуковою) дією. Загальні завдання групового обшуку тісно взаємопов'язані із цілями кожного окремого обшуку у межах єдиної тактичної операції.

У ході проведення кожного окремого обшуку у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, слідчим вирішуються такі основні завдання: а) пошук і вилучення предметів, що мають доказове значення; б) виявлення розшукуваної особи, а також матеріалів, що її характеризують і можуть полегшити розшук; в) виявлення майна, що забезпечує відшкодування збитків і можливу конфіскацію, а також вилучення речей і документів, заборонених до обігу [1, с. 329]; г) встановлення групового характеру вчинення кримінального правопорушення; д) встановлення складу організованої групи чи злочинної організації; є) виявлення даних щодо встановлення особи лідера (організатора) організованої групи чи злочинної організації; виявлення матеріалів щодо встановлення корумпованих зв'язків членів групи з представниками органів державної влади, правоохоронних і судових органів тощо.

Наведений перелік завдань не є вичерпним. Залежно від конкретної слідчої ситуації та поставленої мети при проведенні кожного окремого обшуку можуть вирішуватися й інші завдання, або лише деякі із зазначених.

Ключовими умовами належного проведення групового обшуку є єдине керівництво діями усіх слідчо-оперативних груп, єдиний час початку проведення усіх обшуків (одночасність), узгодженість і координація дій їх учасників. Це, окрім іншого, вимагає створення необхідної кількості слідчо-оперативних груп, до яких мають бути включені досвідчені слідчі, оперативні співробітники, спеціалісти, технічні помічники тощо.

Підготовка до проведення групового обшуку має починатися одразу після прийняття рішення про реалізацію цієї тактичної операції.

Планування проведення групового обшуку має бути дворівневим: на першому рівні планується проведення всіх обшуків загалом, у рамках тактичної операції, а на другому – кожного окремого (конкретного) обшуку.

Керівник слідчо-оперативної групи, яка здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, має створити і очолити штаб, до якого засобами зв'язку оперативно надходитиме інформація з кожного об'єкта обшуку і координуватиметься діяльність усіх задіяних до обшуків СОГ.

Традиційно до обшуку залучається спеціаліст-криміналіст, завданнями якого є надання слідчому допомоги технічного характеру у виявленні, фіксації, попередньому дослідженні та вилученні різноманітних об'єктів та слідів на них; застосування відповідних науково-технічних засобів; застосування засобів фото, – відеофіксації тощо.

Під час обшуків слід звертати увагу на наявність на об'єктах обшуку

нотатників, записок і т. ін., де були б зазначені прізвиська чи прізвища членів організованої групи чи злочинної організації, їх адреси, номери телефонів, дані про скупників викраденого майна, квитанції з ломбардів, схеми маршрутів, які могли свідчити про підготовку до вчинення кримінального правопорушення тощо.

Особливу увагу слід звертати на засоби комп'ютерної техніки. Зважаючи на специфіку розглядуваних кримінальних правопорушень, виявлені стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, планшети, периферійні запам'ятовуючі пристрої тощо бажано оглянути невідкладно, адже виявлена в процесі огляду комп'ютерних даних інформація може бути корисною учасникам обшуків у інших підозрюваних. З цією метою до СОГ має бути включений спеціаліст в галузі комп'ютерних технологій.

Допомога згаданого спеціаліста також знадобиться для правильного упакування вилучених засобів комп'ютерної техніки.

Під час обшуку в офісних приміщеннях установ чи організацій при розгляді економічних кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, має бути залучено спеціаліста-бухгалтера.

Тобто профіль залучених спеціалістів має визначатися поставленими перед слідчою (розшуковою) дією завданнями, які своєю чергою залежать від виду розслідуваного кримінального правопорушення.

По завершенні кожного окремого обшуку, уся отримана інформація має бути сконцентрована у керівника слідчо-оперативної групи, яка здійснює досудове розслідування. Після оцінки результатів проведеної тактичної операції приймаються рішення щодо подальших процесуальних дій.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, дієвим процесуальним засобом отримання криміналістично значущої інформації є проведення групового (одночасного) обшуку на різних об'єктах. Діяльність усіх слідчо-оперативних груп, що проводять обшуки в рамках тактичної операції має координуватися слідчим – керівником слідчо-оперативної групи, яка здійснює досудове розслідування.

1. Криміналістика. Підручник : у 2 т. Т. 1; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т. внутр. справ. Харків, 2017. 384 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 24.05.2024).

Наталія Косенко

завідувач відділу трасологічних
досліджень лабораторії
криміналістичних видів досліджень
Дніпропетровського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру
МВС України

ДОСЛІДЖЕННЯ ОДЯГУ, РОЗДІЛЕНОГО ШЛЯХОМ РОЗРИВУ

Одним з видів ідентифікаційної трасологічної експертизи є експертні дослідження частин розділених предметів. При скоєнні злочину та приховуванні слідів трапляється так, що різні предмети виявляються розділеними на частини, при цьому ці частини можуть знаходитися в різних місцях. Коло досліджуваних об'єктів досить різноманітне, як і коло питань, що вирішуються експертом. Необхідність в експертних дослідженнях частин розділених предметів може виникнути при розслідуванні розбійних нападів, крадіжок, пограбувань, дорожньо-транспортних подій тощо. Інколи на дослідження надходять розділені частини одягу, що належали потерпілому або злочинцю, наприклад в результаті боротьби при нападі чи самообороні, при наїзді транспортного засобу на пішохода і т.д.

Об'єктами експертизи зазвичай є частини одягу, розділені внаслідок розрізання або розривання. Їх поєднання по лінії розриву становить більшу складність, тому що розривання тканини, як правило, відбувається в напрямі найменшого опору, тобто перпендикулярно до ниток основи або утку.

Розриви можуть бути лінійної, кутової (з однієї точки розриви можуть йти одночасно і по основі і по утку) або неправильної форми (у випадках виривання тканини при зачепленні). Краї ліній розриву відносно рівні, по всій їх довжині спостерігаються рівномірно витягнуті і «розпущені» кінці окремих ниток. На відміну від лінії розрізу розрив не має чітко помітних звивин, які полегшують поєднання.

На початку дослідження розділені частини тканини аналізують і порівнюють за загальними, типовими ознаками. До них відносяться: вид волокна, колір, товщина тканини, структура її поверхні, спосіб переплетення ниток, ступінь зношеності і т.п. Встановлення суттєвих відмінностей у перерахованих вище ознаках (навіть однієї), які неможливо пояснити, дають експерту достатні підстави для висновку – частини одягу не склали єдиного цілого. При збігу загальних ознак дослідження продовжують. При цьому визначають, якій ділянці одягу належить виявлений фрагмент тканини та встановлюють можливе місце відокремлення. При порівняльному дослідженні враховують наведені нижче ознаки [2].

- Ознаки лінії розділення. Вивчаючи краї ділянок одягу, за якими

ймовірно відбулося відокремлення тканини, досить часто вдається встановити, що вони збігаються між собою по конфігурації: заглибини і виступи одного краю відповідають схожим за формою, але протилежні за рельєфом виступам і поглибленням іншого краю.

- Ознаки малюнка тканини. Іноді лінія відділення може не мати особливостей конфігурації з огляду на характер порушення цілісності тканини, наприклад, при лінійному розриві. В такому випадку поєднують фрагменти малюнка на порівнюваних ділянках тканини: малюнок на одній частині повинен бути продовженням малюнка на іншій її частині.

- Ознаки переплетення основи тканини. Коли лінія поділу значно деформована або відсутня взагалі, можна зіставити між собою досліджувані ділянки тканини, виходячи з товщини і розміщення ниток їх основи та утоку. Для цього розглядають крайові ділянки під мікроскопом в прохідному світлі.

- Ознаки забруднення. У деяких випадках одяг має видимі сліди забруднення фарбою, кров'ю або іншими речовинами. Якщо лінія відділення проходить через зазначені сліди, то шляхом їх суміщення на порівнюваних частинах одягу за формою і розташуванням можна встановити приналежність останніх до єдиного цілого.

Крім того, при встановленні єдиного цілого традиційно вивчають ознаки, що виникли під час збереження, експлуатації або ремонту одягу (потертості, вицвілі ділянки, латки, штопання, сліди термічного або хімічного впливу, складки). Доцільно також звернути увагу на специфіку шиття та обробку одягу, наявність фурнітури, декоративних деталей, ширину стібків строчки, колір і товщину ниток шва.

Як приклад, наведено фрагмент трасологічної експертизи, де об'єктами дослідження були розірвані частини одягу. Так, на узбіччі автошляху Павлоград-Дніпро був виявлений труп гр. М. з тілесними ушкодженнями. При огляді автомобіля ВАЗ-21013 з виступаючих частин днища автомобіля вилучений фрагмент тканини. На дослідження надійшла трикотажна фуфайка, вилучена з трупа гр. М. після ДТП, та фрагмент трикотажної тканини, вилучений з автомобіля ВАЗ-21013.

Дослідженням наданої фуфайки встановлено, що на її передній поверхні та спинці розташовані численні пошкодження, утворені в результаті розриву трикотажної тканини, при цьому пошкодження на передній поверхні фуфайки мають «мінус» матеріалу. Морфологічні особливості країв фрагмента тканини, вилученого з автомобіля, також характерні для розриву.

Для вирішення питання: чи складала раніше єдине ціле фуфайка гр. М. та фрагмент тканини, вилучений з автомобіля, проводилось безпосереднє порівняння та співставлення об'єктів. При цьому був встановлений збіг за загальними ознаками: структурою, кольором та малюнком тканини, ступенем її зношування, товщиною ниток та щільністю трикотажу, нашаруванням речовини бурого кольору на обох об'єктах. Обидва представлених об'єкти були відповідним чином орієнтовані і суміщені по лінії розриву тканини, при

цьому враховувались малюнок тканини (розташування смужок білого та синього кольору) та форма лінії розриву. При суміщенні досліджуваних об'єктів було встановлено:

- фрагмент тканини є просторовим продовженням пошкодженого краю переду фуфайки;

- конфігурація ліній розриву на краях обох об'єктів на більшій частині ділянок збігається, тобто заглибини і виступи одного краю відповідають схожим за формою, але протилежним за рельєфом виступам і поглибленням іншого краю.

При поєднанні об'єктів також спостерігались деякі розбіжності:

- на окремих ділянках досліджуваних об'єктів конфігурація ліній розриву дещо викривлена. Однак враховуючи те, що досліджувані об'єкти виготовлені з еластичної трикотажної тканини, дані відмінності пояснюються структурою трикотажу – при порушенні цілісності ниток його петлі легко розтягуються та вільно розпускаються;

- нашарування речовини бурого кольору на поверхнях фуфайки не продовжується на фрагменті тканини. Дані розбіжності пояснюються відомими обставинами справи: після розриву фуфайка залишилась на тілі потерпілого, а фрагмент тканини – на деталях автомобіля (зображення 1,2).

Зображення 1, 2. Неповне та повне суміщення пошкоджених країв фуфайки та фрагмента тканини, вилученого з автомобіля.

Таким чином, комплекс збігів за загальними та окремими ознаками між досліджуваними об'єктами достатній та інформативний, а ознаки, які різняться, пояснюються властивостями тканини та обставинами справи, що надало підстави для висновку: фрагмент тканини, вилучений під час огляду автомобіля «ВАЗ-21013», і фуфайка, яка була одягнена на потерпілому гр. М. в момент ДТП, до розриву складали одне ціле [1].

Тож результати судових трасологічних експертиз, об'єктами яких є розірвані частини одягу, при позитивному вирішенні питань або встановленні спільної групової приналежності розділених частин мають важливе доказове значення і нерідко є єдиною можливістю встановлення обставин справи.

1. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2 «Дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами»/ [укл. Коструб А.М., Грищенко О.В., Щирба Д.Є., Чапницька Т.Г.]. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2015. – 37 с. : іл. Код державної реєстрації 4.2.35 від 29.01.2016.

2. Кофанов А. В., Волошин О. Г., Літвінова О. В. Трасологічні дослідження: Курс лекцій: Київ. нац. ун-т. внутр. справ, 2010.

Олександр Криволюк

викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ, ЯК СКЛАДОВА ОБСТАНОВКИ ПРОТИПРАВНОГО ДІЯННЯ

Місце вчинення злочину виступає одним з ключових і водночас обов'язковим для встановлення елементом обстановки вчинення злочину в ході досудового розслідування. Обов'язок слідчого встановлення місця вчинення злочину закріплено і у ст. 91 КПК України, в якій зазначається, що у кримінальному провадженні підлягають доказуванню подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення) [1].

Важливе значення для встановлення істини у справі мають місце та час вчинення злочину. Однак при розслідуванні деяких злочинів визначення конкретного місця їх вчинення є дещо ускладненим [2, с. 139]. До таких злочинів відноситься і вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Більшість науковців визначає місце вчинення злочину як певну географічну точку (територію, приміщення тощо), яка тісно пов'язана з обстановкою злочину [3, с. 116].

Оскільки обов'язковою ознакою злочинів, кваліфікованих за ст. 166 КК України, виступає злісність діянь злочинця, деякі науковці схильні ототожнювати дану дефініцію з тривалістю вчинюваних дій, що підтверджується результатами проведеного дослідження, відповідно до якого 79 % злочинів даної категорії є тривалими.

Тривалість протиправних діянь своєю чергою нерідко призводить до часткової просторової невизначеності та значною мірою ускладнює встановлення конкретного місця вчинення злочину.

Обстановка вчинення злочину багато в чому впливає на спосіб скоєння діяння, корегує його та формує його механізм. У ній виявляються окремі важливі особистісні риси злочинця, який формує (частково або цілком) дану обстановку і пристосовується до неї [4, с. 412-413].

Таким чином, місце вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України, виступає джерелом інформації про подію злочину в цілому.

На підставі проведеного опитування слідчих, які здійснювали досудове розслідування злочинів досліджуваної категорії, встановлено, що 89 % респондентів визначили місце вчинення злочину як основне джерело матеріальних слідів.

Розглядаючи місце злочину в широкому розумінні, в контексті регіону вчинення, слід констатувати, що найбільш поширені вони в південно-східних областях України, таких як Одеська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька. На цю групу регіонів припадає понад 50% всіх випадків. У центральних областях (Черкаська, Київська, Вінницька, Кіровоградська) рівень подібних злочинів значно нижчий – близько 31%. Ще менш поширені вони в західних областях (Львівська, Тернопільська, Чернівецька) – трохи більше 18%. Варто наголосити на тому, що в останні роки спостерігається тенденція до зростання кількості злочинів, передбачених ст. 166 КК, в південно-східних областях. Тоді як в центральних та західних областях цей показник залишається стабільним або має незначне зниження. Значна частина злочинів (понад 60%) припадає на невеликі населені пункти – селища, міста з населенням до 100 000 осіб та районні центри, які характеризуються високим рівнем безробіття, що негативно впливає на матеріальне становище мешканців.

Дослідженням матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що у 87% випадків, коли злочин вчиняється шляхом створення небезпечних умов для життя або здоров'я потерпілого або неналежних умов для розвитку чи соціалізації дитини, суспільно небезпечні наслідки настають за місцем постійного проживання потерпілої особи.

Конкретизуючи інформацію, одержану в результаті ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень, в 65% випадків злочини цієї категорії вчиняються на території приватного домогосподарства, включаючи розташовані в ньому господарські споруди, які виступають місцями постійного проживання потерпілого. У 38% випадків злочини вчиняються в квартирах багатоповерхових будинків.

У 13% випадків злочини, скоєні способом залишення без нагляду, неналежного забезпечення медичною допомогою або перекладання догляду на іншу особу, відбуваються в таких місцях, як: бази відпочинку або інші загальнодоступні місця відпочинку, які розташовані поблизу водойм або в лісових масивах (59%); інші місця активного відпочинку (береги водойм, пляжі загального користування тощо) (28%); лісосмуги (8%); парки та сквери, які розташовані в межах населених пунктів (5%).

Таким чином, місце вчинення злочину, як елемент обстановки, несе в

собі значний обсяг інформації про подію злочину, на підставі оцінки та дослідження якої можна зробити логічні припущення про спосіб вчинення злочину, особу злочинця та вжити дієвих заходів щодо усунення детермінуючих факторів.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 18.05.2022).

2. Павлова Н. В., Рец В.В. Визначення місця та часу вчинення шахрайства на первинному ринку нерухомості. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 3. 2018. С. 139-142.

3. Єфімов М.М. Теоретичні та практичні засади методики розслідування кримінальних правопорушень проти моральності: дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро. 2021. 514 с.

4. Криміналістика : підручник. / К.О. Чаплинський та ін. Дніпро, 2017. 480 с.

Олександр Лук'яненко

судовий експерт сектору
фізико-хімічних досліджень відділу
досліджень матеріалів, речовин
і виробів Запорізького
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ СПІЛЬНИХ ОЗНАК ПРИ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ МЕТАЛІВ, СПЛАВІВ ТА ВИРОБІВ З НИХ

В останні роки все частіше виникає необхідність проведення порівняльного дослідження виробів з металів та сплавів. У зв'язку цим визначення ознак яких буде достатньо для встановлення спільного походження є актуальним завданням. Зазвичай даний тип досліджень вимагає встановлення спільного або відмінного походження боєприпасів вогнепальної зброї за допомогою якої було скоєно злочин та тих, що були вилучені у підозрюваного.

Причина такого стану – це широкомасштабна збройна агресія проти України та військові дії, розпочаті російськими військами. Цим і пояснюється велика кількість зброї, яка власне і потрапляє на «мирну територію», тягнучи за собою значне поширення кримінальних правопорушень.

Основними типами виробів, що потребують порівняльного дослідження – являються кулі для вогнепальної зброї. Будова звичайної кулі достатньо проста: зазвичай такі кулі складаються зі свинцевого сердечника, поміщеного в оболонку з більш твердого матеріалу (наприклад, мельхіору,

латуні або сталі, вкритої шаром томпаку). У головній частині іноді розташовується сталеве осердя для збільшення пробивної здатності.

Найбільш інформативним методом дослідження є метод рентгенофлуоресцентного спектрального аналізу.

За допомогою даного методу можна отримати інформацію про якісний хімічний склад матеріалу з якого виготовлено кулі, оболонкове покриття, а також отримати певну інформацію про умови їх зберігання.

Для встановлення кількісних даних про хімічний склад матеріалу, що може бути показником спільного походження об'єктів порівняння необхідно провести наступну пробо підготовку:

- відшліфувати пробу для отримання рівної, плоскої поверхні. Використовуйте шліфувальний інструмент/шліфувальний верстат твердих металів, таких як залізо і сталь, і токарний верстат або фрезерний верстат м'яких металів, таких як мідні та алюмінієві сплави;

- зачистити поверхню зразка. Дуже важливо для кожного типу проб використовувати окремий напилек (наприклад, один для алюмінієвих сплавів, один для сталей тощо), інакше можна занести на поверхню зразка частинки попередньої зачищеної проби, що призведе до забруднення поверхні;

- якщо виникають сумніви з приводу чистоти поверхні, можна порівняти результати вимірювань до і після зачищення зразка, якщо вони відрізняються значно, зачистити ще раз, продовжувати доти, доки різниця між результатами до і після не буде в межах похибки вимірювання.

Однак основним недоліком даного методу є неможливість встановлення точного хімічного складу матеріалу оболонки та покриття кулі.

Дослідження проводилось на енергодисперсійному спектрометрі «ElvaX Pro» методом рентгенофлуоресцентного спектрального аналізу в діапазоні від $_{19}\text{K}$ до $_{92}\text{U}$.

Відносна похибка вимірювання складає $\delta = \pm 0,5\%$.

Дослідження проводилось за умов, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1

Умови дослідження методом РФА

Спектрометр	ElvaX PRO
Матеріал анода трубки	Rh
Тип задачі	звичайна
Напруга на аноді трубки	45 кВ
Фільтр первинного рентгенівського випромінювання	1(Ti, 400 μm)
Струм трубки	автоматичний підбір
Коліматор	№ 5 (7,5 мм)
Діапазон елементів, що аналізуються	від $_{19}\text{K}$ до $_{92}\text{U}$;
Час зйомки	30 с, реальний час

Розшифровка спектрів здійснювалась за допомогою програми Elvax Software ver. 4.7 за методом фундаментальних параметрів (точність визначення $\pm 0,5\%$ відн.).

В результаті проведеного дослідження є можливість встановлення подібності матеріалу з якого виготовлено кулі. При порівнянні хімічного складу виникає проблема, яка полягає в тому, що точність методу дозволяє з впевненістю стверджувати лише про спільну родову належність матеріалів двох об'єктів, а саме стандартизований тип сплаву. Зазвичай, цього не достатньо, для того, щоб стверджувати про спільне джерело походження об'єктів, що порівнюються.

Узагальненням результатів проведеного дослідження встановлено, що вироби з металів та сплавів являються достатньо складними об'єктами для дослідження. Наявне в Експертній службі МВС України аналітичне обладнання за умови відсутності універсальної методики порівняльного дослідження металів, сплавів та виробів з них не дає можливості гарантовано встановити їх спільне джерело походження.

Отже, сьогодні, на нашу думку, необхідною є розробка універсального алгоритму порівняльного дослідження вказаних об'єктів та застосування сучасних аналітичних методів дослідження.

Юрій Мазниченко

кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Київського науково-дослідного
інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

Віктор Колонюк

кандидат юридичних наук, доцент
за цивільно-правовим договором
Київського науково-дослідного
інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

ОГЛЯД (ОСВІДУВАННЯ) ЖИВОЇ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ (ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ)

Огляд живої особи як самостійна процесуальна дія, що здійснюється шляхом огляду тіла живої людини з метою виявлення і фіксації наявності або відсутності особливих прикмет, слідів злочину, тілесних ушкоджень, стану сп'яніння і його ступеня, інших ознак та властивостей, що мають значення

для кримінального провадження, потребує удосконалення у зв'язку з постійним розширенням можливостей техніко-криміналістичного забезпечення проведення оглядів. Це пов'язано як з появою нового технічного інструментарію та засобів огляду об'єктів біологічного походження, так і з удосконаленням існуючих та розробкою нових методик розслідування, що містять рекомендації у частині отримання доказової інформації безпосередньо у ході освідування з використанням, наприклад, експрес-тестів, – засобів виявлення мікрооб'єктів (частинок пороху, вибухівки, прекурсорів тощо).

Огляд живих осіб (освідування). Цей різновид слідчого огляду проводиться з метою виявлення на тілі живої людини слідів злочину, особливих прикмет та інших ознак, які можуть свідчити про зв'язок цієї особи з розслідуваною подією.

Для проведення даної слідчої (розшукової) дії потрібні *фактичні* та *юридичні* підстави. Фактичною підставою освідування є наявність достатніх відомостей у матеріалах провадження про те, що на тілі певної особи є особливі прикмети чи сліди злочину, виявлення та засвідчення яких має значення для вирішення кримінального провадження, у першу чергу встановлення причетної до цього освідуваної особи. Юридичною підставою освідування є постанова про це прокурора [1].

Освідування має дві принципові відмінності від інших видів слідчого огляду. Стаття 241 чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) встановлює наступні *процесуальні вимоги до огляду живих осіб*:

- по-перше, проведення огляду можливе лише на підставі постанови прокурора (раніше для цього було достатньо постанови слідчого). Такий порядок спрямований на створення додаткових гарантій захисту особи, забезпечує її недоторканність. Ця постанова обов'язкова для виконання особою, щодо якої її складено;

- по-друге, якщо освідування проводиться щодо особи, іншої зі слідчим статі й супроводжується оголенням огляданого, слідчий не буде присутнім в огляді – такий доручається іншому слідчому однієї з огляданих статі або лікареві, зі слів якого слідчий потім складає протокол; понятими також запрошуються особи тієї ж статі, що й оглядувані [2].

Слідчий у протоколі вказує, що його складено зі слів лікаря, який проводив огляд, а поняті засвідчують підписами достовірність протоколу. У такому випадку взагалі відсутня основна ознака слідчого огляду – дослідження об'єкта особисто слідчим.

У цьому зв'язку слушною є пропозиція криміналіста С. О. Софронова про проведення освідування безпосередньо слідчим із залученням до участі у ньому судово-медичного експерта або лікаря. Оскільки судово-медичний експерт і лікар підходять до освідування більшою мірою з медичної точки зору і менше уваги звертають на встановлення та фіксацію особливих прикмет і слідів, які можуть у подальшому мати значення для проведення

трасологічних та судово-балістичних досліджень з метою встановлення механізму заподіяння тілесних ушкоджень [3].

Тлумачення положень ч. 2 ст. 241 КПК України дозволяє дійти висновку, що освідування повинно проводитися за участю судово-медичного експерта або лікаря. У такому випадку можна поєднати юридичні і медичні знання під час проведення освідування, щоб встановити наявність і характер тілесних ушкоджень – ран (вогнепальних, різаних або колотих, рубаних або заподіяних тупим предметом); саден, подряпин, синців, слідів дії отруйної речовини, визначити їхні розміри, локалізацію на тілі та правильно і повно відобразити встановлені обставини слідчим у протоколі слідчої дії.

Освідуванню можуть підлягати підозрювані, потерпілі, свідки.

Конкретними завданнями освідування є вирішення наступних питань:

– чи є на тілі оглядуваного особливі прикмети (татуювання, наколки, родимки, родимі плями, характерна пігментація, виразки від хвороб, анатомічні аномалії тощо), які саме і де;

– чи є на тілі певні ушкодження (ампутації, шрами, опіки, косметичні проколи, ушиті підшкірні об'єкти тощо) які і де;

– чи є на тілі або одязі особи, яку оглядають, часточки тих чи інших речовин (нашарування, плями, мікроб'єкти впроваджені у шкіру чи в плетіння тканини), що їх він міг винести з місця події або принести на нього;

– чи є на тілі або одязі ознаки, що свідчать про його професію (мозолі, садна, рубцювання шкіри, характерне зношення робочої поверхні долонь, відсутність папілярного узору на фалангах пальців рук тощо);

– чи відповідають пошкодження на одязі особи ушкодженням на його тілі (наявність накладання топографії ушкоджень одягу на пошкоджені ділянки шкіри, відповідність їх форми та розміру).

Освідування як різновид слідчого огляду треба відмежовувати від судово-медичного огляду як різновиду судово-медичної експертизи.

Слідче освідування відрізняється тим, що не вимагає наявності спеціальних знань.

У його ході встановлюються ознаки вчинення злочину (наприклад, травми, отриманої під час боротьби з потерпілим, що захищався й чинив нападникові опір), а також ті, які дозволятимуть ідентифікувати особу (шрами, родимі плями, татуювання) та встановити факт перебування особи у певному місці, наприклад, наявність у волоссі або у вушних раковинах підозрюваного частинок будівельних сумішей (цемент, вапно, алебастр) або фарби, що потрапили туди тоді, коли той робив лаз у стіні, тощо.

Слідчим оглядом живої особи не може встановлюватися, наприклад, ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, що є в оглядуваного, оскільки це компетенція спеціаліста у сфері судової медицини – судово-медичного експерта.

Ці та інші спеціальні питання вирішуються саме під час судово-

медичного огляду – про причини та давність спричинення тілесних ушкоджень, про їхню тяжкість, про вроджені або набуті анатомічні чи фізичні аномалії тощо.

Освідування проводиться слідчим у певній послідовності: спершу оглядаються ділянки тіла, незакриті одягом, потім одяг, а після цього – решта ділянок тіла. У необхідних випадках особливі прикмети фотографуються для внесення у розшукові таблиці (наприклад, якщо особа недієздатна та не має документів, що її посвідчують).

Слідча практика проведення освідування показує, що ця слідча дія достатньо врегульована чиним кримінально-процесуальним законодавством. Але окремі проблемні питання проведення огляду живої людини, як правило, виникають щодо окремих категорій людей – таких, як:

- недієздатні особи чи з обмеженою дієздатністю (психічно хворі, особи похилого віку з важкою формою дименсії, з вадами зору та слуху тощо);
- особи з обмеженою правоздатністю (малолітні та неповнолітні);
- члени релігійних сект з нетрадиційними релігійними переконаннями тощо (наприклад, представники церкви старовірів, «Білого братства» чи цигани);
- члени циганських общин зі звичаєвим родинно-гуртовим укладом тощо;
- люмпенізовані особи без визначеного соціального статусу, наприклад, мігранти з мусульманських країн, які живуть за законами шаріату (комплекс повсякденних життєвих приписів (норм), що визначають переконання, а також формують релігійну совість і моральні цінності мусульман).

У кожному конкретному випадку для вищезазначених категорій осіб слідчий обирає специфічну тактику освідування, а саме:

- огляд недієздатних осіб проводиться за присутності профільного лікаря або комісійно у профільній лікувальній установі;
- огляд малолітніх та неповнолітніх проводиться за участі батьків, законних опікунів чи представників органів соціальної опіки;
- освідування осіб з нетрадиційними релігійними переконаннями чи осіб з числа люмпенізованих категорій, які за жодних умов не погоджуються на добровільне освідування, то до них слідчий мусить застосовувати законні заходи фізичного примусу із залученням працівників поліції відповідної статі.

При цьому головним принципом освідування має бути недопустимість дій, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я. Застосування примусу допускається лише у межах, необхідних для досягнення мети освідування.

Про проведення освідування складається протокол згідно з вимогами КПК України, копія надається особі, освідування якої здійснювалося.

Неврегульованим на сьогодні також залишається питання щодо освідування особи в суді. З незрозумілих причин законодавець не передбачив

у чинному КПК України можливості освідування обвинуваченого не тільки в процесі досудового провадження, але й у судовому розгляді. Яким чином суд може вирішити це питання, якщо відомості про наявність на тілі обвинуваченого особливих прикмет були отримані тільки під час судового розгляду. Звісно, що суду має бути надано право проводити освідування, якщо це необхідно для встановлення обставин, на які прямо вказують матеріали кримінального провадження. Тим паче, що іншими статтями КПК України у ході судового розгляду, наприклад, передбачено такі процесуальні дії як: допит обвинуваченого (ст. 351), свідка (ст. 352), потерпілого (ст. 353), експерта (ст. 356); пред'явлення для впізнання (ст. 355); огляд на місці (ст. 361) [4].

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2013. С. 408.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 26.04.2024).

3. Сафронов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжкого і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза / С. О. Сафронов. К., 1999. С. 13-14.

4. Розробка посібника «Огляд у кримінальному провадженні»: звіт про НДР (остаточний). МЮ України; кер. Ю.О. Мазниченко. Київ: КНДІСЕ, 2023. 280 с. № ДР 0123U101301.

Владислав Михайленко

заступник начальника управління –
начальник відділу підтримки
управління головної інспекції ГУНП
в Дніпропетровській області,
підполковник поліції

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ НАБУТТЯМ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ ДЕРЖАВНОЇ АБО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стосовно фактів вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності, одразу необхідно наголосити, що вони можуть бути поєднані з випадками рейдерських захоплень підприємств та організацій різних форм власності. Тому слідчі (розшукові) дії, які слід проводити в кримінальних провадженнях досліджуваної категорії, мають важливе значення для наповнення доказової

бази.

Зокрема, А. Дишльова вказує, що значне місце у фіксації фактів вчинення незаконного набуття права на земельну ділянку державної або комунальної власності займає огляд земельної ділянки. Крім того, авторка зауважила, що слідчі (розшукові) дії складаються з таких етапів: підготовчий, робочий, заключний. Дослідниця визначила, що цінність кожного етапу зумовлена потребою розділити складні проблеми на прості складові, рішення яких є більш зрозумілим, доступним, аргументуючи це тим, що кожному з них притаманні власні завдання, заходи та засоби їх ефективної реалізації. Також А. Дишльова засвідчила, що підготовчий етап огляду земельної ділянки як місця події в цьому плані має особливе значення, оскільки його може бути проведено до початку кримінального провадження, що зумовлює його важливість у отриманні вагомих у прийнятті організаційних, тактичних, правових та інших рішень [4, с. 224-225].

Зі свого боку М. М. Єфімов зазначає, що важливою процесуальною дією в досліджуваній категорії справ є допит підозрюваного. З приводу питань проведення визначеної слідчої (розшукової) дії відмітимо, що вивчення матеріалів кримінального провадження дозволяє визначити його предмет, сформулювати запитання допитуваному, встановити коло осіб, які підлягають допиту, тощо [1, с. 531]. У розрізі зазначеного вважаємо досить доречною думку Н. В. Павлової, яка зауважила, що дії, спрямовані на обманне заволодіння майном (правом на майно), іншими матеріальними об'єктами чи послугами від особи треба розглядати як такі, що вчинені шляхом шахрайства. Тобто авторка акцентує увагу на необхідності уніфікації деяких складів, в основі яких міститься обман, який є синонімічний терміну «шахрайство» [3, с. 325].

Зі свого боку І. Кубарєв та С. Барган наголосили на тому, що варто здійснити кримінальний аналіз даних, які характеризують підозрюваних. Автори зазначили, що при цьому не можна обмежуватися збиранням довідок з наркологічного, психоневрологічного диспансерів і довідок про судимість. Адаже варто ретельно з'ясувати фінансовий стан підозрюваного, наявність у його власності нерухомості (зокрема за кордоном), автомобілів, яхт тощо. Крім того, науковці підкреслили, що варто дізнатися, в яких юридичних осіб він є засновником або керівником, а також з метою зменшення ризиків потрібно встановити, чи отримував підозрюваний закордонний паспорт. Доцільно провести, на думку дослідників, негласні слідчі (розшукові) дії, серед яких виокремлено наступні: накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію (ст. 261 КПК України), аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України) [2, с. 95-96].

Підсумовуючи, зазначимо, що серед слідчих (розшукових) дій, які варто проводити під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності, нами було виокремлено огляд земельної ділянки та допит підозрюваного. Ефективна та правильна реалізація зазначених

процесуальних дій має важливе значення для досліджуваної категорії кримінальних проваджень.

1. Єфімов М. М. Наукова полеміка стосовно проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування хуліганства, вчиненого футболістами вболівальниками. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5. С. 527–536.

2. Кубарев І., Барган С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування рейдерства. *Krakowskie Studia Malopolskie*. 2022. № 3 (35). С. 87–101.

3. Павлова Н. В. Обман : його сутність та взаємозв'язок із шахрайством. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 322–327.

4. Dishlyova, A. Features of preparation for the inspection of the land of state or communal property on the fact of illegal acquisition of the right to it. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2023. Special Issue № 1. pp. 224–231.

Віктор Плетенець

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Єлізавета Кисельова

здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОСТРАЖДАЛИХ ДО ВІДТВОРЕННЯ ДІЙ НАСИЛЬНИЦЬКОГО, СЕКСУАЛЬНОГО ЧИ ТРАГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Повномасштабне воєнне вторгнення російської федерації на територію України, пов'язане з насильством фізичного, сексуального, трагічного чи іншого характеру, набуло масового явища й зумовлює необхідність пошуку шляхів дій уповноважених осіб в розглядуваних умовах.

У процесі досудового розслідування та кримінального судочинства загалом важливо пам'ятати про забезпечення психоемоційної стабільності учасників кримінального провадження, сприяння психологічній готовності потерпілих осіб, охороні їх свобод та інтересів, щоб участь в проведенні процесуальних дій, в тому числі слідчих (розшукових) дій, не породжувала для них негативних наслідків. Найбільш емоційно складними, на нашу думку, є розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності. Сексуальне насильство, чи то скоєне як військовий злочин, злочин проти людяності і/або як акт геноциду, часто є складовою трагічної та жорстокої картини злочинних діянь, що скоюються під час збройного конфлікту та в контексті масових злодіянь [1, с.7]. Аналіз

психоемоційного стану потерпілої особи дозволить уповноваженій особі зробити аргументоване припущення про факт існування протиправної події. Так, наприклад, мати малолітнього А. заявила про те, що батько дитини вчинив насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом щодо малолітнього сина шляхом аногенітального контакту. Заявивши про злочин, усі показання і пояснення фактично за сина надавала мати. Дитина поводи́ла себе спокійно й не виглядала травмованою, що насторожило слідчого [2, с.8]. Поводження дитини потребувало належної уваги як з позиції необхідності надання їй психологічної підтримки з боку фахівців відповідного профілю, так і оцінки свідчень на предмет їх відповідності дійсності. Слід відзначити, що для забезпечення психоемоційної готовності дитини до відтворення події насильницького, сексуального або трагічного характеру, варто організувати попередню зустріч у неформальній обстановці з особою (слідчий, прокурор або психолог (зокрема, за умови проведення такої дії в кімнаті, дружній до дитини), яка проводитиме відповідні процесуальні дії..

Метою таких зустрічей має бути стабілізація психоемоційного стану особи з виведенням її в контактний стан, необхідний для встановлення взаємозв'язку між неповнолітнім та уповноваженою особою, яка проводитиме слідчі (розшукові) дії [3, с.73].

На допиті повинна бути створена атмосфера довіри, що складає підґрунтя для отримання повних і правдивих показань. Створення такої атмосфери під час допиту у криміналістичній тактиці отримало назву психологічного контакту, який полягає у встановленні найбільш емоційно сприятливішої психологічної атмосфери спілкування слідчого і допитуваної особи [4, с.259]. Саме створення такої психологічної атмосфери, яка налаштовує постраждалу особу на спілкування, дозволяє уникати виникнення конфліктної ситуації, вельми небажаної на першому допиті. При цьому потрібно врахувати не лише особливості вчиненого злочину та його наслідки, але й вікові та психологічні особливості потерпілої [5, с.160].

Тож проаналізувавши наявні доктринальні положення, існуючі методичні рекомендації та слідчу практику, можемо визначити, що пріоритет в кримінальних провадженнях за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру мають бути спрямовані на забезпечення психологічної готовності потерпілих осіб шляхом створення максимально комфортних умов для проведення будь-яких слідчих (розшукових) дій за участі потерпілої. Забезпечення таких умов є значущим елементом у сприянні готовності потерпілої особи до здійснення подальших процесуальних дій в реалізації завдань кримінального провадження.

1. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту. Основні стандарти належної практики щодо документування сексуального насильства як злочину згідно міжнародного права. 2014. Перше видання. URL: https://www.wicc.net.ua/media/int_protokol.pdf

2. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Розслідування насильницького задоволення статевої

пристрасті неприродним способом, вчиненого щодо малолітньої особи: навчальний посібник / за заг. редакцією доктора юридичних наук, професора Ю. М. Черноус. – Вінниця: ТОВ «Твори», – 2018. – 292 с.

3. Плетенець В. Особливості підготовки до допиту неповнолітніх за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру в умовах воєнного стану. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 13(13). url: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13\(13\)-67-76](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-67-76) (дата звернення: 30.10.2023).

4. Нуджейдат Веам. Судебно-психиатрическая экспертиза подозреваемого при изнасилованиях. Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри: XIV Міжнародна науково-практична конференція «Від громадянського суспільства – до правової держави»: збірник тез доповідей (м. Харків, 20 квітня 2018 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 258–262.

5. Веам Н. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування зґвалтувань : thesis. 2021. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16777> (дата звернення: 30.10.2023).

Сергій Рогалін

старший науковий співробітник
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. засл.
проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства
юстиції України

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ВИПАДКІВ ВИКРАДЕННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

Стаття 188¹ Кримінального кодексу України [1, ст.188¹] передбачає відповідальність у кримінальному правопорушенні щодо викрадення електричної енергії. Кримінальна відповідальність за вчинення такого виду правопорушення (в залежності від кваліфікації) визначається відповідно для кримінального проступку або злочину, що потребує дослідження обставин вчинення кримінального правопорушення та визначення обсягу викраденої електричної енергії, що можливе лише за результатами проведення судової електротехнічної експертизи. Тому важливим та неодмінним у досудовому розслідуванні випадків викрадення електричної енергії є застосування спеціальних знань у формі судової експертизи. Недостатній стан розробленості практичних питань складання розгорнутої криміналістичної характеристики кримінального правопорушення викрадення електричної енергії, недостатня деталізація криміналістичної методики розслідування цього кримінального правопорушення становлять певні перешкоди у підготовці та призначенні судової електротехнічної експертизи у досудовому розслідуванні випадків викрадення електричної енергії.

Питаннями криміналістичної характеристики викрадення електричної

енергії переймалася невелика кількість дослідників, а саме: Дедов Є. В., Вельможний С. А., Рогалін С. В. Дослідженнями викрадення електричної енергії в практичній площині, а саме в оперативно-розшуковій роботі, виділяються праці Дедова Є. В. [2] та Вельможного С. А. [3]. Широкий загал вчених-криміналістів, зокрема Шепітько В. Ю., при дослідженні питання криміналістичної характеристики злочину у загальному вигляді виділяють наступні складові елементи криміналістичної характеристики: спосіб злочину; місце й обстановка; час учинення злочину; знаряддя та засоби вчинення злочину; предмет злочинного посягання; особистість потерпілого (жертви); особистість злочинця; типові сліди злочину[4, 318].

У нашій попередній роботі [5, 91] наголошувалось, що особливу роль у питаннях досудового розслідування викрадення електричної енергії відіграє судова експертиза. Особливість електричної енергії як предмету кримінально-протиправного посягання детермінують дії правопорушників з підготовки, вчинення і приховування кримінального правопорушення, що, у свою чергу, пов'язане з утворенням певних ознак, набуття змін, нових властивостей у об'єктів дослідження, які у результаті проведення судової експертизи стають джерелом доказів у суді. Наведене дає підстави вважати, що розгляд складових елементів криміналістичної характеристики викрадення електричної енергії доцільно проводити з урахуванням досвіду судово-експертної діяльності та аналізу судово-експертних досліджень, методичними напрацюваннями у судовій експертизі. За аналізом судово-експертної діяльності нами у попередній роботі було виконано систематизацію випадків викрадення електричної енергії за такими напрямками:

1. Дослідження випадків викрадення електричної енергії, пов'язаних із хибним застосуванням параметрів устаткування або застосуванням хибних параметрів.

2. Дослідження випадків викрадення електричної енергії, пов'язаних з певними (невідповідними до нормативних вимог) схемними підключеннями.

3. Дослідження випадків викрадення електричної енергії, здійснених шляхом втручання в роботу приладів обліку при застосуванні впливу зовнішніх фізичних чинників – постійного магнітного поля та електромагнітного радіочастотного або імпульсного випромінювання.

4. Дослідження випадків викрадення електричної енергії, пов'язаних з втручанням в роботу приладів обліку та засобів вимірювальної техніки шляхом проведення їх конструктивних змін.

Наведені напрями досліджень однозначно визначають способи вчинення злочину, а саме:

1) шляхом заміни (підміни) параметрів устаткування;

2) шляхом зміни електричної схеми приєднання струмоприймачів та засобів вимірювальної техніки (лічильників, трансформаторів струму, трансформаторів напруги);

3) шляхом немеханічного впливу на роботу приладів обліку

електричної енергії окремих видів силових фізичних полів (електромагнітного, постійного магнітного);

4) шляхом проведення конструктивних змін приладів та засобів обліку електричної енергії.

Кожен із чотирьох способів вчинення кримінального правопорушення має свої різновиди, але більш дрібний поділ, на нашу думку, не слід проводити для складання криміналістичної характеристики викрадення електричної енергії, бо більш дрібний поділ має значення лише для виконання експертного дослідження. Щодо дій у досудовому розслідуванні, то більш дрібний поділ не впливає на їх відмінність в межах одного способу вчинення кримінального правопорушення. Тобто методика розслідування кримінального правопорушення в межах кожного із способів не змінюється. Встановлені чотири способи вчинення кримінального правопорушення своєю чергою визначають знаряддя та засоби викрадення електричної енергії [6, 197]. Запропонований структурний поділ напрямів дослідження випадків розкрадання електричної енергії у судових експертизах та визначення способів вчинення цього кримінального правопорушення дозволяє деталізувати криміналістичну характеристику викрадення електричної енергії та в межах застосування криміналістичної методики розслідування з використанням отриманих результатів експертного дослідження у досудовому розслідуванні спільно постають джерелом доказів у судовому розгляді.

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 [Чинний з 01.09.2001] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> стаття 188¹ (дата звернення 20.05.2024).

2. Дедов Є.В. Особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування правопорушень, пов'язаних із викраденням електричної енергії. Юридичний вісник № 4, 2015 Одеса: ВД «Гельветика» 2015. с. 299 – 304. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2015/47.pdf (дата звернення – 20.05.2024).

3. Вельможний С.А. Основи методики розслідування викрадень електроенергії шляхом її самовільного використання: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / С.А. Вельможний ; Харківський нац. універ. внутрішніх справ. – Харків, 2009. – 17 с.

4. Шепитько В. Ю. Криміналістика: курс лекцій. Харьков: Одиссей, 2005. 368 с.

5. Роголін С.В. Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях щодо викрадення електричної енергії. Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. / [редкол.: І. М. Охріменко (голов. ред.) та ін.]; ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2023. № 1(39). 169 с.: іл. С. 85 – 99 URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnyk/article/view/208> (дата звернення – 20.05.2024).

6. Serhii Rohalin Criminal Characteristics of Criminal Offenses Related to Electricity Theft «Krakowskie Studia Małopolskie», Toruń, 2023. № 4(40). 241 stron.: «Wydawnictwo Adam Marszałek» S. 188 – 210 URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10-15804/ksm> (<https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/40/ksm4013.pdf>) (дата звернення – 20.05.2024).

Олена Сліпець

старший науковий співробітник
Полтавського відділення
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз
ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса»

ДО ПИТАННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА ФАКТАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ ЩОДО ДІТЕЙ

Новели законодавства часто дають стимул для виникнення нових предметних видів судово-психологічної експертизи, оскільки практики правозастосування ставлять для вирішення експертів нові завдання. Так відбулося й із введенням до Кримінального кодексу України статті 126-1 «Домашнє насилля».

У диспозиції статті 126-1 є категорії, які мають психологічний зміст. Так, серед наслідків протиправної поведінки є виникнення в потерпілої особи психологічних страждань, емоційної залежності [1]. Ця обставина є причиною призначення у ході розслідування кримінальних проваджень за фактами домашнього насилля судово-психологічної експертизи, на вирішення якої слідчі ставлять питання щодо виникнення негативних змін у структурі особистості потерпілого, в його соціальному функціонуванні, наявності психічних страждань.

Сьогодні виконання судово-психологічних експертиз, призначених по фактах домашнього насилля, усталено відносно дорослих потерпілих увійшли в практику судово-експертних установ. Потерпілих умовно можливо поділити на дві групи: люди похилого віку, щодо яких домашнє насилля вчиняють їхні діти (чи подружжя дітей) або онуки; один із партнерів у подружжі чи колишньому подружжі (незалежно від того, чи продовжується сумісне проживання). У практиці судових експертів напрацьовані основні алгоритми виконання таких експертиз, розроблені основні теоретичні положення [2, с. 139-145]. У випадках, коли потерпілими є старші родичі, відбулася інверсія позицій міжособової взаємодії: старші родичі із позиції «зверху», тобто вихователів, перемістилися в підпорядковану. Джерела емоційної залежності цих потерпілих від кривдників у прив'язаності, сформованій, коли останні ще були дітьми, нині ж потерпілі позбавлені фізичних, психічних і матеріальних ресурсів самостійно припинити сумісне проживання, випробовують психічні страждання через активні дії родичів. У потерпілих другої групи явища емоційної залежності формуються внаслідок взаємодії індивідуальних рис, які збільшують вірогідність стати учасником співзалежних відносин, і поведінки партнера. Часто це пропонування на початкових етапах відносин емоційної підтримки, а після формування емоційного зв'язку – експлуатація ресурсів партнера, психічне й фізичне

насилля. Потерпілі обох груп мають більш-менш типовий набір соціальних установок й індивідуально-психологічних рис.

Судово-психологічних експертиз за фактами домашнього насилля, вчиненого щодо дітей, нині мало. Факт невеликої кількості експертиз співвідносний зі статистичними даними, що їх надає Офіс Генерального прокурора [3], з яких слідує, що у 2023 році із загальної кількості потерпілих у кримінальних провадженнях за ст. 126-1 – 2 731 особа, лише 66 є дітьми. Скоріше за все, таке співвідношення між дорослими і неповнолітніми потерпілими у цій категорії справ не відображає реального стану речей щодо частоти домашнього насилля щодо дітей. Підставами для такого умовиводу є наступне. Відповідно до наукових узагальнень, серед найбільш вразливих щодо домашнього насилля є діти. Наша практика виконання судово-психологічних експертиз у кримінальних провадженнях показує, що переважна частина дітей, які є потерпілими у кримінальних провадженнях, розпочатих за ознаками інших правопорушень, є такими, що в родині зазнавали фізичного й психічного насилля. Практика виконання експертиз у сімейних спорах показує, що бувають випадки, коли один із колишніх партнерів здійснює активні дії, спрямовані на ізолювання дитини від свого колишнього партнера, а подеколи і від соціуму, й формує в таких умовах надмірну емоційну залежність від себе, навіть негативні установки щодо колишнього партнера. Порушення такими батьками соціальних умов розвитку власної дитини призводить до ураження її розвитку, хронічної психічної травми, психічних страждань.

Оцінюючи обставини, за яких може бути вчинене домашнє насилля щодо дітей, можна передбачити ряд організаційних і методичних питань, частину з яких експертам потрібно буде вирішувати разом із практиками правозастосування. Це організація проведення експертного обстеження дитини, яка часто перебуває із тим з батьків, який вчиняє домашнє насилля; забезпечення достатнього обсягу документів, зокрема, необхідність отримання документів, які б відображали поведінку обох батьків щодо дитини до гострого конфлікту між ними й у ході конфлікту; вирішення питань об'єктів дослідження: лише дитини чи і її батьків.

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (редакція від 27.06.2019). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. Дата звернення: 22.05.2024.

2. Міхеєва М. Психолого-правові аспекти судової психологічної експертизи потерпілих унаслідок домашнього насильства. Журнал №7 (43) 1/2021 KELM С. 139-145.

3. Вебсайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ihorklymenko-mvs-plidno-pratsiuie-nad-zakonodavchymy-zminamy-v-pytanniakh-zapobihannia-ta-protydii-domashnomu>

Тетяна Стоєва

здобувач вищої освіти

Анатолій Шиян

старший викладач кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЩО МІСТИТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), ухваленому Верховною Радою України в 2012 році, було запроваджено багато нововведень. Одним з них є впровадження у кримінальне судочинство норм, що регулюють правові засади в сфері охорони державної таємниці. Усвідомлюючи необхідність дослідження під час розслідування злочинних посягань в сфері охорони державної таємниці питань щодо наявності (відсутності) відомостей, що становлять таку таємницю, законодавець вперше на законодавчому рівні передбачив особливості проведення цієї експертизи у подібних кримінальних провадженнях. Вони визначені статтею 518 КПК України [1].

Аналіз положень цієї статті свідчить, що проведення такої експертизи може здійснюватися посадовою особою, якій доручено виконання функцій державного експерта з питань таємниць відповідно до закону у сфері державної таємниці.

Поняття «державний експерт з питань таємниці» визначається у Законі України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. Згідно з ним державний експерт з питань таємниць – це посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної таємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування [2]. Переважно це – керівники міністерств, центральних органів виконавчої влади та їхні заступники, які визначаються Указом Президента України «Про перелік посадових осіб, на яких покладається виконання функцій державного експерта з питань таємниць» від 19 травня 2020 року № 190/2020 [3]. Виходячи з викладеного, є підстави для констатування, що державний експерт з питань таємниці – це досвідчений та обізнаний фахівець в певних галузях оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та правопорядку, якому надано право приймати рішення згідно з посадою стосовно віднесення відомостей до державної таємниці.

У разі проведення такою особою експертизи в кримінальному

провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, на неї поширюються права та обов'язки, які передбачені статтею 69 КПК України для експертів, а також статтею 9 Закону України «Про державну таємницю». Крім цього, коло повноважень, прав і обов'язків державного експерта з питань державної таємниці визначаються відповідними відомчими нормативно-правовими актами.

Під час проведення експертизи в кримінальних провадженнях, які містять державну таємницю, державний експерт з питань таємниць у своєму висновку може вирішувати питання щодо: законності віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці.

Якщо під час проведення експертизи використовуються методики, технології чи інформація, що містять охоронювану державою таємницю, в описовій частині висновку експертизи ці відомості не зазначаються [1].

Крім цього, варто зауважити, що державний експерт з питань таємниць несе персональну відповідальність за законність і обґрунтованість свого висновку щодо віднесення інформації до державної таємниці або про зниження ступеня секретності такої інформації чи скасування рішення про віднесення її до державної таємниці, а також за умисне неприйняття рішення про віднесення до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України [4, с. 70]. Більше того, у випадку витоку секретної інформації з вини державного експерта з питань таємниць може постати питання про притягнення його до кримінальної відповідальності за таке кримінальне правопорушення.

Спираючись на викладене, можна зробити висновок, що визначені статтею 518 КПК України положення щодо особливостей проведення експертизи у кримінальному провадженні, яке містить державну таємницю, мають чітке і конкретне спрямування – забезпечення національної безпеки в аспекті охорони державної таємниці.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-XII / *Відомості Верховної Ради України*. 1994, № 16. Ст. 93.

3. Указ Президента України «Про перелік посадових осіб, на яких покладається виконання функцій державного експерта з питань таємниць» від 19 травня 2020 року № 190/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190/2020#Text>.

4. Князев С.О. Досвід правового регулювання віднесення інформації до державної таємниці у США. Міжнародний досвід у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2019. № 1 (25). С. 64-74.

Diana Kotliar

Lecturer of the Chair of Management
in the Field of Civil Protection
Cherkasy Institute of Fire Safety
named after Chernobyl Heroes
of the National University
of Civil Protection of Ukraine

**LEGAL REGULATION OF CRIMINAL AND PROCEDURAL
DETENTION UNDER MARTIAL LAW**

The legal system of martial law provides for a special way of ensuring the proper behavior of those suspected of committing a crime. For the optimal application of coercive measures to suspects, it is necessary to bring procedural norms into line with the real situation of hostilities. Criminal and procedural detention is one of the most severe restrictions of rights and freedoms in the system of coercive measures, but at the same time it is effective and efficient at the initial stages of criminal proceedings.

The Criminal Procedure Code of Ukraine, adopted in 2013 is the main normative legal act of legal regulation of the criminal process in Ukraine. Of particular importance is the Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Improving the Procedure for Conducting Criminal Proceedings in Martial Law" dated April 14, 2022 – 2201-IX. This Law defines the specifics of criminal proceedings under martial law in Chapter IX "Special regime of pre-trial investigation, trial under martial law" (Article 615 defines the details of the special regime of criminal proceedings under martial law) [4].

The right to detain a person during wartime and peacetime is vested in an authorized official, that is, a person who is granted the right to detain a person by law, in particular, employees of the Security Service of Ukraine; military personnel, as well as employees of the State Border Service of Ukraine; servicemen of the National Guard of Ukraine; a police officer; NABU employees; authorized officials of the DBR and others.

According to Art. 29 of the Constitution of Ukraine, no one can be arrested or detained other than by reasoned court decision and only on the grounds and in the manner established by law. Cases of detention of a person suspected of committing a crime under martial law are those enshrined in Part 1 of Article 208 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, namely:

– if this person was caught during the commission of a crime or an attempt to commit it;

– if immediately after the commission of the crime, an eyewitness, including the victim, or a set of obvious signs on the body, clothes or the scene of the incident indicate that this particular person has just committed a crime;

– if there are reasonable grounds to believe that a person suspected of committing a serious or particularly serious corruption crime, assigned by law to the jurisdiction of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, may flee for the purpose of evading criminal responsibility;

– if there are reasonable grounds to believe that a person suspected of committing a crime stipulated in Articles 255, 255-1, 255-2 of the Criminal Code of Ukraine may flee for the purpose of evading criminal responsibility [3].

An authorized official who has detained a person must immediately inform the detainee of the reasons for the detention, search him and draw up a report on the detention, a copy of which is handed over to the prosecutor [4].

The term of detention of a person without a decision of an investigating judge, a court or a decision of the head of the prosecutor's office during martial law may not exceed two hundred and sixteen hours from the moment of detention, which is determined in accordance with the requirements of Article 209 of this Code [6, p. 233].

The current provisions of Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Criminal Procedure Code of Ukraine), in particular, the provisions of Art. 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in the part of legal regulation of procedural detention establishes that the term of written notification of suspicion to the detained person, defined in Part 2 of Art. 278 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account the circumstances provided for in this article, is extended up to seventy-two hours from the moment of her detention. If a person is not served with a notice of suspicion within seventy-two hours from the moment of his detention, such a person is subject to immediate release [1].

In the conditions of martial law, with the immediate execution by the prosecutor of the powers of the investigating judge regarding the verification of the lawfulness of the detention, further judicial control over this measure of procedural coercion should be implemented automatically at the first opportunity. Further mandatory, as thorough as possible, judicial control over the circumstances of the suspect's detention is absolutely necessary for the effective provision of human rights and freedoms in criminal proceedings under martial law [1].

Therefore, the introduced changes will definitely affect the criminal procedural process under martial law, especially the pre-trial investigation. When applying the articles specified in Art. 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, it is necessary to carefully approach their implementation, since the violation of the main Law of Ukraine can be the basis for the cancellation of sentences and compensation for the damage caused by Ukrainian courts.

1. Loskutov T.O. Legal regulation of criminal procedural detention under martial law. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law. № 70 (2022) C. 417-423 URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/259355/256000>.

2. Rohalska V.V., Fomina T.H. Detention of a person in conditions of martial law: grounds and authority of officials to carry it out. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267859>.

3. Decision of the investigating judge of the Darnytsia District Court of Kyiv dated May 30, 2022 in the case № 753/4987/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104696733> (14.09.2022).

4. Bandurka O.M. Legal regulation of the criminal procedural code in Ukraine under martial law. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14832>.

5. Fomina T.H., Rohalska V.V., Detention of a person in conditions of martial law: grounds and authority of officials to carry it out. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/69.pdf>.

6. Lytvynenko O.H. Detention of a person under martial law. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/08/materialy_konferencziyi_donduvs_01_07_2022.pdf.

Natalia Pavlova

PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminalistics and Premedical Training

Lilia Holoborodko

3rd year cadet of Dnipro State
University of Internal Affairs

**FEATURES OF CONDUCTING AN INVESTIGATIVE
EXPERIMENT UNDER MARITAL LAW**

Ensuring the fulfillment of the tasks defined in Article 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter the Criminal Procedure Code of Ukraine) is guaranteed by timely, successful and high-quality conduct of investigative (search) actions. Investigative searches are a key method of gathering evidence in criminal proceedings [1].

The investigative experiment is a unique investigative action aimed at the practical reproduction of possible ways and methods of committing certain acts under specific conditions. Its Latin roots ("experimentum") reveal the essence as a test and research, where changes in the conditions of the phenomenon and its interaction with other factors are artificially simulated.

This type of investigative action has a significant psychological impact on the participants, because the obtained results clearly demonstrate the possibility or impossibility of a certain phenomenon or event. This makes disproving these results a difficult task for suspects [2].

Thus, the investigative experiment becomes a necessary and often integral way of checking and obtaining new evidence, which makes it a valuable tool in the investigation of criminal proceedings.

Verification and specification of important information for establishing the circumstances of a criminal offense is the main purpose of conducting an investigative experiment. The essence of this process consists in the exact

reproduction of the actions, situation and conditions of a specific event, as well as in the implementation of the necessary research or expert tests. The initiation of an investigative experiment is conditioned by the availability of information, the verification and clarification of which is of crucial importance for revealing the circumstances of the crime.

The factual basis for conducting an investigative experiment is the need to verify and detail experimentally the actual data received during the investigation, as well as a well-founded belief that its goal can be achieved. The investigative experiment has a number of unique characteristics: 1) procedural regulation: it is possible to conduct it only under clearly defined procedural conditions; 2) partial reproduction: not the phenomenon as a whole is studied, but only the individual conditions under which it occurred.

The main tasks of the investigative experiment are:

- reconstruction of the mechanism of the crime: a detailed understanding of exactly how the crime was committed;
- verification of versions: research and assessment of the plausibility of various investigative hypotheses;
- analysis of causal relationships: identification of factors that contributed to or, on the contrary, hindered the commission of a crime;
- clarification of factual data: verification and correction of information obtained in the course of other investigative actions;
- collection of new evidence: expansion and strengthening of the evidence base;
- detection of discrepancies: analysis of contradictions in the testimony of event participants;
- assessment of awareness of criminals: understanding the level of their awareness of the circumstances of the crime [3].

In the conditions of martial law, conducting an investigative experiment has a number of features related to risks to the life and safety of the participants.

It is important to note that the CPSU defines the general rules for conducting an investigative experiment, but does not give clear instructions for conducting it under martial law.

The main changes that relate to the conduct of investigative (search) actions under martial law are defined in Article 615 of the Criminal Code, but this article does not specify specific restrictions or additional powers for an investigative experiment, so we will list the main features that apply to all procedural actions [4].

In accordance with paragraph 4 of Article 223 of the Criminal Code of the Criminal Code, it is generally prohibited to carry out investigative (search) actions at night (from 10:00 p.m. to 6:00 a.m.). This ban is designed to protect the rights and freedoms of citizens.

However, in the conditions of martial law, the legislator made changes to the Criminal Code of Ukraine, giving investigators and prosecutors the right to

conduct procedural actions around the clock. This allows them to respond more effectively to crime and enforce the rule of law.

According to Article 240 of the Criminal Procedure Code, a victim, a witness, a suspect, a representative, and a defense attorney may be involved in an investigative experiment. Article 615 of the Criminal Procedure Code stipulates that in case of impossibility of the presence of the defense counsel directly during the investigative action, remote participation of this participant in the criminal proceedings is possible.

Therefore, after analyzing these limitations, we can come to the conclusion that with constant rocket fire, which creates an immediate danger for the participants of the investigative experiment, it would not be possible to carry out this investigative action. Instead, if there is a need to conduct an investigative experiment, the investigator must direct all efforts to avoid endangering the participants of its conduct. In places close to the combat zone, the investigative experiment is carried out in exceptional cases, at a time when there is no shelling, with compliance with safety measures.

1. Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Chaplinska Yu. A. Investigative experiment (organizational aspect). *Forensic Herald*. 2013. № 1 (19). С. 44.

3. Forensics: a textbook: in 2 volumes, Volume 1 / A.F. Volobuev, M.V. Danshin, A.V. Ishchenko and others; in general ed. A. F. Volobueva, R.L. Stepaniuk, V. O. Malyarova. Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv. national University of Internal Affairs affairs Kharkiv, 2017. 384 c.

4. Law of Ukraine dated April 14, 2022 "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Improving the Procedure for Conducting Criminal Proceedings under Martial Law». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n2>.

Evgeniya Yefimova

leading inspector of the Sobornyy
district department of the branch
of the State institution «Probation Center»
in the Dnipropetrovsk region

**FEATURES OF THE APPOINTMENT OF FORENSIC
PSYCHOLOGICAL EXAMINATION IN THE INVESTIGATION
OF INTENTIONAL MURDER COMMITTED IN A STATE
OF STRONG MENTAL EXCITEMENT**

It should be noted that the investigation of an intentional murder committed in a state of strong mental excitement may be associated with some difficulties both in the qualifications and in the investigation process itself. Therefore, in cases

where the investigator discovers confusing circumstances during the investigation, various examinations may be ordered. In turn, the study of materials of criminal proceedings proves that conducting various types of expert research provides an answer to the question of distinguishing the specified act from other qualified murders.

Factors that can cause a state of strong mental excitement for both the legislator and the Plenum of the Supreme Court of Ukraine include:

– violence. As such, the Plenum of the Ukrainian Armed Forces recognizes both physical (causing physical injuries or beatings) and mental (for example, a threat to inflict physical, moral, and physical harm) violence as that which can lead to the emergence of a physiological affect. The main requirement for such violence, according to M.I. Melnyk and M.I. Havronyuk, there is «the ability to cause a state of strong emotional excitement in a person». The authors rightly point out that the real possibility of this or that violence, systematic bullying or severe insult to cause a state of strong mental excitement should also be decided taking into account the circumstances of the case, such as the nature of the victim's actions, the features of the perpetrator's mental state, the nature of the victim's relationship with the perpetrator, the situation, in which violence was used or a grave insult was inflicted [2, p. 283];

Forensic psychological examination of emotional states is related to the detection of strong mental excitement (state of physiological affect), stress and frustration in the person who committed the crime. A qualified assessment of the subject's emotional states is largely determined by the amount of information about the person and his behavior. It is also very important to interview witnesses, during which it becomes possible to assess how the suspect looked like before the crime and at the time of its commission, what peculiarities in his behavior were observed after what happened. Already at the first stages of investigative (search) actions, it is necessary to find out from the person under investigation:

– her physical condition on the eve of the crime (presence of nervous, somatic and other diseases, chronic fatigue, insomnia, etc.);

– features of the subject's personal relationship with the victim (presence of conflict, its cause, course, methods of resolution, etc.);

– features of the relationship with the victim, presence of common acquaintances, hobbies, etc.

The general methodological principles of conducting a forensic examination during the investigation of "affective" crimes are the application of the principle of presumption of mental health and the principle of proof of conclusions. According to the first principle, a person who commits a wrongful act is presumed to be fully aware of and able to control his actions until proven otherwise. The second principle states that since the act of examination is a source of evidence, and the conclusions are evidence in criminal proceedings, they must be properly proven. That is, each conclusion should be based on specific factual data recorded in the proceedings, and not on the expert's arbitrary conclusions [3, p. 14].

When appointing a forensic psychological examination of emotional states, as emphasized by V.L. Vasiliev, the investigator formulates the following typical questions in the comparison:

- What are the individual and psychological characteristics of the subject?
- What are the characteristics of the personal relationship between the suspect and the victim?
- How could the identified personal characteristics affect the characteristics of the subject's behavior in the investigated situation?
- What was the psychological state of the suspect at the time of the crime?
- Was the person under investigation in a state of physiological affect or in another emotional state that significantly affected his behavior? [1, p. 543-544].

For example, gr. D. lived with her son in L., who used narcotics for 15 years, in connection with which he constantly committed conflicts, during which he systematically abused his mother, kicked her out of the apartment, insulted her with obscene language, demanded money, which he later used to buy narcotics, used physical and mental violence against her, which was expressed in beatings and threats of murder, which humiliated the honor and dignity of the latter. In particular, on 03/13/2016 around 7:00 a.m. between D. and gr. L., who were in the premises of the room, which is located at the place of their joint residence, once again a domestic conflict arose during which c. L. lying on the couch located in the room of the apartment, humiliating the honor and dignity of the city. D. addressed her with obscenities and demanded money from the latter to purchase narcotic drugs, but when he was refused, he got up from the sofa and pushed gr. D. in the region of the chest. In the future, D. being, according to the conclusion of the inpatient complex forensic psychological and psychiatric examination, in a state of strong mental agitation, which was suddenly caused by illegal violence and systematic abuse of her by the city. L., pushed the latter in the chest area, as a result of which Gr. L. fell on his back on the couch and, guided by a sudden intention to commit murder, gr. L. pulled out a knitted cotton thread from the pocket of her dressing gown, approached the latter from behind, threw it around the latter's neck, made a swish and with the help of her hands squeezed the vital organ gr. L. [4].

Stating the above, it should be pointed out that the appointment of a forensic psychological examination is one of the most widespread forms of indirect use of special knowledge in the investigation of intentional murder committed in a state of strong mental excitement. In the course of their conduct, investigators find out the circumstances of the crime event, the nature of the actions of each participant in the event, as well as information of tactical importance.

1. Vasiliev V. L. Physiological affect should be distinguished from pathological, which is considered as an acute short-term mental disorder that arose suddenly // *Legal psychology*. No. 5. 2011. P. 32-37.

2. *Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine* // edited by M. I. Melnyk, M. I. Havronyuk. – Kyiv: Kanon: ASK, 2002. – 1045 p.

3. Pervomaiskyi V. B. *Methodological principles of expert diagnosis of short-term*

affective states in the criminal process: methodical recommendations / V. B. Pervomaiskyi, V. R. Peuko, A. V. Kanishchev. – K., 2010. – 28 p.

4. Case No. 442/4009/16-k. Archives of the Drohobytzky District Court of the Lviv Region, 2016.

Юрій Биченко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Бідняк Ганна Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЧИНЕННЯ РОЗБІЙНОГО НАПАДУ

Розбійний напад є одним із найпоширеніших видів злочинів у сучасному суспільстві. Від встановлення механізму його вчинення залежить ефективність розслідування. Трасологічні дослідження є одним із найбільш важливих видів експертиз, які проводяться при розслідуванні розбійних нападів. Вони дозволяють встановити наявність контакту між злочинцем і жертвою, а також характер цього контакту.

Використання трасологічних досліджень для визначення механізму вчинення розбійного нападу є актуальним з таких причин:

1. Трасологічні дослідження дозволяють отримати інформацію, яка не може бути отримана іншими методами. Наприклад, трасологічні дослідження дозволяють встановити, чи використовував злочинець зброю, а також який саме вид зброї.

2. Трасологічні дослідження є одним з найдостовірніших методів доказування. Сліди, залишені злочинцем на місці події, є матеріальним доказом, яке може бути використаним в суді.

Стосовно самого механізму вчинення розбійного нападу, то його можна розділити на наступні етапи:

1. Підготовка до нападу. На цьому етапі злочинець вибирає жертву, планує маршрут руху, а також обирає спосіб нападу.

2. Вступ у взаємодію з жертвою. На цьому етапі злочинець звертається до жертви, погрожуючи або застосовуючи насильство.

3. Заволодіння майном. На цьому етапі злочинець заволодіває майном жертви.

4. Втеча з місця злочину. На цьому етапі злочинець тікає з місця

злочину.

Трасологічні дослідження можуть бути використані для встановлення механізму вчинення розбійного нападу на всіх етапах [1, с.101].

За даними Національної поліції України, у 2022 році було зареєстровано 38 282 розбійних напади, що на 10,3% більше, ніж у 2021 році [2].

В Україні розбійний напад є злочином, передбаченим статтею 187 Кримінального кодексу України. Згідно з цією статтею, розбійний напад – це відкрите викрадення чужого майна, поєднане із застосуванням насильства, небезпечного для життя або здоров'я особи, або із погрозою застосування такого насильства. Розбійний напад карається позбавленням волі на строк від 7 до 10 років [3].

Трасологічні дослідження регламентуються Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України "Про судову експертизу" та іншими нормативно-правовими актами. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, трасологічні дослідження проводяться у випадках, коли необхідно встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження. Закон України "Про судову експертизу" визначає, що трасологічні дослідження проводяться експертами-трасологами.

Також за даними Національної поліції України, у 2022 році трасологічні дослідження були проведені у понад 10 тисячах кримінальних провадженнях за фактами розбійних нападів. У результаті таких досліджень було встановлено механізм вчинення нападів у понад 90% випадків.

У науковій літературі трасологічні дослідження розглядаються як важливий метод у розслідуванні розбійних нападів. Так, у монографії "Трасологічні дослідження при розслідуванні злочинів" М.І. Буткевича та інших авторів зазначається, що трасологічні дослідження дозволяють встановити наявність злочину; механізм його вчинення, а також особу злочинця [4, с.234].

Трасологічні дослідження є важливим методом у розслідуванні розбійних нападів. Вони дозволяють встановити наявність контакту між злочинцем і жертвою, а також характер цього контакту. Однак для підвищення ефективності використання трасологічних досліджень у розслідуванні розбійних нападів необхідно вдосконалити такі аспекти:

1. Покращення підготовки працівників правоохоронних органів до проведення та аналізу трасологічних досліджень. Для цього необхідно розробити та впровадити в освітній процес навчальних закладів, що готують працівників правоохоронних органів, курси з трасології. Також необхідно проводити регулярні тренінги та семінари для працівників правоохоронних органів, які працюють у сфері розслідування розбійних нападів.

2. Розробка та впровадження нових методів трасологічних досліджень. З розвитком науки і техніки постійно розробляються нові методи трасологічних досліджень, які дозволяють отримувати більш точну і достовірну інформацію. Для підвищення ефективності використання

трасологічних досліджень у розслідуванні розбійних нападів необхідно впроваджувати в практику нові методи трасологічних досліджень.

3. Співпраця з науковцями та експертами-трасологами. Для вирішення складних і нестандартних завдань, пов'язаних з використанням трасологічних досліджень, виникає необхідність співпрацювати з науковцями та експертами-трасологами.

1. Єфімов А.М., Корнієнко В.В. Трасологічні дослідження при розслідуванні розбійних нападів: навчальний посібник. Київ: Академія Внутрішніх справ України, 2010. 128 с.

2. ЗВІТ Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_polic_2022.pdf (дата звернення: 06.12.2023).

3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 1 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.12.2023).

4. Буткевич М.І., Іванов В.О., Сідоров В.В. Трасологічні дослідження при розслідуванні злочинів: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 352 с.

Олександр Бородін

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЯКА ВЧИНЯЄТЬСЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Розслідування кримінальних правопорушень в переважній більшості випадків потребує використання специфічних знань від уповноважених осіб. В розрізі зазначеного вважаємо доречною тезу М. М. Єфімова, який зауважував, що «...процес розслідування протиправних діянь вимагає від працівників правоохоронних органів застосування максимального набору можливих засобів і методів. Одним з найбільш розповсюджених засобів, що застосовується в будь-якому кримінальному провадженні, є використання спеціальних знань. Даний аспект має свої характеристики як стосовно суб'єкта його можливого використання, так і відносно його форм. Крім того, в науковій літературі донині йде полеміка з приводу інформаційного наповнення терміна «спеціальні знання» [1, с. 268]. Розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, також потребує використання спеціальних знань.

Стосовно формулювання визначення вказаної наукової категорії, то,

для прикладу, В. М. Ревака вказував на застосування «...терміна «спеціальні пізнання», під якими він розуміє сукупність будь-яких пізнань на сучасному етапі їхнього розвитку в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих у результаті професійної підготовки і фахової освіти, за винятком професійних правових пізнань суб'єкта доказування (органу дізнання, слідчого, прокурора, суду), використовуваних з метою виявлення і розслідування злочинів у порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законом» [3, с. 177].

Зі свого боку М. Г. Щербаковський вказував, що «...вміння експерта насамперед вказує на те, що він знає, як провести дослідження, тобто володіє знаннями про об'єкт дослідження та способи вилучення з нього необхідної інформації. Тому в поняття «вміння» необхідно включити знання про об'єкти та методи, методики дослідження. З іншого боку вміння завжди є застосуванням знань, тобто недостатньо просто знати щось про предмет, необхідно опанувати цілим рядом дій та операцій для того, щоб застосувати ці знання. Таким чином, уміння – це цілеспрямовані дії (операції, дослідження) з об'єктом на основі знання про нього. У цьому сенсі виконання дії на основі навичок стає автоматичним. У свідомості обізнаної особи, наприклад, висуваються на передній план цілі, заради яких виконуються дії, й умови, в яких вони протікають, а також їх можливі результати. На підставі викладеного автор вважає, що включення в поняття «спеціальні знання» вмінь і навичок є зайвим, не відповідає прийнятим у педагогіці та психології положенням. Тому цілком правильним є роз'єднання законодавцем спеціальних знань і навичок їх застосування у спеціаліста в кримінальному провадженні (ст. 71 КПК України)» [6, с. 225-226].

З приводу цілей використання спеціальних знань, то К. О. Чаплинський формулює їх наступним чином: «...визначає сприяння повному і швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів, встановлення істини у кримінальній справі, дослідження певних об'єктів і явищ, отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильних та обґрунтованих рішень по справі; сприяння виявленню, фіксації і вилученню доказів та з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих дій» [5, с. 236].

Відносно формування терміна досліджуваної наукової категорії, то, на нашу думку, найбільш точно та стисло їх визначають В. С. Кузьмічов та І. В. Пиріг: «...сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинам» [2, с. 14].

З огляду на приведені позиції науковців вважаємо за необхідне сформулювати власне авторське визначення спеціальних знань як системи незагальновідомих в кримінальному провадженні наукових, технічних і практичних знань, отриманих під час професійного навчання або праці за

окремою спеціальністю особою, яка залучена в якості спеціаліста або експерта з метою допомоги уповноваженій особі для встановлення різноманітних обставин протиправного діяння, що потребують їх застосування.

А вже щодо класифікації спеціальних знань, то ми поділяємо твердження В. В. Тіщенка, який виокремлює серед них такі, як-от: «...безпосередні, тобто такі, що прямо спрямовані на збирання й отримання доказів; опосередковані, тобто ті, що сприяють збиранню й оцінці доказів» [4, с. 351-352].

Підсумовуючи, зазначимо, що нами надано авторське визначення спеціальних знань як системи незагальновідомих в кримінальному провадженні наукових, технічних і практичних знань, отриманих під час професійного навчання або праці за окремою спеціальністю особою, яка залучена в якості спеціаліста або експерта з метою допомоги уповноваженій особі для встановлення різноманітних обставин протиправного діяння, що потребують їх застосування. Слід також наголосити, що на основі опрацювання та аналізу судово-слідчої практики нами було встановлено такі основні форми використання спеціальних знань під час розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, а саме: безпосереднє використання уповноваженою особою спеціальних знань під час здійснення окремих процесуальних дій; консультації фахівців під час аналізу та оцінки уповноваженою особою початкового матеріалу для внесення даних в ЄРДР; збір інформації стосовно протиправного діяння завдяки залученню відповідних спеціалістів для застосування техніко-криміналістичних засобів отримання та фіксації інформації під час проведення окремих процесуальних дій; призначення судових експертиз.

1. Єфімов М. М. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 268–274.

2. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на транспорті: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2008. 168 с.

3. Ревака В. М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2006. 206 с.

4. Тіщенко В. В. Щодо використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса). Одеса: «Юридична література», 2013. С. 349–353.

5. Чаплинський К. О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. Спецвипуск. С. 232–238.

6. Щербаківський М. Г. Співвідношення спеціальних знань з уміннями та навичками. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 08 листоп. 2017 р.). МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 225–226.

Наталія Братішко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник:

Анастасія Вицлан

доктор філософії, заступник декана факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, асистент кафедри криміналістики

ЩОДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ТЕХНІЦІ

У сучасних умовах розвиток криміналістичних знань залежить від науково-технічного прогресу. Розвиток і тенденції криміналістики визначаються впливом глобального потоку інформації про можливості боротьби зі злочинністю за допомогою науково-технічних досягнень сучасного суспільства. Нині одним із важливих напрямів у криміналістиці є інтеграція знань, яка пропонує новітні, інноваційні наукові розробки, спрямовані на вирішення протидії злочинності.

У криміналістиці традиційно виділяють три напрями виявлення, розроблення та запровадження інновацій: техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний та напрям забезпечення окремих видів злочинів [1, с.147]. Найактивніше в інноваційному напрямі розвивається техніко-криміналістичний – це частина науки про криміналістику, яка являє собою систему наукових положень і рекомендацій щодо використання у протидії злочинам природничо-наукових методів й технічних засобів, яка відкрита у наші дні не тільки на новітніх техніко-криміналістичних засобах, а й на «нетрадиційних методах».

Виникнення криміналістичної техніки як системи криміналістичних знань і різновиду практичної діяльності пов'язане з впровадженням досягнень природних і технічних наук у практику боротьби зі злочинністю. У сучасних реаліях в галузі криміналістичної техніки простежується тенденція активних пошуків стосовно розроблення та впровадження інноваційних криміналістичних продуктів, спрямованих на оптимізацію розслідування кримінальних правопорушень та судового розгляду. Прикладами інновації у правозастосовній діяльності слугують ідентифікаційні біометричні системи за статичними й динамічними ознаками людини (системи електронної ідентифікації людини за біометричними ознаками – відбитками пальців рук, ознаками зовнішності, малюнка райдужної оболонки ока, ДНК, ознаками

ходи, почерку тощо), автоматизовані робочі місця (далі – АРМ), зокрема АРМ слідчого «Інсайт», автоматизовані інформаційно-пошукові системи та бази даних («Слідча практика», «Слідчий прецедент» та інші) тощо [2, с. 208].

У криміналістичній літературі перераховуються інноваційні техніко-криміналістичні засоби: 1) програма Xbox, що дозволила отримати доступ до прихованих файлів на жорсткому диску; 2) 3D реконструкція обличчя – для ідентифікації особи за знайденими залишками, зокрема за черепом; 3) мас-спектрометри – для дослідження мікроскопічних частинок скла на місці події на рівні його атомної структури, приміром для порівняння мікрочасток скла на одязі злочинця з виявленими на місці події; 4) дослідження змішаних зразків ДНК; 5) секвенсер ДНК для дослідження давно вилучених кісток та зубів для ідентифікації особи; 6) гіперспектральна візуалізація видимої довжини хвилі дозволяє виявити найменші сліди крові та виокремити їх від інших слідів на місці події.

Варто звернути увагу й на нові прилади та комплекти багатофункціональних пристроїв для фіксації доказової інформації в «польових» умовах – «Польова міні-фотолабораторія», що є комплектом сучасних науково-технічних засобів, що дозволила співробітникам правоохоронних органів фіксувати доказову інформацію в «польових» умовах з використанням звукозапису, відео- та фотозйомки, роздрукувати фотознімки високої якості, що дорівнює якості поліграфічного друку, без застосування комп'ютерної техніки та електромережі, а також накопичувати, зберігати фонограми, фотознімки на електронному носії інформації [3, с. 16-17].

Особливу увагу заслуговує інноваційний продукт технологічного прогресу, що є ефективним засобом фіксації та передачі даних – сучасний мобільний зв'язок. Цей зв'язок спрямований на досягнення трьох важливих завдань – персоналізації, глобалізації та інтеграції. Варто зауважити, що персоналізація мобільного зв'язку досягла максимального розвитку, а зусилля науковців спрямовані на подальше втілення ідеї використання мобільних телефонів для розширення їх можливостей з обміну різноманітною інформацією. Використання мобільної мережі слідчим, який працює в «польових умовах», розширює можливості здійснення оперативних заходів. Одним з перспективних напрямів використання мобільних комунікацій є передача зображень слідів пальців рук, виявлених на місці огляду, через канали мобільного зв'язку, для подальшої перевірки в автоматизованих, дактилоскопічних, інформаційних системах з метою ідентифікації цих слідів [4, с. 133-134].

На сьогодні для криміналістики важливим є запровадження новітніх, інноваційних засобів для розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. З інших країн допомогу надають колеги, які використовують інноваційні науково-технічні засоби, методи і методики

криміналістики, що впроваджені у різних державах світу. Актуальним є використання лазерних 3D-сканерів з відповідним програмним забезпеченням. Лазерне сканування забезпечує зображення, яке схоже на фотографію, але має тривимірний вигляд з можливістю вільної зміни ракурсу перегляду. За допомогою лазерного сканування отримують детальне зображення місця події. Ці дані можуть бути збережені на будь-якому цифровому носії, але найголовніше – коригування результатів сканування стає неможливим. Також варто наголосити, що до України надходить інноваційне криміналістичне обладнання. Наприклад, французькі фахівці надали українським правоохоронцям мобільну ДНК-лабораторію, яку вперше застосували в місті Ізюм Харківської області. Проведені сотні експертиз та встановлення осіб загиблих, в тому числі із застосуванням судовими експертами ДНК-аналізу [3, с. 18].

Насамкінець можна сказати, що у сучасних умовах криміналістика для ефективного вирішення своїх завдань здійснює досить активну інноваційну діяльність, при цьому успішно розробляє, впроваджує та використовує новітні інформаційні технології, різного роду інтелектуальні системи, нанотехнології, у тому числі створює і впроваджує у практику інноваційні криміналістичні продукти, розробляє інноваційні засади криміналістичного забезпечення цієї діяльності. Також важливо вивчати досвід інших країн у розвитку та покращенні криміналістики, переймати його та запроваджувати використання «розумної техніки», яка зможе допомагати у швидкому розкритті кримінальних правопорушень.

1. Шевчук В. М. Інновації у криміналістичній техніці: сучасні можливості й проблеми застосування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2020. № 43. С. 146-151.

2. Пацеля Г. А., Захарчук Н. П. *Інновації криміналістичної техніки: виклики сьогодення* // VI Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум [Матеріали форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р.]. С. 207-210.

3. Інноваційні методи, засоби та технології в криміналістиці та судовій експертизі: наук.-практ. посібник: електрон. наук. вид. / [Шепітько В. Ю., Авдєєва Г. К., Коновалова В. О. та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків: Право, 2023. 116 с.

4. Зубик Ю. М., Павлова Н. В. *Сучасні можливості застосування судової фотографії і відеозапису в розслідуванні, розкритті та запобіганні злочинів*. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021: матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Чернігів, 22-23 квіт. 2021 р.). Чернігів, 2021. С. 131-135.

Даріна Ван Ден Берг

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗРИВУ АНАТОМІЧНИХ УТВОРЕНЬ ХРЕБТА

Пошкодження хребта відносяться до найбільш серйозних травм опорно-рухового апарату і можуть виникати під впливом сил значної величини. Травми хребта складають від 2,2% до 20,6% від загальної структури переломів кісток скелета у дорослих. Неврологічні ускладнення найчастіше спостерігаються у нижньогрудному і поперековому відділах хребта, що складають відповідно 39,2% і 48,5%. Молоді чоловіки більш схильні до отримання травми хребта, і незадовільні результати лікування становлять значну проблему, зафіксовану у значній частині випадків.

Причинами пошкоджень хребта і спинного мозку найчастіше є падіння з висоти (кататравма), дорожньо-транспортні події, пірнання з ударом голови об дно водоймища, падіння вантажу на різні відділи хребта, спортивна травма тощо.

Механізми травми хребта розрізняються на прямі та непрямі. Під час прямого механізму зусилля направлені безпосередньо на хребет, що може призводити до удару або ізольованого пошкодження задніх структур хребта. У випадку непрямого механізму пошкодження виникають внаслідок насильницького згинання, розгинання, ротації – обертання, компресії, зрушення і розтягування. Ці механізми можуть діяти як ізольовано, так і в комбінаціях, що призводить до різних форм пошкодження хребетного стовпа [1, с. 4].

Епідеміологічні дані вказують на високу поширеність травм хребта, особливо серед молодих чоловіків. Близько 43% постраждалих з хребетно-спинальною травмою мають множинні та поєднані ушкодження, що ускладнює діагностику та лікування. У зв'язку з цим, вивчення причин, механізмів та епідеміології пошкоджень хребта є важливою задачею для подальших досліджень у цій області [2, с. 46].

Пошкодження хребта можуть бути різноманітними за своїм характером та механізмом виникнення. Для їх класифікації використовують різні параметри, серед яких важливе місце займає характер порушення цілісності

анатомічних структур хребта. Нижче наведено основні види пошкоджень хребта із вказанням їхніх особливостей.

Пошкодження зв'язкового апарату. Це може бути ізольовані або множинні розриви капсулярно-зв'язкового апарату, що можуть виникати в результаті травм або інших механічних впливів.

Переломи тіл хребців. Вони поділяються на компресійні, горизонтальні, вертикальні, відривні, уламкові та вибухові. Компресійні переломи характеризуються ступенем компресії, де відбувається зниження висоти тіла хребця [4, с. 17].

Пошкодження міжхребцевих дисків. Вони включають розрив фіброзного кільця та зміщення пульпозного ядра, що може спричинити болі та дискомфорт.

Переломи заднього півкільця хребця. Це можуть бути дужки, суглобові, поперечні або остисті відростки, які можуть виникнути внаслідок травм або ударів.

Підвивихи, вивихи та переломи-вивихи хребців. Такі пошкодження супроводжуються зсувом по осі хребта в сагітальній або фронтальній площині.

Травматичний спондилолітез. Це порушення взаємного розміщення хребців, яке може виникнути в результаті травм або дегенеративних змін.

Також пошкодження хребта можуть бути поділені на закриті та відкриті форми. Відкриті пошкодження супроводжуються порушенням цілісності шкіри в проекції хребта на рівні місця пошкодження. Класифікація пошкоджень хребта за характером порушення цілісності допомагає у більш точній діагностиці та обранні ефективного методу лікування для кожного конкретного випадку [3, с. 6].

Розрив анатомічних утворень хребта є серйозним медичним станом, який може виникати внаслідок травматичних подій, нещасних випадків або патологічних процесів у хребті. Ця ускладненість характеризується порушенням цілісності структур хребта, що включають хребці, зв'язки, міжхребцеві диски та інші елементи опорно-рухового апарату. Клінічне представлення розривів анатомічних утворень хребта може бути різноманітним і залежить від рівня ураження, механізму травми та наявності супутніх ушкоджень. Симптоми можуть включати біль у районі травми, обмеження руху, неврологічні вияви, такі як параліч або підвищення чутливості, а також інші прояви, пов'язані з ураженням суміжних структур.

Діагноз розриву анатомічних утворень хребта вимагає комплексного підходу, включаючи клінічний огляд, обстеження та інструментальні методи дослідження. До них відносяться рентгенографія, комп'ютерна томографія (КТ), магнітно-резонансна томографія (МРТ) та інші методи, які дозволяють отримати детальну інформацію про ушкодження та його наслідки.

Лікування розривів анатомічних утворень хребта зазвичай включає консервативні або хірургічні методи, залежно від важкості ушкодження, наявності ускладнень та інших факторів. Консервативні заходи можуть

включати лікарську терапію, фізіотерапію, носіння протезів та реабілітаційні заходи. Хірургічне лікування може бути необхідним у випадках важких ушкоджень, які супроводжуються стабільною або нестабільною патологією.

Тому розрив анатомічних утворень хребта є серйозною травмою, яка може мати значний вплив на якість життя пацієнта та вимагає компетентного та комплексного підходу до діагностики та лікування.

1. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 15.01.2014 № 34 : (Електронний ресурс). Режим доступу: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20140115_0034.html.

2. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 №5081-VI: (Електронний ресурс). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>.

3. Людське тіло : Вільна енциклопедія: (Електронний ресурс). Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

4. Крилюк В.О. Домедична допомога (алгоритми та маніпуляції) : методичний посібник. Крилюк В.О., Кузьмін В.Ю., Кузьмінський І.В., Цимбалюк Г.Ю., Максименко М.А. Київ, 2017. 120 с.

Аліна Васецька

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ НА МІСЦІ ПОДІЇ

Під час надання домедичної допомоги на місці події поліцейський зобов'язаний діяти згідно з чітко визначеним законодавством України. Це передбачає суворе дотримання алгоритмів, які регулюють надання домедичної допомоги поліцейськими та швидкість реагування, тому що зволікання може мати фатальні наслідки. Тож важливо діяти якомога швидше.

Домедична допомога – це невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані, мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними

навичками з рятування, збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та зобов'язані здійснювати такі дії та заходи [1, с. 13]. Як приклад ми можемо навести надання першої допомоги у випадках серцево-легеневої реанімації, зупинки кровотечі, надання допомоги при інсульті, гіпотермії, опіках, удушенні, втраті свідомості та інших невідкладних медичних випадках.

Оцінюючи ситуацію, першочергово важливо чітко визначити, чи несе вона загрозу для поліцейського. Якщо небезпека відсутня, то слід перемістити постраждалу особу у безпечне місце, надати йому домедичну допомогу, якщо це необхідно, та викликати медичну допомогу або транспортувати постраждалого до лікарні, якщо це необхідно. Якщо небезпека присутня поліцейському – не слід заходити в зону, яка несе загрозу, без відповідного захисного спорядження, а викликати фахівців, які спеціалізуються на знешкодженні конкретного виду небезпеки. Після знешкодження небезпеки фахівці зроблять зону безпечною для надання домедичної допомоги [2, с. 75].

Залежно від місця події виокремлюють три види надання домедичної допомоги постраждалим:

1. допомога в умовах дії прямої загрози, що відповідає зоні надання допомоги постраждалим в умовах дії безпосередньої небезпеки;
2. допомога в умовах дії непрямой загрози, котра відповідає зоні надання допомоги за межами дії безпосередньої загрози, але з ризиком її виникнення;
3. допомога за умови відсутності загрози та проведення евакуації або госпіталізації, що відповідає зоні безпечного місця, яке потенційно не може стати загрозливим [3, с. 67].

Якщо постраждалий перебуває в безпосередній зоні загрози, першочерговим завданням поліцейського є самозбереження. У зоні прямої загрози здійснюють мінімальні рятувальні маніпуляції, оскільки ризик отримання додаткових травм постраждалим чи безпосереднє травмування співробітника поліції є надзвичайно високим. У ситуації прямої загрози пріоритетним завданням стає не надання допомоги постраждалому, а усунення та мінімізація небезпеки. Це робиться для того, щоб запобігти шкоді іншим людям та не погіршити стан постраждалого. Ключовими кроками при наданні домедичної допомоги у зоні прямої загрози є:

1. усунення загрози;
2. зупинка кровотечі. Найбільш небезпечними є критичні кровотечі, які необхідно зупинити навіть в цій зоні за допомогою турнікета на рівні плеча або стегна якомога вище, при цьому час накладення, перевірка інших вражених місць та подальший огляд постраждалого проводиться в зоні укриття;
3. евакуація постраждалого;
4. надання домедичної допомоги у безпечному місці.

У зоні непрямой загрози, де відсутня безпосередня небезпека, але місце

події потребує захисту, надання допомоги постраждалим зосереджується на таких аспектах:

1. контроль кровотечі.
2. прохідність дихальних шляхів.
3. підтримка дихання та кровообігу.
4. лікування травм.

У зоні непрямої загрози або укриття всі дії виконуються за загальноприйнятим алгоритмом MARCH:

1 оцінити наявність сильної зовнішньої кровотечі; якщо вона є – накласти джгут, тампонувати рану або застосувати прямий тиск на рану;

2 оцінити прохідність дихальних шляхів, попередньо оцінивши рівень свідомості потерпілого, просто запитавши: «Ти мене чуєш?». Якщо потерпілий не реагує, переконайтеся в прохідності дихальних шляхів і оцініть дихання до 10 секунд. При відсутності дихання по можливості слід розпочати серцево-легеневу реанімацію;

3 при наявності дихання та непритомному стані підтримувати прохідність дихальних шляхів – вручну (руками) або забезпечивши стійке бокове положення [3, с. 69].

При масивних травмах обличчя у постраждалого в свідомості:

1. надати зручного (вимушеного) положення – сидючи з нахиленим вперед тулубом;

2. оглянути грудну клітку на предмет проникних поранень, за їх наявності накласти пов'язки з водонепроникного матеріалу, якщо після їх накладання стан постраждалого різко погіршився, зніміть та більше не здійснюйте спроб їх накладання;

3. оглянути постраждалого з голови до ніг, особливу увагу звернути на ефективність зупинки зовнішньої кровотечі, якщо така була здійснена на попередньому етапі. При триваючій кровотечі слід здійснити прямий тиск на рану і затампонувати її та/або накласти додатковий кровоспинний джгут, обов'язково вкажіть час його накладання;

4. зупинити будь-яку кровотечу, яка була виявлена під час огляду, – накласти пов'язки на рани. Також накласти пов'язки на будь-які інші рани, в тому числі опікові;

5. не слід тампонувати чи здійснювати надмірний тиск на рани голови, не варто тампонувати рани грудної клітки чи живота;

6. не треба накладати тиснучі пов'язки на око;

7. за можливості здійснити виклик екстреної медичної допомоги та дотримуватись вказівок диспетчера прийому виклику [4].

Слід урахувати важливість здійснення постійної повторної оцінки та обстеження постраждалого на етапі евакуації, оскільки його стан може досить швидко погіршитися, що потребуватиме збільшення обсягу надання допомоги.

Організація Об'єднаних Націй підтвердила загибель 10582 цивільних

українців та українок із початку повномасштабного вторгнення. Поранення отримали 19875 осіб. Загальна кількість втрат серед цивільного населення України складає 30457 осіб, тому завданням поліції сьогодні є збереження та захист життя цивільного населення, яке може страждати від дій країни-агресора.

З огляду на специфіку роботи поліцейських, яка охоплює розкриття правопорушень та злочинів, запобігання правопорушенням та злочинам, охорона публічного порядку, забезпечення реалізації прав і свобод людини, можемо зробити висновок, що для поліцейського важливо володіти елементарними знаннями з медицини, щоб уміти надати домедичну допомогу людям, які цього потребують.

1. К. О. Чаплинський, Г. С. Бідняк, В. А. Бідняк, М. М. Єфімов, В. М. Коротаєв, О. Г. Кривоносок, О. А. Никифорова, Н. В. Павлова, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, В. В. Приловський. Дії працівників Національної поліції під час зупинки критичної кровотечі в умовах військових дій. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 64 с.

2. Крилюк В.О., Сурков Д.М., Гур'єв С.О. та ін. Домедична допомога в умовах бойових дій (видання друге, перероблене). Видавничий дім OJIVA, 74 с.

3. Pakulova T. Stopping critical bleeding by workers without medical education / T. Pakulova, H. Bidniak // Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. – 2022. – Special Issue № 1 (120). – С. 66-72

4. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах. Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#Text>

Катерина Галушневська

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ СЛІДОВОЇ КАРТИНИ БЮДЖЕТНИХ ЗЛОЧИНІВ

Бюджетні злочини можуть суттєво впливати на фінансову стабільність країни. Зниження доходів через ухилення від сплати податків або розкрадання бюджетних коштів може призвести до дефіциту в бюджеті, що своєю чергою може призвести до економічних проблем. Такі злочини часто пов'язані з корупцією, яка залишається однією з найважливіших проблем у багатьох країнах світу.

У зв'язку зі зростанням міжнародних фінансових потоків бюджетні

злочини можуть легко перетинати кордони. З розвитком технологій схеми бюджетних злочинів можуть ставати більш вдосконаленими і складними. Це вимагає постійного оновлення методів та інструментів для їх виявлення та запобігання. Бюджетні злочини можуть поглиблювати різницю між багатими і бідними, оскільки можуть призводити до недостатнього фінансування соціальних програм та інфраструктури. Справедливий розподіл бюджетних ресурсів стає актуальною соціальною проблемою [2, с. 33].

Внаслідок вчинення будь-якого злочину, який є діяльністю, що проявляється у реальному світі, виникають сліди цього злочину. Усі ці сліди у сукупності створюють «слідову картину» даної суспільно небезпечної події. Інформація про ці сліди дозволяє відтворити ситуацію, розробити різні версії подій, спланувати хід розслідування злочину та приймати відповідні рішення.

У криміналістичній науці під «слідами злочину» розуміється частина інформації, яка об'єктивно виникає в результаті злочину на всіх його стадіях і може бути науково обґрунтована, практично перевірена та прийнятна для використання. З ґносеологічної точки зору ці сліди можуть включати будь-які зміни в середовищі, які виникають внаслідок злочину [1, с. 46].

Ці зміни можуть бути поділені на два види: ідеальні (які відображаються у свідомості людей, які брали участь в події) та матеріальні (які проявляються в змінах на предметах або в навколишньому середовищі події). Важливо зауважити, що криміналістика, як наука, досліджує механізм виникнення ідеальних змін та самі ці зміни лише частково, оскільки основні дані про ці процеси надходять з психології, фізіології та інших наук про людину. Повним об'єктом криміналістики є матеріальні зміни в середовищі, і саме вони складають суть поняття «сліди злочину» [3, с. 34].

Кошти, які стають предметом розгляду у вчиненні злочину, можна розділити на дві основні категорії: планові бюджетні кошти (кошти, які були включені до бюджету, але ще не отримані) та наявні бюджетні кошти (кошти, які вже надійшли до бюджету). Спосіб скоєння бюджетного злочину завжди пов'язаний з прямим порушенням законодавства, що регулює процедури зміни доходів і видатків бюджету, розподілу та використання бюджетних коштів.

Вибір конкретного методу чи форми злочину значною мірою визначається характером і особливостями бюджетних коштів, оскільки саме цей аспект об'єднує різні види незаконних дій та бездіяльності службових осіб. У результаті розгляду порушень бюджетного законодавства виділяються дві основні групи злочинів: способи порушення стосовно наявних бюджетних коштів і способи порушення щодо планових бюджетних коштів [4, с. 8].

Документи, що можуть бути використані як джерела доказів у розслідуванні, це всі документи, які стосуються справи, і без наявності яких факт злочину довести неможливо. Криміналістична характеристика

нецільового використання бюджетних коштів включає в себе узагальнені дані про найтипівіші ознаки цього виду злочину, які виявляються у механізмі його вчинення, обставинах вчинення, характеристиках злочинця та інших важливих аспектах. Ця характеристика відіграє ключову роль у науковому та практичному розгляді та розслідуванні таких злочинів [6, с. 61].

Слідова картина бюджетних злочинів показує важливість ролі правоохоронних органів та антикорупційних установ у боротьбі з цими порушеннями. Забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування бюджетних злочинів є важливою умовою для покарання винних і запобігання подібним порушенням у майбутньому. Крім того, аналіз слідової картини бюджетних злочинів вказує на необхідність змін у системі фінансового управління та контролю. Вдосконалення процедур бюджетування, фінансової звітності та аудиту може допомогти запобігти бюджетним злочинам та забезпечити більшу прозорість та відповідальність у використанні грошей публічного сектору.

Основними елементами криміналістичної характеристики нецільового використання бюджетних коштів є: бюджетні кошти у великих і особливо великих розмірах – це розглядається як об'єкт злочинного посягання, оскільки велика сума коштів може створювати значний злочинний потенціал; нецільове використання, здійснення видатків, надання кредитів – це визначає спосіб вчинення злочину і описує, яким чином злочин відбувався; службова особа – ця характеристика вказує на типового злочинця, яким часто є посадова особа або особа, яка має доступ до бюджетних коштів та можливість їхнього використання; документи – є типовими слідами вчинення злочину і містять інформацію, яка може бути використана для доказу порушення. Ці елементи визначаються як ключові в розгляді та розслідуванні нецільового використання бюджетних коштів і є важливою основою для вирішення питань, пов'язаних з такими злочинами.

1. Благута Р. І. Криміналістика: навч. посібник / Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. К.: Атіка, 2022. 496 с.
2. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва. Х.: Вид-во ХНУВС, 2020. 336 с.
3. Гуророва Н. О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: монографія. Х.: Вид-во ХНУВС, 2021. 384 с.
4. Літвінчук Г. К. Розслідування кримінальних справ про злочини, пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства. Слідча практика. К.: РВВ МВС України, 2020. С. 3–13.
5. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В.О. Навроцький. К. : Знання, КОО, 2020. 771 с.
6. Степанюк Р. Л. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням бюджетного законодавства: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Р. Л. Степанюк. Х.: 2014. 261 с.

Марія Герасименко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ДОМЕДИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ДЛЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну та введення воєнного стану значно вплинули на всі сфери суспільного життя. Державна служба України з надзвичайних ситуацій, а також Національна поліція України зіткнулися з новими викликами, що вимагали швидкої реакції, адаптації, розробки нових алгоритмів дій та логістичних рішень для ефективної роботи в надзвичайно складних умовах [1, с. 6].

Сьогодні особливо важливим є питання надання медичної та домедичної допомоги оперативними підрозділами правоохоронних органів, які працюють безпосередньо в зоні активних бойових дій. Здатність надавати таку допомогу постраждалим в екстремальних умовах є одним з ключових чинників, що підвищують шанси на виживання у зонах бойових дій як для військовослужбовців Збройних Сил України та працівників Національної поліції, так і для цивільних осіб. За даними прес-служби Національної поліції України, в період з 24 лютого по 8 березня 2022 року втрати серед особового складу поліції становили: 22 поліцейських загинули, 88 отримали тяжкі поранення, 7 зникли безвісти [2].

З огляду на статті 18 та 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний надавати невідкладну, зокрема домедичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [3, с. 18]; здійснює всі можливі заходи для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних або адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також тим, хто опинився в ситуації, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю [3, с. 23]. А особливо в умовах воєнного стану ці питання стають ще більш актуальними.

Основним у цьому питанні є забезпечення курсантів, студентів і слухачів сил безпеки та оборони базовими теоретичними знаннями та

практичними навичками надання першої домедичної допомоги потерпілим на місці події. Поліцейські, а сьогодні також і військові, майже завжди стають першими, хто прибуває на місце події («Перший на місці події»). Термін «Перший на місці події» відноситься до перших осіб, що прибули на місце події як індивідуально, так і в складі груп, до прибуття професійних медичних працівників. Перший на місці події виконує базові маніпуляції для порятунку життя постраждалого, використовуючи мінімальний набір обладнання або навіть без нього [4].

Для підготовки курсантів, студентів і слухачів сил безпеки та оборони за курсом «Перший на місці події» важливо, щоб заклади вищої освіти використовували сучасні методи навчання, організували проведення практичних занять з відповідних дисциплін. Це включає використання ситуативних тренінгів і розробку алгоритмів, спрямованих на підвищення ефективності навчального процесу [5].

Тож у процесі первинної підготовки та діяльності поліцейського та особового складу сил безпеки та оборони необхідно впровадити найкращі сучасні стандарти надання невідкладної допомоги людині. Навчання повинно бути стандартизованим для всіх підрозділів сектору безпеки держави з метою забезпечення законності їх дій та особистої безпеки, а також включати як типові алгоритми у повсякденних ситуаціях, так і у кризових умовах (екстремальних, надзвичайних подіях та бойових діях).

1. Навчальний посібник за загальною редакцією професора Мирослава Ковалю. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану –навчальний посібник / Мирослав КОВАЛЬ, Сергій КРУК, Дмитро БОНДАР, Львів, 2023.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року.

3. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року.

4. Западнюк Б.В., Крейдич С.А. Невідкладна медична допомога: Посібник: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006.

5. Чуприна О.В., Грищак Т.В., Долинна О.В. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: Навч. посіб. К.: Вид-во «ПАЛИВОДА А.В.», 2006 рік.

Ірина Гога

слухач магістратури

Науковий керівник:

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ТА ОГЛЯДУ ТРУПА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВА ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вбивства, що вчиняються через необережність, є складними для розслідування через свою особливу специфіку. Адже смерть в даній категорії кримінальних проваджень здебільшого не є наслідком умисного насильства. Однак її причина може бути пов'язана як з недбалістю, так і з необережністю особи, яка буде нести відповідальність за скоєне. Тому для успішного розслідування визначеної категорії кримінальних правопорушень необхідно використовувати специфічні методи та техніки огляду трупа, щоб визначити точну причину смерті, а також з'ясувати механізм її заподіяння.

Слід мати на увазі, що можливість проведення якісного огляду місця події та огляду трупа забезпечується відповідною уповноваженою особою. Тобто у випадку відсутності необхідних умов судово-медичний експерт (спеціаліст) може відмовитися від проведення огляду трупа. Крім цього, згідно зі ст. 69 та ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України судовий експерт і спеціаліст мають право подавати клопотання щодо забезпечення безпеки відповідно до законодавства. Проте на відміну від судового експерта, який несе кримінальну відповідальність за необґрунтовану відмову від виконання своїх обов'язків, спеціаліст не підлягає такій відповідальності. Це дає йому можливість відмовитися від участі у зазначеному огляді [5, с. 46]. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що якість і швидкість розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людини залежать від якісного первинного огляду місця події та трупа, проведеного як судово-медичним експертом (спеціалістом), так і уповноваженою особою.

Як вказують окремі автори (М. М. Єфімов, А. В. Іваниця), на практиці огляд місця події починається через 20-50 хвилин після надходження повідомлення та триває протягом значного часу. Науковці зазначають, що терміновість проведення огляду місця події суттєво впливає на розслідування протиправних діянь, зокрема, лише у 56 % кримінальних проваджень стосовно нерозкритих кримінальних правопорушень минулих років огляд місця події було проведено своєчасно; у 21 % виїзд було здійснено запізно, а

у 23 % випадків дана процесуальна дія взагалі не проводилась. Крім цього, дослідники акцентують увагу на тому, що невчасний виїзд слідчо-оперативної групи на місце події найчастіше спричиняє непоправну втрату речових доказів [2, с. 75].

Рекомендується залучення лише лікаря-судового медичного експерта для огляду трупа, а не фахівців інших спеціальностей. Хоча чинне законодавство не обмежує залучення лікарів інших спеціальностей. Практика показує, що відсутність спеціалізованого досвіду може призвести до помилок у визначенні трупних ознак, ушкоджень та навіть категорії смерті (насильницька чи ненасильницька), що може мати негативні наслідки [7, с. 78].

Крім того серед основних рекомендацій огляду місця події під час розслідування вбивства через необережність окремі науковці виділяють такі:

1. Проведення експрес-аналізів окремих слідів та докладний опис мікрослідів та накладень, які можуть надати інформацію про потенційного винуватця.

2. Збір недопалків цигарок, зразків слини, волосся та інших біологічних матеріалів для подальшого встановлення особи злочинця.

3. Використання засобів фіксації місця події, таких як фотографії трупа, співставлені з даними під час розтину, для допомоги експерту при подальшому розслідуванні.

4. Забезпечення акуратного транспортування трупа до моргу, що запобігає втраті, зміні слідів, трансформації ушкоджень на тілі та одязі, а також зміні розмірів та втраті предметів.

5. У разі необхідності організація повторного огляду місця події із залученням спеціалістів із вузьких спеціальностей, таких як баліст, медико-криміналіст, імунолог, цитолог та інші [3, с. 113].

Також при огляді трупа на місці події необхідно категорично дотримуватися наступних правил:

1. Не допускати проведення неповного опису трупа, що включає в себе загальноприйнятий алгоритм, тобто необхідно повністю описувати трупні явища, морфологічні особливості ушкоджень, їх розміри та місцезнаходження та інші важливі аспекти.

2. Не дозволяти відсутність опису трупа, трупних змін та інших деталей, замість цього просто вказати у протоколі, що труп «не виявляє ознак насильницької смерті».

3. Не проводити огляд трупа без участі спеціаліста або дистанційно іншими способами.

4. Уникати забруднення місця події недопалками, особистими речами та іншими предметами.

5. Не рекомендується вказувати в протоколі, що огляд трупа неможливий через неспроможність дістатися до нього (наприклад, через обвал, захарашені приміщення або труднодоступні місця). Це є недоліком у забезпеченні умов для огляду трупа і не повинно бути підставою для відмови у проведенні огляду [4, с. 143].

Як правило основні помилки при огляді трупа на місці події виникають через порушення цих вказаних вимог.

При розслідуванні вбивств через необережність допити являють собою слідчі (розшукові) дії, на підготовку і проведення яких витрачається найбільше часу. За їх допомогою слідчий не тільки встановлює обставини, які необхідно довести, але й визначає напрям пошуку нових доказів, а також перевіряє причетність до справи встановлених фактів та їх вірогідність. Допит підозрюваних під час розслідувань вбивств з необережності може проводитися в безконфліктній чи в конфліктній ситуаціях. В цілому ситуація допиту – це окрема слідча ситуація, що складається під час проведення слідчої дії. Безконфліктна ситуація характеризується повним або частковим поєднанням інтересів взаємодії слідчого і допитуваної особи, відсутністю протиріч у їх намірах і планах на даному етапі розслідування [1, с. 202].

Покарання у вигляді позбавлення волі найбільш часто використовується законодавцем у санкціях кримінальних правопорушень, що мають своїм наслідком необережне заподіяння смерті. Цей вид покарання застосовується 135 разів у санкціях з 137 кримінальних правопорушень, що становить 98,54%. Таким чином, законодавець вважає позбавлення волі основним видом покарання за вказані злочини. У 77 складах позбавлення волі є єдиним видом покарання (56,2%) [6, с. 241].

Тому огляд тіла загиблої особи в результаті вбивства через необережність вимагає специфічних методів та процедур, щоб забезпечити точне встановлення причини смерті та зібрати достатньо доказів для судового розгляду. Негайна реакція, фаховий підхід та співпраця між різними фахівцями є ключем до успішного розслідування таких випадків. Дотримання вищезазначених методів допоможе забезпечити справедливість та прозорість в розслідуванні вбивств через необережність.

1. Гненна О. Ю. Підготовчий етап допиту підозрюваного при розслідуванні вбивства по необережності. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 травня 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 202–204.

2. Іваниця А. В., Єфімов М. М. Розслідування вбивств через необережність : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 152 с.

3. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навчальний посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

4. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

6. Луцький Т. М. Кримінальна відповідальність за необережне заподіяння смерті в Україні : теорія та практика : монографія. Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 544 с.

7. Тіщенко В. В., Подобний О. О. Криміналістика : навчально-методичний посібник. Одеса : Видавництво «Юридика», 2022. 236 с.

Тетяна Глян

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики та

домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА ФАКТАМИ ДІЙ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

У криміналістичній літературі часто висвітлюється тема ефективності проведення допиту, яка, безперечно, залежить від багатьох факторів. Один із таких факторів – вік допитуваного. Зокрема, коли мова йде про неповнолітніх, ситуація стає ще більш складною і вимагає специфічних підходів до підготовки та проведення допиту.

Важливо відзначити, що питання допиту та підготовки до нього, особливо в контексті неповнолітніх, завжди було актуальним і привертало увагу вчених. Але наявні дослідження до цього моменту не враховували нових реалій, які виникли в Україні внаслідок збройної агресії з боку Російської Федерації. Ця агресія спричинила окупацію частини території України, де права громадян не можуть бути гарантовані відповідно до Конституції України [1, с. 140].

Як ми уже знаємо, країна агресора не обирає кому та яким способом спричинити шкоду, тому через її несанкціоновані дії страждають і діти. «Прикладом» може слугувати наступна ситуація. Приблизно 14 жовтня 2023 року росія вчинила напад на село Багатир, що знаходиться в Донецькій області, з РСЗВ «Смерч», наслідком стала смерть 11-річного хлопчика, а його молодшого брата та матір було госпіталізовано з численними травмами [6]. Даний випадок не є єдиним, і тому навіть складно уявляти кількість дітей, що стали жертвами воєнних злочинів, які носять насильницький характер, з боку держави-агресора.

Умови на тимчасово захоплених ділянках місцевості ускладнюють здобуття інформації про факти сексуального, насильницького та трагічного характеру. Ці факти, на жаль, часто стають відомими в результаті евакуації неповнолітніх осіб на територію, підконтрольну Україні. Анна Стешенко (спеціальний кореспондент LB.ua) зазначає, що «після 24 лютого 2022 року вивезення з подальшим швидким «усиновленням» або переданням під опіку до російських родин набрало обертів. Лише офіційно на кінець лютого незаконно депортували понад 16 тис. дітей. Тоді як місяць тому ця цифра не перевищувала 13 тисяч. І це лише верифіковані випадки. Реальна

кількість набагато більша, однак установити точні цифри зараз неможливо» [5].

Віднедавна ООН були встановлені нові докази того, що російська влада вчинила порушення міжнародних прав людини і міжнародного гуманітарного права, а також відповідні злочини на територіях, які опинилися під її контролем в Україні; були задокументовані випадки згвалтувань із застосуванням сили або психологічного примусу. А також знайдено докази переміщення 31 дитини з України до Росії в травні минулого року. Комісія дійшла висновку, що це була незаконна депортація і військовий злочин [7].

В умовах воєнного стану в Україні можуть виникати ситуації, коли події трагічного, насильницького та сексуального характеру пов'язані змістом однієї і тієї ж події. Отже, підготовка до проведення допиту в таких випадках має включати готовність суб'єктів розслідування встановлювати зміст зазначених проявів у осіб, які ще не досягли повноліття, і які не були виявлені слідством у зв'язку з іншими правопорушеннями [2, с. 13].

Усі слідчі, які були опитані в рамках дослідження, визнали, що підготовка до допиту неповнолітніх свідків або постраждалих у випадках насильницького, сексуального або трагічного характеру є обов'язковою складовою процесу. При цьому пошук найбільш ефективних методів та засобів отримання інформації повинен проводитися з метою мінімізації психологічного травмування допитуваних неповнолітніх [4, с. 22].

Допит неповнолітніх слід розглядати з урахуванням як тактичних, так і психологічних особливостей. За словами О. М. Процюка, цей процес має на меті:

- 1) діагностику психічного стану осіб, що стали учасниками кримінальних подій;
- 2) активізацію їх дій;
- 3) зміну їх поведінки і позицій;
- 4) отримання необхідної інформації;
- 5) виховання і перевиховання.

Проте важливо відзначити, що «діагностику психічного стану осіб, що стали учасниками кримінальних подій» мають проводити фахівці відповідного профілю, переважно психологи, з метою визначення готовності неповнолітніх постраждалих чи свідків подій насильницького, сексуального або трагічного характеру до участі у допиті [4, с. 22].

Це обумовлено тим, що становище неповнолітніх часто визначається як особливо вразливе, що ускладнює їхню участь у процесі допиту, а в окремих випадках може зробити неможливим.

Залучення психолога може бути важливим при створенні списку питань та визначенні тактичних прийомів для допиту неповнолітніх, з урахуванням різних аспектів, таких як вік, інтелект, емоційний стан та інші особистісні характеристики допитуваного. Також потрібно враховувати інших осіб, які

можуть бути присутніми під час допиту, таких як батьки, родичі, педагоги, лікарі тощо. Важливо обирати оптимальний час і місце для проведення допиту, враховуючи біологічні ритми та асоціативний зв'язок з подіями, які впливають на допитуваного [3, с. 79].

При визначенні місця проведення допиту необхідно старатися уникати місць, пов'язаних з негативними асоціаціями для неповнолітнього, особливо в тих випадках, коли допит стосується насильницьких, сексуальних або трагічних подій. Також важливо уникати тиску на допитуваного або його близьких осіб під час допиту.

Слідчий кабінет, особливо якщо в ньому працюють кілька слідчих, повинен створювати комфортні умови для неповнолітнього і сприяти встановленню емоційного контакту з ним. Це важливо як для надання неповнолітньому підтримки перед та після допиту, так і для досягнення мети проведення цієї процедури з боку слідчого.

Тож в ході підготовки до допиту мають бути визначені місце, час, учасники, тактичні прийоми, сформульований перелік та послідовність доступних для сприйняття неповнолітнім питань, що потребують з'ясування, тощо. Без цього складно, а іноді неможливо отримати необхідну й достатню кількість інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення та надати правову оцінку.

1. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 140 с.

2. Плетенець Віктор. Особливості підготовки до допиту неповнолітніх за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру в умовах воєнного стану. Наука і техніка сьогодні. 2022 р. 13 с.

3. Попович Мирослав Вікторович. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього потерпілого. Peculiarities of the interrogation of a juvenile or a minor victim. 2023 р. 79 с.

4. Процюк О.М. Застосування методів психологічного впливу під час допиту неповнолітніх / О.М. Процюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, Серія юридична, Львів, 2013 р. 22 с.

5. Стешенко А. Наші діти: убивства, зґвалтування, примусова депортація і незаконне всиновлення. Що роблять окупанти з маленькими українцями / А. Стешенко // LB.ua. – 2023. – URL: https://lb.ua/news/2023/03/01/547515_nashi_diti_ubivstva_zgvaltuvannya.html (дата звернення: 17.10.2023).

6. Національна поліція України [Веб-сайт]. – 2023. – URL: <https://www.npu.gov.ua/news/11-richnyi-khlopchuk-zahynuv-ioho-mama-ta-6-richnyi-brat-poraneni-naslidky-rosiiskoi-ataky-na-selo-bahatyr-shcho-na-donechchyni> (дата звернення: 17.10.2023).

7. РБК-Україна [Веб-сайт]. – 2023. – URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/oon-znayshlo-novi-dokazi-viyskovoyi-agresiyi-1697808319.html> (дата звернення: 21.10.2023).

Ксенія Граур

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Одним із найголовніших завдань Національної поліції є надання поліцейських послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Поліцейський зобов'язаний, в тому числі, надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [1, с. 54].

Перелік практичних навичок, якими повинен володіти працівник поліції з надання домедичної допомоги в екстремальних ситуаціях, включає: визначення симптомів респіраторної та серцевої зупинки; проведення простих прийомів полегшення дихання; проведення штучного дихання; проведення зовнішнього масажу серця; основи підтримки життєдіяльності, включаючи відновлення роботи серця та дихання; визначення життєвих показників; оцінювання стану потерпілого за життєвими ознаками; видалення сторонніх предметів при обструкції дихальних шляхів; накладання «шийного коміра» та іммобілізація хребта; накладання різноманітних транспортних шин; витягання потерпілих з транспортних засобів (автомобільний транспорт); техніка накладання тугої пов'язки на рану, що кровоточить; техніка накладання джгута при ампутації кінцівок; проведення першої допомоги при опіках та відмороженнях; проведення простих прийомів рятування на воді [2, с. 98].

Важливо акцентувати увагу на тому, що у разі ненадання без поважних причин на місці події домедичної допомоги або необґрунтовану відмову у її наданні, поліцейські будуть нести дисциплінарну, адміністративну, кримінальну або цивільно-правову відповідальність.

Ця вимога дотримання безпеки під час роботи в небезпечних місцях є критичною для працівників поліції з надання домедичної допомоги. Ненадання або недостатнє надання допомоги може мати серйозні наслідки

для потерпілих та стати об'єктом правової відповідальності для працівників поліції. Ця відповідальність може включати дисциплінарні заходи, адміністративні штрафи, кримінальну відповідальність або цивільно-правову відповідальність. Такі заходи спрямовані на забезпечення того, щоб поліцейські дотримувалися своїх обов'язків і надавали необхідну допомогу в усіх ситуаціях, незалежно від обставин.

Для забезпечення кваліфікованої домедичної допомоги працівники поліції проходять спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації. Під час такої підготовки вони отримують необхідні навички та знання, включаючи: етичні та медико-правові аспекти надання домедичної допомоги; методи надання домедичної допомоги з метою виявлення та усунення факторів, що загрожують життю; оцінка стану постраждалого, проведення первинного та вторинного огляду; серцево-легенева реанімація (СЛР) та основи підтримки життєдіяльності; допомога постраждалим з невідкладними медичними станами або станами, спричиненими факторами навколишнього середовища; допомога постраждалим з тупими травмами, проникаючими пораненнями та пошкодженнями опорно-рухового апарату; зупинка кровотечі та накладання пов'язок; робота з базовим медичним обладнанням та підручними засобами; принципи іммобілізації та евакуації постраждалих з транспортних засобів; допомога вагітним та під час пологів; накладання різноманітних пов'язок; перша допомога при опіках та обмороженнях; дотримання заходів безпеки під час роботи у небезпечних місцях [3, с. 83].

Ця підготовка дозволяє поліцейським ефективно діяти в екстремальних ситуаціях та надавати необхідну допомогу постраждалим.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що надання кваліфікованої домедичної допомоги є важливою складовою роботи працівників поліції в екстремальних ситуаціях. Вони повинні мати не лише технічні навички, але й знати медичні аспекти та етичні принципи, що стосуються надання допомоги. Підготовка з цих аспектів включає в себе різноманітні знання і навички, такі як виявлення критичних станів, надання першої допомоги в різних ситуаціях, робота з медичним обладнанням та засобами, а також забезпечення безпеки в небезпечних умовах. Ця підготовка дозволяє поліцейським ефективно реагувати на надзвичайні ситуації та зберігати життя та здоров'я громадян.

1. Домедична допомога в умовах бойових дій : методичний посібник / В.Д. Юрченко, В.О. Крилюк, А.А. Гудима та ін. К.: Середняк Т.К., 2018. 80 с.

2. Стандарт підготовки І-СТ-3 (видання 2): підготовка військовослужбовця з тактичної медицини. К. : «МП Леся», 2019. 148 с.

3. Тактика надання самопомоги та взаємодопомоги під час ведення бойових дій: навчальний посібник / Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов. К. : ФПФ НГУ НАВС. 2020. 137 с.

Олена Лук'яненко

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник:

Ігор Пиріг

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МОЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ОБЛІКУ ОСІБ ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ

Сучасні досягнення в сфері виробництва цифрових засобів фото- та відеофіксації призвели до істотного зростання якісних та кількісних можливостей цих пристроїв. Ця технологічна еволюція призвела до широкого використання цифрової фото- та відеотехніки в різних гаджетах, таких як цифрові фото- та відеокамери, смартфони, зовнішні камери для відеоспостереження, автомобільні відеореєстратори, відеодомофони, веб-камери, безпілотні літальні апарати та інші. Розвиток інформаційно-телекомунікаційних мереж дозволяє користувачам надсилати, отримувати та обробляти великі обсяги мультимедійної інформації високої якості без втрат. Ці фактори значно полегшують фіксацію, зберігання та обмін інформацією про обставини вчинення злочину та зовнішній вигляд осіб, що брали в ньому участь, надаючи можливість детально представити об'єктивні події, які раніше було важко відобразити або зберегти у формі ідеального образу в свідомості особи.

У галузі техніко-криміналістичного забезпечення важливо активізувати наукові дослідження, спрямовані на створення та впровадження інноваційних криміналістичних продуктів для боротьби зі злочинністю. Ці інновації включають нові або адаптовані до потреб протидії злочинності технічні засоби, сучасні інформаційні технології, електронні бази даних, методи фіксації, аналізу, оцінки та збору доказової інформації. Такі потреби можуть включати застосування сучасних біометричних систем ідентифікації особи за її біометричними ознаками, такими як відбитки пальців, характеристики зовнішності, райдужна оболонка ока.

Ведення криміналістичних обліків є однією з ключових сфер практичної діяльності правоохоронних органів, зокрема Експертної служби МВС України. Цей процес включає в себе реєстрацію, систематизацію і зберігання інформації про об'єкти або події, що містять ідентифікаційні ознаки. Метою такого обліку є використання отриманих даних для проведення ефективного розслідування.

З погляду криміналістики зовнішній вигляд людини вивчається в рамках криміналістичної габітоскопії, яка аналізує закономірності представлення ознак зовнішності людини на різних носіях інформації. Вона також розробляє рекомендації стосовно використання технічних засобів та методів криміналістики для збору, аналізу та використання даних про зовнішність з метою встановлення істини в кримінальних провадженнях. Криміналістичні дослідження активно спрямовані на автоматичну ідентифікацію особи за зовнішніми ознаками, які можуть бути виявлені на фотографіях або відеозаписах.

Перспективним, на наш погляд, спрямуванням вдосконалення криміналістичних обліків є створення системи реєстрації, заснованої на фіксації та обробці ознак зовнішності людини. На сьогодні існує достатня кількість програмного забезпечення розпізнання обличчя людини, що підтверджено практикою його застосування. Ці технології мають широке застосування як у комерційних, так і в наукових галузях. На практиці можна ознайомитися з безкоштовними онлайн-сервісами для пошуку осіб за їх фотозображеннями [1]. Одержання позитивних результатів за допомогою цих сервісів дало підстави вважати цей напрям досліджень досить перспективним у розвитку криміналістики [2, с. 59].

Інформація про зовнішній облік людини знайшла застосування в умовах війни на території нашої країни. Зафіксовано значний обсяг інформації, що включає фотографії осіб, які обґрунтовано підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях та за межами нашої країни. Ці графічні матеріали зберігаються як у загальнодоступних джерелах, так і в документації, що стосується окремих кримінальних проваджень. Використання цієї інформації в розслідуванні воєнних злочинів суттєво залежить від здатності централізовано накопичувати дані про об'єктивне зображення злочинців, отримане з різних джерел, а також від наукового підходу до їх аналізу та систематизації. Наприклад, за допомогою відкритих джерел та методів розпізнавання облич [3] волонтери InformNapalm здійснили ідентифікацію російського військовослужбовця та його родини.

Тож у контексті сучасного розвитку криміналістики і правоохоронної діяльності виникають нові виклики і можливості, пов'язані з використанням сучасних технологій. Криміналістика активно розвивається і адаптується до нових реалій, враховуючи зростання кількості та якості цифрових засобів фото- та відеофіксації, а також автоматичної ідентифікації осіб. Особливий акцент чиниться на важливості обліку та використання криміналістичних даних, зокрема зовнішнього вигляду осіб, які відображаються на фотографіях та відеозаписах. Дослідження в цій галузі відкривають нові можливості для ідентифікації осіб і встановлення їх тотожності, що є важливим для кримінального розслідування та забезпечення безпеки суспільства.

1. Он-лайн сервіс пошуку людей по фотозображенню. URL: <https://search4faces.com> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Пиріг І. В., Приходько В. О. Криміналістичні обліки: проблеми класифікації. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2021. Вип. 23. С. 45-60.
3. Ідентифікація російського військового-мародера з Polaroid та виправлення помилки Мінцифри. URL: <https://informnapalm.org/ua/identyfikatsiia-rosiiskoho-viiskovo/> (дата звернення: 28.10.2023).

Аліна Дишльова

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ОГЛЯДІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЕРЖАВНОЇ АБО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ФАКТАМИ НЕЗАКОННОГО НАБУТТЯ ПРАВА НА НИХ

Україна є державою з найціннішими у світі еталонними ґрунтами, що підвищує вартість земель як товару в ринковій економіці та робить її привабливим об'єктом злочинних посягань, зокрема й вчинених шляхом незаконного набуття права на землю державної і комунальної власності. Виявлення й фіксація відповідних фактів набуває вагомого значення під час проведення огляду місця події.

Як наголошує Н. М. Татарин, огляд місця події за отриманим повідомленням про факт самовільного зайняття земельної ділянки чи самовільне будівництво доцільно проводити відразу ж після реєстрації черговим органом внутрішніх справ у Журналі єдиного обліку до внесення даних у Єдиний реєстр досудових розслідувань, оскільки саме так можливо повно зафіксувати докази, що свідчать про вчинення саме цього правопорушення [1, с. 307]

Водночас, у залежності від обставин, можливе застосування уповноваженою особою знань спеціалістів відповідного напрямку діяльності. Потреба залучення спеціаліста під час огляду земельної ділянки обумовлена необхідністю встановлення межі земельної ділянки та визначення площі незаконно набутої землі, що потребує додаткових знань та використання спеціальних вимірювальних приладів [2, с. 164].

На практиці до проведення такої категорії оглядів земельних ділянок можуть залучити таких спеціалістів:

- сертифікованого інженера-геодезиста, відомості про якого внесені в

Державний реєстр сертифікованих інженерів-геодезистів [3];

- сертифікованого інженера-землевпорядника, відомості про якого внесені в Державний реєстр сертифікованих інженерів-землевпорядників [4];

- землевпорядника об'єднаної територіальної громади, міста або обласні спеціалісти-представники Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Наведений перелік не є повним та може, у залежності від потреб, розширюватись спеціалістами інших напрямів діяльності. На розсуд слідчого можуть бути залучені й спеціалісти інших спрямувань діяльності, зокрема й з метою отримання моделі ділянки місцевості із використанням лазерного сканування місцевості для просторового її моделювання [5].

Слід відзначити, що науково-технічний прогрес визначає можливості застосування й інших науково-технічних засобів, зокрема й бортового лазерного картографу місцевості ALTM 3100EA канадської фірми Optech [6]. Це дозволить отримати відомості про форму рельєфу відповідної ділянки місцевості, що особливого значення набуває в складно доступних місцях в умовах крутих схилів, заболочених місцин і т. ін.

В умовах сьогодення вагомого значення й поширення набуло використання різних типів безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Безпілотний літальний апарат (англ. unmanned aerial vehicle, скор. UAV; або англ. remotely piloted vehicle, нім. unbemanntes Luftfahrzeug, скор. RPV, скор. БпЛА або дрон) – літальний апарат, який може здійснювати політ і сідати без фізичної присутності пілота на його борту. Політ БпЛА може здійснюватися під дистанційним керуванням людини-оператора як віддалено пілотований літальний апарат (англ. RPA), або з різним ступенем автономності, як-от: допомога автопілота аж до повністю самостійного, який не передбачає втручання людини [7].

Існуючі БПЛА можуть відрізнятись як конструктивною будовою, так і функціональними можливостями. Останні можуть бути визначені як кратність наближення камери та якість зображення, час перебування у повітрі (запас ходу), глибина й висота польоту, можливість автоматичного повернення в точку зльоту чи завдане місце. Окремого значення набувають й можливості формування 3D моделі відповідної земельної ділянки на місцевості зі складним ландшафтом, щодо якої незаконно набуто право власності.

Таким чином, все зазначене спрямовується на підвищення ефективності діяльності уповноважених осіб зі збору й фіксації криміналістично-вагомої інформації за фактами незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності.

1. Татарин Н.М. Тактика огляду місця події під час самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва. *Право і суспільство*. 2014. № 3. С.305–310.

2. Ігнатченко Н.В. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері земельних

відносин: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Київ, 2021. 210 с.

3. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державний реєстр сертифікованих інженерів-геодезистів. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру URL: <https://data.gov.ua/dataset/6130efbe-eceb-4f78-beb6-3152dd3d8c36>

4. Державний реєстр сертифікованих інженерів-землевпорядників, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру URL: <https://data.gov.ua/dataset/f5e3730e-0196-452a-8d43-746825e4dfbb>

5. Бурштинська Х., Василюха І., Пікулик С. Фотограмметрія, геоінформаційні системи та картографія. Опрацювання даних лазерного сканування місцевості для відтворення гідрографічних об'єктів. // Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. – Львів: Ліга-прес. – 2009, Вип. 1 (17). – С. 195-203. https://vlp.com.ua/files/33_27.pdf

6. ALTM 3100EA Airborne Laser Terrain Mapper URL: <https://pdf.directindustry.com/pdf/optech/altm-3100ea-airborne-laser-terrain-mapper/25132-7668.html>

7. Безпілотний літальний апарат

URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82

Вікторія Довгих

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Зацікавлення людей завжди спостерігалось у слідах дактилоскопічного походження, які відображають унікальні особливості рельєфу шкіри на руках людини та незмінність папілярних узорів з давніх часів. Вперше відбитки пальців обох рук стали використовувати для реєстрації злочинців у Великій Британії у 1895 році. Протягом наступного року цей метод був впроваджений на всій території Британської Індії, у 1901 році – в Англії та у 1903 році – в Німеччині. З метою боротьби зі злочинністю систему дактилоскопічної реєстрації надалі розповсюджували в Угорщині, Данії, Італії та Нідерландах [1, с. 155].

Історія розвитку дактилоскопії налічує багатовіковий шлях і є прямим результатом науково-технічного прогресу та досягнень технологічного розвитку людства. Сліди дактилоскопічного походження представляють собою цінне джерело криміналістичної інформації, що може бути використано для ідентифікації осіб, які їх залишили. Сьогодні науковий та технічний прогрес дозволяє ефективно структурувати та систематизувати дактилоскопічну інформацію завдяки створенню автоматизованих систем дактилоскопії.

Централізовані обліки, картотеки, колекції та бази даних, які належать до органів поліції та експертних установ України, є важливими резервуарами для надходження фактичних даних, які мають значення в криміналістиці, а також різноманітних довідкових відомостей. Ефективне використання цієї актуальної криміналістично-значущої інформації, з урахуванням її обсягу та різноманітності, можливе лише у рамках функціонування належної інформаційно-пошукової системи, яка забезпечує збір, обробку, зберігання та швидкий пошук цієї інформації. Однією зі складових такої інформаційно-пошукової системи є дактилоскопічний облік Експертної служби МВС.

Централізовані обліки, картотеки, колекції та бази даних органів поліції та експертних установ України є важливими ресурсами для отримання фактичних даних, що мають криміналістичне значення, а також різноманітних довідкових відомостей. Ефективне використання цієї актуальної криміналістичної інформації, враховуючи розмаїтість і обсяг, можливе лише в рамках належного функціонування інформаційно-пошукової системи, яка забезпечує накопичення, обробку, збереження та швидкий пошук цієї інформації. Однією з компонентів цієї інформаційно-пошукової системи є дактилоскопічний облік, який веде Експертна служба МВС.

Дактилоскопічний облік містить в собі дактилокарти, включаючи масив дактилокарт невпізнаних трупів, осіб, які безвісти зникли, та осіб, які були піддані дактилоскопічній ідентифікації, а також слідотеки, які представляють собою реєстраційні карти слідів рук, зібрані під час огляду місць подій у випадку нерозкритих злочинів та зниклих осіб. Дактилоскопічний облік проводиться за допомогою дактилоскопічних карток, що містять пальцеві відбитки кожної руки конкретної особи. Тому якість дактилокарт є наразі актуальною проблемою при їх надходженні до Автоматизованої дактилоскопічної інформаційної системи (АДІС) та для проведення дактилоскопічних експертиз [2, с. 300].

Проблеми, пов'язані з якістю, що виникають при використанні традиційних методів дактилоскопіювання та проведення дактилоскопічних досліджень, можуть, до певної міри, бути вирішені за допомогою нових перспективних методів, таких як дактилоскопічні сканери. Ці сканери успішно використовуються під час видачі біометричних паспортів, в процесі використання смартфонів та для аутентифікації осіб за відбитками пальців для отримання доступу до відповідних приміщень.

У підрозділах Національної поліції України також розпочали

використовувати дактилоскопічні сканери з метою швидшого розкриття злочинів, об'єктивного та всебічного розслідування, а також для ідентифікації осіб, які стали жертвами насильницької смерті або невідомих осіб. Один з численних успішних прикладів використання дактилоскопічного сканера правоохоронцями полягає в зверненні до них колег з Донеччини, які опрацьовували справу з міста Коростень у Житомирській області. У затопленому кар'єрі одного з міських мікрорайонів було знайдено труп невідомого чоловіка з ознаками насильницької смерті. Тривалий час у воді перешкоджав одержанню відбитків його пальців рук за допомогою традиційних методів з використанням дактилоскопічної фарби. Колеги з Донеччини використали дактилосканер для сканування папілярних відбитків пальців трупа та перевірили їх у дактилоскопічних обліках Експертної служби МВС. Як результат, житомирські оперативники могли ідентифікувати потерпілого, що сприяло оперативно встановити всі обставини скоєного злочину та ідентифікувати особу, яка вчинила цей серйозний резонансний злочин [3].

Як приклад сучасних технічних засобів у сфері дактилоскопії можна вказати застосування автоматизованої системи "EVISCAN". Ця інноваційна високотехнологічна робоча станція, розроблена в Німеччині, дозволяє фахівцям виявляти, покращувати якість і зберігати в цифровому форматі невидимі та ледь видимі відбитки пальців рук. Цей пристрій працює з відбитками без фізичного контакту та без використання хімічних речовин. Відбитки пальців скануються та передаються у відповідне програмне забезпечення для поліпшення якості зображення. Речовини, відбитки пальців та ДНК залишаються в незмінному стані та можуть бути досліджені повторно навіть через кілька років [4, с. 61-62].

Однією із сучасних тенденцій у роботі з відбитками пальців і долонь рук є поліпшення методики дослідження не лише самого папілярного візерунка, але й хімічного складу речовини, з якої ці візерунки складаються. Перспективними методами вважається використання куркуміну та люміцину для обробки пальцевих відбитків.

Куркумін – це поліфенол, який міститься в корені куркуми, популярної спеції, яка використовується в кулінарії вже століттями. Учені з Університету Шеффілд Халлам (Велика Британія) вважають, що ця речовина, застосована в мас-спектрометричному дослідженні, може допомогти аналізувати молекулярний склад відбитків пальців. Таким чином, об'єктом дослідження стає не тільки сам відбиток на поверхні, але і хімічний склад речовини. Метод розроблений Сімоною Франсезе, і він може надати інформацію щодо статі особи, яка залишила відбитки, а також виявити наявність наркотичних засобів та їхні види. Технології є простими у використанні та не потребують великих витрат на матеріали.

Люміцин (Lumiscano™) – це швидший, більш ефективний і економічний метод виявлення менш видимих слідів рук, розроблений групою

вчених у Лабораторії супрамолекулярної та макромолекулярної фотофізики та фотохімії (Париж, Франція). Завдяки флуоресцентному барвнику, який входить до його складу, він дозволяє "підсвічувати" відбитки пальців на непористих або напівпористих поверхнях.

Таким чином, на нашу думку, в Україні на сьогодні надалі надається перевага використанню традиційних методів при дослідженні слідів дактилоскопічного походження. Незважаючи на складні умови, обумовлені війною, в Україні ведеться робота над удосконаленням існуючих дактилоскопічних обліків і впроваджується все більше сучасних технологій, таких як дактилоскопічні сканери, що сприяють прискоренню роботи правоохоронних органів та спрямовані на повноцінне та всебічне проведення досудового розслідування нерозкритих злочинів.

1. Чудінова А.В. Використання дактилоскопічної інформації: передовий досвід країн світу та перспективи розвитку в Україні. Криміналістичний вісник. 2011. № 2 (16). С. 157.

2. М.Ю. Будзієвський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг та ін. Криміналістика (курс лекцій): навчальний посібник. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 397 с.

3. Онлайн видання. Труп у кар'єрі під Коростенем: правоохоронці встановили особу загиблого, допомогли донецькі колеги. Коростень TODAY URL: <http://surl.li/hxrom> (дата звернення: 29.10.2023).

4. Лапта С.П. Перспективні напрями розвитку дактилоскопії в зарубіжних країнах. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 3 (78). С. 66.

Марія Дуденко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики та

домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИКА ЯК НАУКА, НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Криміналістика є одним із важливих способів боротьби зі злочинністю, адже саме криміналістична наука за допомогою наукових досліджень надає доказову основу для ефективної роботи борців із злочинністю, а саме слідчим, оперативним працівникам, експертам тощо. Перевірені у практичній діяльності правоохоронців прийоми, засоби та методи, а також інші знання у криміналістичній сфері забезпечують досягнення мети та виконання завдань

досудового розслідування, а саме: швидке, повне, об'єктивне та всебічне розкриття кримінальних правопорушень, встановлення об'єктивної істини щодо обставин вчинення кримінальних правопорушень, викриття причетних у вчиненні кримінально-протиправних та суспільно небезпечних діянь, притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності, а також захист прав, свобод, інтересів людини тощо.

Криміналістика – це система знань про закономірності та механізми вчинення злочинів та про збір, фіксацію та збереження криміналістично важливої інформації, яка є необхідною для процесу доказування у кримінальному провадженні.

Криміналістика проявляється у таких трьох аспектах: наука, навчальна дисципліна чи навчальний курс, а також як складова практичної діяльності працівників правоохоронних органів.

В аспекті науки криміналістика є самостійною галуззю науки. Ця наука має притаманний даній галузі предмет, методи дослідження тощо. Предмет криміналістики є доволі складним та багатограним. Тому предметом криміналістики є закономірності встановлення істини обставин вчинення кримінальних правопорушень у кримінальних провадженнях для захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних, юридичних осіб чи держави та притягнення причетних до вчинення суспільно небезпечних діянь осіб. Методами криміналістики виступають загальнонаукові та окремо наукові методи. Такими методами є збирання слідів, дослідження зброї та боєприпасів, дослідження документів та багато інших.

Криміналістика як навчальна дисципліна має дуже важливе значення та окреме місце у навчальному процесі майбутніх правоохоронців. Адже вона складає основу формування професійних знань та практичних навичок, які необхідні для ефективної діяльності працівників правоохоронних органів. Ця навчальна дисципліна також сприяє засвоєнню теоретичних положень та практичних професійно необхідних навичок, необхідних для діяльності професій, які пов'язані із правоохоронною діяльністю.

Криміналістика як практична діяльність являє собою процес збирання, фіксації та збереження інформації та даних, які складають важливу доказову роль для встановлення обставин вчинення кримінальних правопорушень, для захисту порушених прав і в подальшому притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Насамкінець можна сказати, що криміналістика має вагоме значення у діяльності працівників правоохоронних органів, яке необхідне для встановлення істини, захисту порушених прав та потерпілих осіб, відновлення справедливості тощо.

Олександра Дусяк

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

РОЛЬ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Дактилоскопична експертиза в сучасному кримінальному провадженні відіграє ключову роль у забезпеченні ідентифікації осіб та розкритті злочинів. Заснована на аналізі унікальних папілярних узорів пальців, ця експертиза стала важливим інструментом для правоохоронних органів у встановленні особи злочинців та підтримці доказової бази в судовому процесі.

Дактилоскопична експертиза – одна з найдавніших та найефективніших криміналістичних експертиз, яка дозволяє ідентифікувати особу. Водночас дактилоскопія як науковий спосіб встановлення особи злочинця по папілярних узорах пальців рук займає значне місце в практичній діяльності правоохоронних органів нашої держави [1, с. 276].

Як відомо, дактилоскопична експертиза є різновидом трасологічної експертизи, що полягає в дослідженні на основі спеціальних знань інформації дактилоскопичного походження для встановлення тотожності та інших обставин задля отримання фактичних даних, які мають істотне значення для кримінального провадження [2, с. 6]. Ця методика набула широкого поширення, оскільки для її збору та подальшого аналізу не потрібно використовувати спеціальні технічні засоби для вилучення слідів. Більше того, такі сліди майже завжди легко виявити на місці вчинення злочину. Основна мета дактилоскопії – ідентифікація особи за папілярними лініями (відбитками) на пальцях, долонях та стопах, які залишаються на місці події.

Дактилоскопична експертиза є найбільш ефективним засобом ідентифікації осіб через унікальність папілярних узорів, що відзначається великою точністю. Цей метод дозволяє зіставляти зібрані сліди з великим обсягом даних та баз даних, що сприяє ефективному виявленню злочинців та встановленню їхньої особи.

Дактилоскопична експертиза стала невід'ємною частиною кримінального розслідування, допомагаючи в розкритті різних видів злочинів, від крадіжок до серйозних злочинів. Її використання в синергії з іншими методами дозволяє забезпечити комплексний підхід до

розслідування та судового процесу.

Як зазначають С. Шевцов та К. Чаплинський, при проведенні огляду місця події можливо отримати практично беззаперечну інформацію. Наприклад, спеціаліст-криміналіст у разі виявлення слідів пальців рук може визначити приблизний зріст, вік і стать особи, яка ці сліди залишила. До того ж вилучені сліди пальців рук можуть слугувати ідентифікації осіб, що вчинили інші злочини. Проте, як свідчить практика, натеper існує низка проблемних питань, що звужують можливості експерта при проведенні дактилоскопічних експертиз. Зокрема, недостатня кількість і якість витратних матеріалів та інструментів для збору слідів пальців рук призводить як до отримання при проведенні огляду місця подій непридатних для ідентифікації слідів пальців рук, так і до того, що такі сліди взагалі не виявляються і не вилучаються. Дактилоскопічна експертиза, як і раніше, залишається найпоширенішим видом спеціального дослідження, зважаючи на те, що відбитки пальців рук – це «традиційна складова» місця події за багатьма видами злочинів. Крім того, вони є джерелом цінної криміналістичної інформації, зокрема, про особу, що їх залишила, про час та особливості механізму слідоутворення (окремі обставини злочинної події, а також анатомічні та функціональні ознаки певної особи). З огляду на це, означений напрям експертної діяльності потребує активного розвитку з метою підвищення її ефективності [3, с. 76].

Проходять століття, а дактилоскопія не лише відіграє ключову роль в розслідуванні та виявленні злочинів, але й безперервно розвивається технічно, стаючи надійним помічником у проведенні досудового слідства. Складність та багатоаспектність викликів, пов'язаних із збиранням, аналізом та використанням дактилоскопічної інформації під час розслідування та виявлення злочинів, призводить до необхідності подальшого розвитку наукових та правових засад діяльності органів досудового розслідування та експертних установ. Також важливо постійно удосконалювати методи та засоби роботи експертів у галузі дактилоскопії.

Дактилоскопічна експертиза надає важливі докази в кримінальних справах, підтверджуючи участь підозрюваних в злочинах. Її висока надійність та можливість визначення особи залишають невід'ємний слід у формуванні обґрунтованої та переконливої доказової бази.

Дактилоскопічна експертиза завдяки своїй точності та ефективності визначається як невід'ємний елемент кримінального провадження. Її роль у встановленні особи, розкритті злочинів та підтримці доказової бази робить цей метод необхідним для сучасних правоохоронних органів.

1. Комар Ю. Роль дактилоскопічної експертизи в кримінальному провадженні. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання №1 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 276-279.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Кравченко А. П. Дактилоскопічна експертиза у кримінальному провадженні. The process and dynamics of the scientific path: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 1), February 26, 2021. Athens, Hellenic Republic: European Scientific Platform pp. 75-76.

Володимир Жук

слухач магістратури
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

CERTAIN ASPECTS OF CONDUCTING AN INVESTIGATIVE EXPERIMENT IN THE INVESTIGATION OF HOOLIGANISM UNDER MARTIAL LAW

The investigation of cases of hooliganism requires special attention to the organizational and tactical aspects of conducting an investigative experiment. Bullying can be a difficult criminal offense to investigate because it often occurs in public places where there may be many witnesses but the environment will be chaotic. The question of investigated criminal proceedings, as well as the conduct of a certain investigative (search) action during their implementation, is especially relevant, arising in connection with the military aggression of our eastern «neighbor».

One of the most complex investigative (research) actions in terms of tactics is an investigative experiment. During the investigation of hooliganism, this procedural action has certain specificities that require additional clarification. After all, its commission is related to the offender's performance of a number of different actions: moving around a certain territory, causing bodily harm, using weapons, breaking shop windows, damaging furniture, etc. In order to test the possibility of performing these actions and checking the hooligan's testimony, an investigative (search) action is conducted [4, p. 202].

With regard to the preparatory stage for carrying out a certain procedural action in the investigation of hooliganism, we note that important measures are the choice of place and time. This task requires a special approach and careful preparation. In particular, let's try to describe these aspects in more detail.

For example, based on the work of E. O. Husachenko, we consider it

important to emphasize the need to choose the immediate place where hooliganism was committed, or where it is possible to reproduce the event as accurately as possible. If the event took place on the street, in a stadium or in another public place, the characteristics of the place should be taken into account, such as lighting, surveillance cameras, density of people, etc. In addition, it is important that the location is open for documentation and observation. The author also points out the need to reconstruct the event in some cases. In particular, it is necessary to reconstruct the event at the scene of the case, especially if the exact place of hooliganism cannot be determined. This may include the creation of similar conditions and circumstances to obtain accurate data on how the event developed [2, p. 96].

One of the most important steps in the preparatory stage of conducting an investigative experiment is determining its purpose. In criminal proceedings based on the fact of committing hooligan acts, the goal can be: 1. Establishing the identity of the suspect. 2. Collection of evidence regarding the method of committing the crime. 3. Collection of information about witnesses and their information about the event [1, p. 200].

It should be noted that for the effective conduct of an investigative experiment, it is important to attract witnesses. These can be eyewitnesses of the event, victims or other persons who have important information about the event. It is necessary to plan in advance who exactly to involve as witnesses in the investigative experiment. The selection of witnesses should be based on their role and the information they can provide. As O. O. Yukhno rightly points out, it is necessary to determine who can confirm the identification of the suspect, who saw the commission of an illegal act and who can provide additional information about the event [7, p. 80].

In addition, it is important to plan and prepare the place and time of the investigative experiment in advance in order to ensure the maximum objectivity and reliability of the data obtained, as well as to ensure the safety of all experiment participants and law enforcement officers [3, p. 154].

To successfully conduct an investigative experiment, you should prepare all the necessary requisites and equipment. This may include photography and video recording, sound recording equipment, plans of the scene, mapping data and other equipment to help recreate the event and gather evidence.

Important details such as the behavior of suspects, the reactions of witnesses and victims, and any unexpected circumstances should be taken into account when conducting an investigative experiment. In turn, V. M. Stratonov and M. S. Chesakova emphasized that a record of all events during the experiment should be kept in the appropriate protocol [6, p. 140].

It is also worth emphasizing the importance of preparing witnesses immediately before conducting an investigative experiment. They should explain their role in the process, what is expected of them, and how they can help the investigation. This will help witnesses to feel more confident and contribute to

accurate testimony [5, p. 68].

Summing up, we note that the organization and tactical features of conducting an investigative experiment in the investigation of hooliganism is a complex task that requires special skills and training. Effectively conducting the specified investigative (search) action can help establish the circumstances of the case, check existing and obtain new evidence. Taking into account the organizational and tactical features will help authorized persons to achieve success in criminal proceedings of the studied category.

1. Гапонова К. В., Єфімов М. М. Тактичні умови проведення слідчого експерименту при розслідуванні хуліганства. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 травня 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 199–202.

2. Гусаченко Є. О. Фіксація та оцінка результатів слідчого експерименту. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 93–98.

3. Єфімов М. М. Методика розслідування хуліганства : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 216 с.

4. Єфімов М. М. Організаційно-тактичні особливості проведення слідчого експерименту при розслідуванні хуліганства. *Наук. вісн. Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ*. 2016. Випуск № 2. С. 202–209.

5. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб.. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.

6. Стратонов В. М., Чесакова М. С. Тактика проведення слідчого експерименту в умовах протидії розслідуванню злочинів. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2018. № 5 (17). С. 139–144.

7. Юхно О. О. Особливості проведення слідчого експерименту в досудовому розслідуванні вбивств, пов'язаних з насильством у сім'ї. *Право.иа*. 2023. № 2. С. 77–85.

Вероніка Кісільова

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Віктор Плетенець

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ ПРИ ДОПИТІ

Прийнято вважати, що допит – це слідча (розшукова) дія, яка передбачає отримання та фіксацію в установленому кримінально-процесуальному порядку даних, отриманих від учасників кримінального

провадження, що мають значення для кримінальної справи [1].

У психології допит сприймається як встановлюваний процес довірчого спілкування, під час якого слідчий отримує від допитуваного необхідні відомості. Метою встановлення психологічного контакту є спонукання допитуваного до повідомлення правдивих інформації та показань.

Як зазначає Плетенець В.М., «... встановленого психологічного контакту вимагає від слідчого знання психології допитуваного. Він повинен враховувати його індивідуально-психологічні особливості, типологічні якості, психічний стан на момент допиту, життєвий досвід та ін.» [2, с. 245]. Погоджуючись із цією думкою, можемо наголосити на тому, що слідчий, який враховує ці аспекти, може більш ефективно керувати процесом допиту, адаптувати свої методики до конкретної ситуації та особи, що значно збільшує ймовірність отримання достовірної інформації.

У цілому нині процес встановлення психологічного контакту носить переважно односторонній характер. Оскільки уповноважена особа, зважаючи на свій процесуальний статус, прагне отримати від допитуваної особи якомога більше інформації, що має відношення до події розслідуваного ним кримінального правопорушення.

З метою встановлення якнайшвидшого психологічного контакту з допитуваним слідчому необхідно поділити допит на кілька основних частин. Для вступної частини характерна неформальна бесіда з метою уточнення анкетних даних, фрагментів біографії, життєвої та трудової діяльності допитуваного. В основній частині допиту йде закріплення контакту та його підтримка. Це досягається постановкою перед допитуваним питань, пред'явленням доказів, зіставленням показань з інформацією, що вже є у справі. На завершальному етапі допиту також необхідно підтримувати належний рівень психологічного контакту. Це може включати підсумовування отриманої інформації, уточнення будь-яких неясностей та подяку допитуваному за співпрацю. Такий підхід не тільки сприяє позитивному завершенню допиту, але й зберігає довірчі відносини на випадок необхідності подальших контактів [3].

На закінчення вищесказаного варто відзначити, що така діяльність як встановлення психологічного контакту має бути спрямована не тільки на допит, а й на інші вербальні слідчі (розшукові) дії (більшість слідчих (розшукових) дій). Лише у цьому випадку можна отримати позитивний результат їх проведення.

1. Криміналістика (курс лекцій) : навч. посіб. / М.Ю. Будзієвський [та ін.] ; рец.: В.Г. Лукашевич, К.В. Антонов, В.М. Тертишник ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2013. – 362 с.

2. Плетенець В. М. Особливості встановлення психологічного контакту під час допиту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* 2. 2016. С. 244-247.

3. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): Монографія. Київ: НВТ „Правник”. НАВСУ, 1999. 126 с.

Анна Кондратьєва

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Олександр Кривопис

викладач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ТРАСОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЗНАРЯДЬ ЗЛОЧИНУ ЗА СЛІДАМИ НА МІСЦІ ПОДІЇ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ

Встановлення знарядь, використаних під час вчинення злочину, за їх слідами є важливим завданням криміналістичної трасології. Традиційні методи трасологічної експертизи, які ґрунтуються на візуальному порівняльному дослідженні, мають низку обмежень. Розвиток новітніх технологій відкриває шлях до автоматизації та підвищення ефективності трасологічної діагностики.

Припустимо, що коли під час проведення огляду місця події було застосовано у конкретній ситуації варіант використання основного та допоміжних засобів фіксації, тобто протокол слідчої (розшукової) дії має достатній обсяг доказової інформації, фотознімки автомобіля та навколишньої обстановки, а схеми та плани домоволодіння, де було виявлено автомобіль, виконано відповідно до рекомендацій криміналістики, вилучено предмети зі слідами, знаряддя вчинення злочину й інші речові докази, тоді матеріали кримінального провадження забезпечують можливість встановлення істини в провадженні навіть у тому разі, коли домоволодіння, де було виявлено автомобіль, буде вщент знищене одразу після закінчення слідчої (розшукової) дії [1, с. 115].

Тому перед вилученням фрагментів з трасологічними слідами з місця події вкрай важливо спочатку провести вузлову та детальну фото- або відеозйомку об'єкта, на якому він знаходиться, загалом.

У випадках розслідування проваджень за фактом учинення неочевидного злочину в разі невстановлення особи підозрюваного слід у найстисліші строки (у тяжких злочинах – протягом доби) направити вилучені об'єкти на судову експертизу [2, с. 28].

Важливим для виконання поставлених завдань є формулювання питань експерту. Так, питання мають містити зазначення виду сліду, місця його виявлення, найменування предмета, яким згідно з припущенням утворено слід, місця вилучення цього предмета, а якщо питання ставлять стосовно певної особи, – то її прізвищ, імені та по батькові (повністю).

Зважаючи на наведену інформацію щодо важливості ретельної фіксації

та збереження слідів на місці події, своєчасного направлення об'єктів на експертизу, а також формулювання коректних запитань експертам, традиційні візуальні методи трасологічної експертизи, засновані на порівняльному дослідженні слідів, мають низку суттєвих обмежень. Традиційні візуальні методи трасологічної експертизи, засновані на порівняльному дослідженні слідів, мають низку суттєвих обмежень. Вони є трудомісткими, можуть містити суб'єктивний людський фактор та не завжди забезпечують високу точність висновків. Додатковими проблемами є належна фіксація та збереження слідів на місці події, оперативне направлення об'єктів на експертизу при розслідуванні неочевидних злочинів, а також коректне формулювання запитань експертам.

Шляхи вирішення проблем у галузі трасологічної діагностики знярядь за слідами передбачають впровадження новітніх технологій цифрової мікроскопії, обробки зображень, автоматизованих систем аналізу трасологічних ознак, створення цифрових обліків слідів, із можливістю інтеграції штучного інтелекту для автоматизованої класифікації та ідентифікації слідів; налагодження оперативної взаємодії між слідчими та експертами через розробку спеціалізованих протоколів і регламентів для невідкладного направлення об'єктів на експертизу; створення автоматизованих систем пошуку збігів слідів для встановлення зв'язків між провадженнями з інтеграцією в інші криміналістичні обліки та бази даних.

Враховуючи вищесказане, приходимо до висновку, що ретельна фіксація та збереження слідів на місці події, своєчасне направлення об'єктів на експертизу та коректне формулювання запитань експертам є критично важливими. Впровадження новітніх технологій, цифрових методів та автоматизованих систем аналізу трасологічних слідів разом із підвищенням кваліфікації та оптимізацією взаємодії, дозволить істотно підвищити ефективність трасологічної діагностики знярядь злочину.

1. Герасименко О. Ю. Забезпечення можливості фіксації цифрових даних при проведенні огляду місця події / О. Ю. Герасименко // Криміналістика XXI століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 листоп. 2010 р.). – Київ : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – С. 114–1162.

2. Бідняк Г. С., Форостян О. С. Окремі аспекти використання інноваційних технологій під час огляду місця події. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Економічна та інформаційна безпека: проблеми та перспективи; Дніпро; 2018, с. 28-30.

Олексій Кувшинов

аспірант кафедри кримінального
процесу та криміналістики
факультету № 1
Донецького державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВКІВ СПЕЦІАЛІСТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Однією з суттєвих новел КПК України останніх років є запровадження висновку спеціаліста як нового процесуального джерела доказів та отримання висновку спеціаліста – як нової слідчої (розшукової) дії в кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків (ст. 298-1, 300 КПК України). Стан правового регулювання отримання та використання у кримінальному провадженні такого висновку є незадовільним і тому вітчизняні науковці сприйняли описані новели КПК України досить негативно. Утім правозастосовна практика все ж знайшла способи використання висновків спеціаліста у доказуванні в кримінальному провадженні.

В. В. Коваленко одним із перших звернув увагу на те, що висновки спеціалістів використовуються як процесуальні джерела доказів під час розслідування та судового розгляду кримінальних проступків, передбачених ч. 1 ст. 111-1 КК України [1, с. 310]. Здійснений нами аналіз вироків національних судів, постановлених від моменту набрання чинності положеннями КПК України щодо висновку спеціаліста, показав, що подібні випадки є непоодинокими.

Зокрема виявилось, що висновки спеціалістів-лінгвістів активно використовуються в доказуванні під час розслідування злочинів, передбачених ст. 436-2 КК України [2]). Масовість цієї практики є досить дивною, адже за загальним правилом ст. 298-1 КПК України висновки спеціалістів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину. Можливим поясненням цього явища, на нашу думку, є таке: кримінальні правопорушення могли початково кваліфікуватися як проступки, передбачені ч. 1 ст. 111-1 КК України, і під час їх розслідування дізнавачами отримувалися висновки спеціалістів. Після цього, вірогідно, здійснювалася перекваліфікація діяння на злочин, передбачений ст. 436-2 КК України, і прокурори зверталися за дозволом слідчого судді на використання раніше отриманих висновків спеціаліста в кримінальному провадженні щодо злочину. Починаючи з січня 2023 року, частка таких рішень в ЄДРСР дещо зменшилася, що може указувати на те, що з часом правоохоронці почали кваліфікувати такі діяння одразу за ст. 436-2 КК України і призначати судові

експертизи замість отримання висновку спеціаліста. Що цікаво, як мінімум в одному провадженні за фактом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 436-2 КК України, суд відмовився брати до уваги та виключив з переліку доказів висновок спеціаліста-лінгвіста, адже «відповідно до вимог ч. 2 ст. 84 КПК України, процесуальними джерелами доказів є лише показання, речові докази, документи та висновки експертів, а жодного висновку експертів обвинуваченням суду не надано» [3].

Під час розслідування кримінальних проступків, передбачених ст. 125 КК України, слідчі неодноразово отримували «висновки спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи» (напр., [4]), а під час розслідування проступків, передбачених ч. 1 ст. 296 КПК України, – «висновки спеціаліста судово-медичного експерта» (напр., [5]).

З одного боку наведені діяння є кримінальними проступками, тому під час їх розслідування та судового розгляду висновки спеціаліста можуть використовуватися як процесуальні джерела доказів. Проте з іншого боку – п. 2 ч. 2 ст. 242 КПК України чітко визначає, що з метою встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень має обов'язково призначатися судова експертиза незалежно від попередньої кваліфікації розслідуваного діяння. Так само і чинна редакція Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень визнає саме судову експертизу інструментом оцінки тілесних ушкоджень і не містить жодних згадок про висновок спеціаліста. Тому практика використання висновків спеціаліста для визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень у кримінальному провадженні, на нашу думку, є хибною.

Під час доказування у кримінальному провадженні також можуть використовуватися документи, які складаються лікарями за формою №028/о і називаються «Консультаційний висновок спеціаліста». Як правило, такі документи надаються органам досудового розслідування іншими учасниками кримінального провадження, найчастіше потерпілими, які отримали первинну медичну допомогу та оцінку ушкоджень до звернення до правоохоронців. Проте, на нашу думку, ці документи не можуть ототожнюватися з висновками спеціалістів в розумінні ст. 298-1 КПК України та не мають замінювати собою висновки судово-медичної експертизи.

Більш правильний, відповідно до чинного законодавства, спосіб використання спеціальних медичних знань можливо проілюструвати кримінальним провадженням № 1-кп/461/238/23 за фактом діяння, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України, де консультаційні висновки лікарів (стоматолога й нейрохірурга) були направлені для проведення за ними судово-медичної експертизи [6]. Ця практика повністю відповідає п. 4.5. Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, відповідно до якого в необхідних випадках судово-медичний експерт може використовувати відомості досліджень, що проводяться із залученням

відповідних спеціалістів, не обстежуючи потерпілого особисто. У цих випадках у висновках експерта (акті) зазначається де, коли і ким досліджувався потерпілий, які відомості при цьому встановлені і яких висновків дійшов спеціаліст.

Крім того, нами були виявлені випадки отримання висновків «спеціаліста по визначенню вартості рухомого майна» у кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 185 та 190 КПК України (замість призначення судової товарознавчої експертизи); висновків «спеціаліста головного державного ревізора-інспектора сектору боротьби з відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» під час розслідування злочинів, передбачених ст. 209 КК України та інші цікаві приклади використання висновків спеціаліста у кримінальному провадженні. Проте детальний аналіз цих вироків виходить за межі допустимого об'єму наукової доповіді та буде викладений в наших наступних наукових працях.

Проведене дослідження показує, що попри незадовільну якість правового регулювання та негативні відгуки наукової спільноти, судово-слідча практика все ж сприйняла висновок спеціаліста, як новий вид процесуальних джерел доказів. Утім практика його застосування є неоднорідною та іноді такою, що не відповідає вимогам закону. Тому чинні положення КПК України щодо сутності, порядку отримання та використання висновку спеціаліста потребують ґрунтовного оновлення.

1. Коваленко В. В. Стан використання можливостей судових експертиз під час розслідування колабораційної діяльності (за матеріалами судово-слідчої практики). *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2024. № 1 (105). С. 297-317. DOI: <https://doi.org/10.33766/2786-9156.105.297-317>

2. Вирок Добровеличківського районного суду Кіровоградської області від 09 вересня 2022 року у справі № 396/602/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106147487>.

3. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області у справі від 31 січня 2024 р. № 484/2665/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116662052>.

4. Вирок Христинівського районного суду Черкаської області від 17 серпня 2023 року у справі № 706/884/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112880987>.

5. Вирок Софіївського районного суду Дніпропетровської області від 27 липня 2023 року у справі № 193/1206/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112471976>.

6. Вирок Галицького районного суду міста Львова від 14 вересня 2023 року у справі № 463/5891/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114871633>.

Тимур Кукарін

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ У СИТУАЦІЯХ З ВИСОКИМ РІВНЕМ СТРЕСУ

Психологічна підготовка поліцейських є важливим аспектом їхньої професійної діяльності, особливо у ситуаціях з високим рівнем стресу. Ефективне надання допомоги постраждалим вимагає не лише фізичної підготовки, але й високого рівня психологічної стійкості. Поліцейські часто стикаються з надзвичайними ситуаціями, які можуть мати значний емоційний вплив як на постраждалих, так і на самих правоохоронців. Тому розвиток навичок управління стресом та емоційною регуляцією є ключовим для їхньої ефективності та професійного здоров'я. Такий підхід допомагає поліцейським надавати кваліфіковану допомогу, зберігаючи при цьому власну психологічну рівновагу.

Психологічна підготовка поліцейських є невід'ємною частиною їхньої професійної підготовки, особливо в умовах високого стресу, які вони часто зустрічають на службі. Такі ситуації можуть включати аварії, насильницькі злочини, терористичні атаки та інші надзвичайні події, що вимагають негайної та професійної реакції. Поліцейські повинні вміти ефективно надавати допомогу постраждалим, зберігаючи при цьому свою власну психологічну стійкість [1].

Однією з важливих методик у психологічній підготовці є тренування у стресових умовах, що моделюють реальні ситуації. Це може включати рольові ігри, симуляції надзвичайних подій та вправи, які імітують високий рівень стресу. Такі тренування допомагають поліцейським звикати до стресових умов і розвивати навички швидкої та ефективної реакції. Крім того, це сприяє виявленню індивідуальних слабких місць і їхньому подоланню, що робить поліцейських більш підготовленими до реальних викликів [2, с. 224-226].

Іншим важливим компонентом є навчання технік релаксації та саморегуляції. Поліцейські повинні вміти швидко відновлювати свою психологічну рівновагу після стресових подій. Це може включати дихальні вправи, медитацію, техніки м'язової релаксації та інші методи, які

допомагають знижувати рівень стресу та тривожності. Володіння такими техніками є критично важливим, оскільки дозволяє поліцейським зберігати високий рівень працездатності та уникати вигорання [3, с. 382-385].

Розвиток емпатії та навичок міжособистісного спілкування є ще одним важливим аспектом психологічної підготовки. Поліцейські часто мають справу з людьми, які перебувають у стані шоку, тривоги або паніки. Вміння правильно комунікувати, проявляти емпатію та підтримувати постраждалих є першочерговим для надання ефективної допомоги [4].

Психологічна підготовка поліцейських є критично важливою для їхньої здатності ефективно надавати допомогу постраждалим у стресових ситуаціях. Вона забезпечує розвиток навичок управління стресом, емоційної регуляції та швидкого відновлення після стресових подій. Завдяки тренуванням у реалістичних умовах та використанню технік релаксації поліцейські стають більш стійкими та підготовленими до будь-яких викликів. Розвиток емпатії та комунікативних навичок допомагає встановлювати довірчі відносини з постраждалими, що є важливим для надання ефективної допомоги. Комплексний підхід до психологічної підготовки підвищує професійну ефективність правоохоронців та сприяє їхньому психологічному благополуччю. Таким чином, добре підготовлені поліцейські можуть забезпечувати громадський порядок та безпеку на найвищому рівні.

1. Мерденов Ю.В. Пріоритетні вектори професійної підготовки поліцейських в сучасних умовах. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/4_2023/32.pdf (дата звернення: 18.05.2024).

2. Кікінчук В.Ю., Лещенко Д.О. Особливості психологічної підготовки працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану. – Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану: тези доп. учасників наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 7 груд. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 224-226 (дата звернення: 18.05.2024).

3. Боровик М.О., Лукін Б. П., Кубишкіна В.О. Удосконалення навичок із надання невідкладної медичної допомоги майбутніми офіцерами Національної поліції з урахуванням особливостей воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 382-385 (дата звернення: 18.05.2024).

4. Скоров М.С., Біліченко В.В. Перспективні напрями вдосконалення тактико-спеціальної підготовки майбутніх поліцейських. The 12 th International scientific and practical conference “Innovations and prospects in modern science”(November 20-22, 2023) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2023. 912 p. 2023. С. 897 (дата звернення: 18.05.2024).

Каріна Куріленко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики та

домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком науки і техніки. Ці процеси не минули і криміналістику, яка активно впроваджує в свою практику нові технології.

Нові технології в криміналістиці дозволяють більш ефективно розслідувати злочини. До прикладу можна взяти використання спеціальних програм, що дозволяє швидко і точно ідентифікувати осіб, а використання нових методів дослідження слідів дозволяє отримати більш детальну інформацію про подію злочину, зменшити кількість помилок у розслідуванні, заощадити час і ресурси. Наприклад, використання спеціальних програм дозволяє автоматизувати деякі процедури, що звільняє час слідчих для інших завдань.

Серед найбільш перспективних напрямів використання нових технологій у криміналістиці можна виділити такі:

— розробка нових методів дослідження слідів. Наприклад, вчені розробляють методи дослідження ДНК, які дозволяють ідентифікувати осіб з більш високою точністю;

— впровадження штучного інтелекту. Штучний інтелект може використовуватися для автоматизації деяких процедур розслідування, наприклад, для виявлення осіб на відеореєстраторах. Використання нових засобів зв'язку і комунікації.

Серед найбільш перспективних напрямів використання нових технологій у криміналістиці можна виділити такі: впровадження штучного інтелекту, використання нових засобів зв'язку та комунікацій. Впровадження нових технологій у криміналістиці вимагає певних зусиль і витрат. Однак ці витрати окуповуються підвищенням ефективності розслідування злочинів і зниженням кількості злочинів.

Ось кілька конкретних прикладів використання нових технологій у криміналістиці. Використання спеціальних програм для аналізу відео дозволяє швидко і точно ідентифікувати осіб на відеозаписах. Наприклад, у

США програму FACE RECOGNITION використовує Федеральне бюро розслідувань (ФБР) для пошуку осіб на відеозаписах з місць злочинів. А використання спеціальних програм для аналізу ДНК дозволяє ідентифікувати осіб з високою точністю. Наприклад, у Великій Британії програму CODIS використовує поліція для порівняння ДНК-даних, отриманих з місць злочинів. Однак упровадження нових технологій у криміналістиці має і ряд проблем, таких як:

- висока вартість нових технологій;
- необхідність підготовки кадрів для роботи з новими технологіями;
- необхідність розробки законодавчих норм, що регулюють використання нових технологій у криміналістиці.

Незважаючи на існуючі проблеми, впровадження нових технологій у криміналістиці є невідворотним процесом, який сприятиме підвищенню ефективності розслідування злочинів.

Отже, проаналізувавши вищезазначені джерела інформації, ми отримали різнобічну інформацію про впровадження сучасних технологій у криміналістиці, а також про перспективи їх розвитку. Та, як бачимо, запровадження нових технологій у криміналістиці вимагає певних зусиль і витрат. Однак ці витрати окуповуються підвищенням ефективності розслідування злочинів і зниженням кількості злочинів. У найближчому майбутньому можна очікувати подальшого розвитку і вдосконалення нових технологій у криміналістиці. Це дозволить слідчим отримувати більш точну і достовірну інформацію про подію злочину, що призведе до підвищення ефективності розслідування і зниження кількості злочинів.

1. В. П. Колесніков, В. Я. Колесніков. Використання хмарних технологій у криміналістиці. Криміналістичний журнал. 2022. № 1. С. 26-33.

2. В. К. Бойко, О. О. Бойко. Використання штучного інтелекту в криміналістиці: теоретичні та практичні аспекти // Криміналістичний журнал. – 2020. – № 1. – С. 26-33.

3. В. К. Бойко. Нові технології в криміналістиці: монографія / за ред: К: Знання, 2020. – 264 с.

4. П. Колеснікова, В. Я. Колеснікова. Криміналістична техніка: підручник / за ред.. – К.: Знання, 2017. – 432 с.

Діана Кучеренко,

здобувач вищої освіти

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ВПЛИВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ДАКТИЛОСКОПІЧНОГО СЛІДУ

У сучасній криміналістиці важливе значення приділяється аналізу дактилоскопічних слідів як ефективного засобу ідентифікації осіб. Однак необхідно враховувати різноманітні фактори, що можуть впливати на якість цих слідів. Один із важливих аспектів – це вплив навколишнього середовища на дактилоскопічний слід. Дослідження цього питання може допомогти вдосконалити методи аналізу та використання дактилоскопії у кримінальних розслідуваннях.

Дактилоскопічна експертиза, як одна з найдавніших та ефективних криміналістичних методів, забезпечує можливість ідентифікації особи. Цей науковий підхід до встановлення особи злочинця за допомогою папілярних узорів пальців рук відіграє основну роль в практичній діяльності правоохоронних органів у нашій країні.

Правильно вилучені на місці події сліди пальців рук є вагомим доказом та дозволяють зв'язати людину з будь-яким місцем або об'єктом. У той же час особа, яка залишила вказані сліди, в ході опитування чи допиту може вказати, що виявлені сліди пальців рук були залишені нею задовго до виявленого кримінального правопорушення, оскільки вона є, наприклад, постійним покупцем в даному магазині, відвідувала цей заклад напередодні з друзями тощо. За таких обставин як у сторони захисту, так і у сторони обвинувачення виникає закономірне питання: «Чи можливо встановити, коли вказана особа залишила потожирові сліди на вказаній поверхні об'єкта та як довго можуть зберігатися сліди пальців рук на тому чи іншому виді поверхонь?» [1, с. 223].

Фактори навколишнього середовища можуть включати в себе погодні умови, хімічні впливи, а також фізичні фактори, такі як тип поверхні, на яку наноситься відбиток пальця. Наприклад, вологість, температура та інші атмосферні умови можуть впливати на консервацію дактилоскопічного сліду.

Деякі дослідження вказують на те, що висока вологість може сприяти збереженню сліду, а висока температура, навпаки, може спричинити його руйнування. Хімічні речовини, з якими стикається шкіра, можуть також

впливати на дактилоскопічний слід. Взаємодія з різними речовинами може призводити до змін у структурі та читабельності сліду.

Сьогодні висновок експертизи, включаючи дактилоскопічну, має суттєве доказове значення відповідно до частини 2 статей 84, 101 та 102 Кримінального процесуального кодексу України. Згідно з частиною 1 статті 242 Кримінального процесуального кодексу України, експертиза здійснюється експертною установою, експертом або експертами, які залучаються сторонами кримінального провадження, або слідчим суддею за клопотанням сторони захисту, якщо для розкриття обставин, важливих для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [2].

Результати дактилоскопічних досліджень у більшості випадків сприяють вибору основної версії серед інших, яку використовують для розкриття дійсних обставин справи. Крім того, вони сприяють усуненню важливих суперечностей в показаннях осіб, які були попередньо допитані. Доказова сила дактилоскопічної експертизи є більш значущою, ніж інших криміналістичних експертиз, оскільки полягає в прямій ідентифікації особи, що може служити безпосереднім доказом у кримінальній справі.

У ході проведення слідчих (розшукових) дій, наприклад, огляду місця події, можуть бути виявлені сліди пальців рук або ж ділянки долонних поверхонь рук. На їх підставі є можливість ідентифікувати людину за відображеннями папілярних ліній. Технічні помилки, що на практиці допускають слідчі, слідчі-криміналісти, інспектори-криміналісти, призводять до різного роду проблем та прогалин, що, зрештою, тягне за собою втрату важливих доказів за кримінальним провадженням [3, с. 277].

Довговічність дактилоскопічного сліду пальця руки є змінною і залежить від різних факторів, включаючи характер речовини, яка брала участь у його утворенні. Деякі сліди можуть зникати відносно швидко під впливом навколишнього середовища. Зокрема, потожирова речовина, яка виділяється порами на руках, є вразливою до пошкоджень. Старі потожирові сліди під час тестування можуть потребувати додаткового опилення порошком та стати слабо видимими.

У повсякденному житті людина часто торкається різних предметів і поверхонь, що може призводити до перенесення забруднюючих речовин на її руки. Наприклад, контакт з обличчям або волоссям може призвести до передачі поту з пір сальних залоз на руки. Складові частини сального поту роблять його більш стійким, а тому він може зберігатися довше.

Залежно від умов сліди папілярних узорів можуть залишатися виявленими та придатними для ідентифікації особи навіть через багато місяців або років після взаємодії з різними факторами. Таким чином, вдаючись до тверджень про "свіжість" папілярного сліду без належного наукового обґрунтування, слід утримуватися від упередженого підходу до справи, оскільки це може призвести до неправильної оцінки доказів і введення суду в оману [3, с. 97].

Тож усвідомлення впливу факторів навколишнього середовища на

якість дактилоскопічного сліду має ключове значення для вдосконалення методів збору та аналізу даних у криміналістиці. Це дозволить розробити більш ефективні стратегії ідентифікації осіб та поліпшити доказову базу в кримінальних справах.

1. Байгуш В. До питання збереження потожирових слідів пальців рук на поверхнях об'єктів в умовах впливу навколишнього середовища. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання №1 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 223-226.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Комар Ю. Роль дактилоскопічної експертизи в кримінальному провадженні. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання №1 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 276-279.

3. Байгуш В. В. Вплив навколишнього середовища на збереження потожирових слідів рук. Інновації в криміналістиці та судовій експертизі [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, А. А. Саковський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 97-99.

Ярослав Москаленко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Олександр Криволюк

викладач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Через російську військову агресію проти України виникла необхідність впровадження нових стратегій та тактик з боку української поліції у зв'язку із значущими викликами, що впливають із воєнно-конфліктного середовища. Збільшення активної ролі поліції в процесі надання термінової медичної допомоги пораненим особам, незалежно від їх статусу – військовим чи цивільним, стає суттєвим аспектом ефективного управління наслідками воєнного конфлікту.

Відповідно до статті 18 Закону України “Про Національну поліцію” поліцейські зобов'язані вживати заходів домедичної допомоги особам, які

постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або в стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [1]. Проте реальний стан підготовки поліцейських у цій сфері не відповідає нагальним потребам країни під час війни.

Потреба у поглибленому вивченні основних положень домедичної підготовки поліцейських зумовлена тим, що за оцінками медиків, понад 90% смертей на полі бою або в місцях прямої загрози трапляються до надання кваліфікованої медичної допомоги. У більшості випадків, за оцінкою фахівців в галузі медицини, доля смертей внаслідок некваліфікованих дій, вжитих під час зупинки критичної кровотечі, складає 80%. Відповідно своєчасне та правильне надання домедичної допомоги на місці поранення дозволяє врятувати життя та запобігти ускладненням у постраждалих [3, с.12-19]. З огляду на те, що поліцейські часто опиняються першими на місці події в зоні бойових дій, рівень їх домедичної підготовки набуває особливого значення.

На сьогодні рівень домедичної підготовки поліцейських в Україні лишається незадовільним. За даними Міністерства внутрішніх справ, станом на 2023 рік лише 37% поліцейських пройшли базовий тренінг з надання першої допомоги [2].

Основними проблемами є застарілі методики, брак сучасного обладнання та відсутність регулярних стажувань і тренінгів.

Що стосується напрямів удосконалення підготовки, то у звіті Ради Європи «Підтримка реформи поліції в Україні» запропоновано комплекс заходів для посилення домедичної підготовки поліції, серед яких:

- оновлення навчальних програм та методичних матеріалів;
- забезпечення закладів практичної підготовки медичними тренажерами та обладнанням;
- запровадження системи обов'язкової перепідготовки кожні 2-3 роки;
- проведення спільних навчань і тренінгів із залученням медичних працівників та військових [4, с.57].

У рамках удосконалення медичної підготовки поліцейських у воєнних конфліктах ініціативи за планом дій EFSA 2020 стають важливими. Спрямовані на модернізацію навчальних програм для забезпечення невідкладної медичної допомоги в умовах бойових дій, вони охоплюють різні групи рятувальників, таких як поліція, пожежники, медичні бригади та військовий персонал. Спільні програми ENFSI та CEPOL адаптовані до умов збройного конфлікту та включають елементи екстреної медичної допомоги для військових та цивільних осіб. Участь в навчаннях відкрита для різних фахівців, включаючи представників судово-медичних служб, сприяючи розкриттю злочинів у воєнних умовах. Співпраця лабораторій ENFSI, таких як Нідерландський інститут судової експертизи та Національний інститут криміналістики та кримінології у Бельгії, із прокурорами сприяє використанню експертного підходу при зборі та аналізі доказів у воєнних обставинах. Це сприяє ефективній взаємодії між поліцією та судово-

медичними службами в умовах збройного конфлікту [5, с. 68].

Тому підвищення рівня домедичної підготовки працівників поліції є вкрай важливим завданням в умовах воєнного конфлікту в Україні. Законодавство покладає на поліцейських обов'язок надавати домедичну допомогу постраждалим. Проте реальний стан їх підготовки не відповідає цим вимогам та потребам країни під час війни.

Для вирішення цієї проблеми необхідно реформувати систему домедичної освіти поліцейських шляхом оновлення навчальних програм, забезпечення закладів відповідним обладнанням та запровадження регулярних тренінгів і стажувань.

Підвищення кваліфікації поліцейських у наданні невідкладної медичної допомоги матиме вирішальне значення для порятунку як військових, так і цивільних осіб в умовах війни.

1. Закон України "Про Національну поліцію" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 17.01.2024 рік).
2. МВС України. Звіт про стан підготовки поліцейських за 2023 рік.
3. Smith J. The Critical Importance of First Aid for Trauma Victims. *Emergency Medicine Journal*. 2021. Vol. 48(3). P. 12–19.
4. Council of Europe. Support for Police Reform in Ukraine. Implementation Report 2022. Kyiv, 2022. 57 p.
5. Bidniak Hanna, Pakulova Tetiana. Stopping critical bleeding by workers without medical education. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Special Issue № 1*. С. 66-72.

Микита Павленко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Упродовж останніх років через умови воєнного стану в Україні активно застосовуються найкращі міжнародні стандарти надання домедичної та медичної допомоги, розроблені фахівцями країн-членів НАТО. Правоохоронні органи різних держав використовують термін "Тактична

медицина", який охоплює набір алгоритмів для надання допомоги, що застосовуються як у бойових умовах, так і в надзвичайних ситуаціях цивільного життя, коли першими на місці події, як правило, опиняються поліцейські [1, с. 125].

Слід додати, що обов'язок надання домедичної допомоги поліцейськими закріплений на законодавчому рівні. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію», а саме п. 4 ст. 18, п. 14 ч. ст. 23, та ч. 4 ст. 43, закріплює серед основних обов'язків поліцейського надання невідкладної, тобто домедичної та медичної допомоги, особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу [2]. Законодавство підкреслює особливий акцент держави через її виконавчі органи зберігати життя та здоров'я людей. Ця норма відображена у статті 12 Закону України "Про екстрену медичну допомогу", яка визначає, що особами, зобов'язаними надавати домедичну допомогу людині в невідкладному стані, є, зокрема, поліцейські, які не мають медичної освіти, але повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги в силу своїх службових обов'язків [3].

Тож за ненадання без поважних причин домедичної допомоги або необґрунтовану відмову від її надання на місці події передбачена кримінальна відповідальність для спеціальних суб'єктів, зокрема поліцейських (стаття 135 Кримінального кодексу України "Залишення особи в небезпеці") [4]. Тому навчання та діяльність поліцейських мають ґрунтуватися на впровадженні найкращих стандартів надання невідкладної допомоги. При цьому таке навчання має бути практично орієнтованим на обов'язкове забезпечення заходів особистої безпеки та включати як типові алгоритми дій у повсякденних ситуаціях, так і алгоритми в екстремальних умовах або при надзвичайних подіях.

Алгоритм надання першої допомоги поліцейськими складається з етапів, вирішення яких потребує чіткої послідовності:

1. Оцініть безпеку для себе та інших учасників події. Впевніться, що місце події безпечно для надання допомоги.

2. Викличте швидку медичну допомогу, якщо потрібно. Попросіть своїх колег гарантувати безпеку місця події та надати будь-яку допомогу.

3. Забезпечте безпеку для постраждалих, усунувши будь-які небезпечні об'єкти або діючи відповідно до поточної ситуації.

4. Перевірте свідомість постраждалого і його дихання. Використовуйте м'язи обличчя для визначення наявності дихання.

5. Відповідно до виявлених потреб надайте допомогу: зупиніть кровотечу, накладіть пов'язку, забезпечте підтримку дихання або серцебиття.

6. Спостерігайте за станом постраждалих і продовжуйте надавати допомогу до прибуття медичної допомоги.

7. Запишіть всі важливі дані про подію, включаючи дії, які ви виконали, і стан постраждалих.

Світова практика показує, що правильність алгоритму дій та швидкість реакції поліцейського, який, як правило, першим прибуває на місце події до приїзду кваліфікованої медичної допомоги, суттєво впливають на ефективність допомоги та можливість збереження життя потерпілих. Проте більшість працівників поліції не має необхідного обладнання, достатнього рівня знань та медичної підготовки для надання домедичної допомоги. Крім того, психологічна складова під час надання домедичної допомоги, особливо при складних видах травм, також ускладнює використання наявних знань. Водночас сам поліцейський під час виконання службових обов'язків може опинитися в ситуації, що призводить до його травмування або загибелі. Тому вкрай важливо розробити та впровадити чіткі, єдині алгоритми дій для поліцейських щодо надання домедичної допомоги, що дозволить уникнути або мінімізувати наслідки таких інцидентів [5, с. 278].

Проаналізуємо ситуацію, яка відбулась 20 березня близько 23-ї години вечора. До начальника сектору взаємодії з громадами Новомосковського районного відділу поліції звернулися місцеві мешканці з повідомленням про хуліганські дії поблизу будинку. Поліцейський прибув на місце та встановив, що в помешканні розбито віконне скло, а поряд перебуває місцевий мешканець з критичною кровотечею та потребує негайної медичної допомоги. Правоохоронець швидко оцінив стан потерпілого та наклав турнікет. Після прибуття швидкої допомоги він разом із фельдшерами супроводив постраждалого до медичного закладу. Можемо зробити проміжний висновок, що все ж таки практика показує, що знання алгоритмів і дій в критичних ситуаціях, коли людина потребує медичної допомоги, для працівника поліції є важливими [6].

На нашу думку, кожен поліцейський, незалежно від посади, має володіти не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками застосування алгоритмів надання першої домедичної допомоги відповідно до загальноприйнятих у світі стандартів невідкладної допомоги. Серед таких протоколів є ті, що демонструють високу ефективність та дозволяють зменшити кількість загиблих від поранень. Однак досі не вироблено та не затверджено єдиного типового чи узгодженого між міністерствами і відомствами плану підготовки поліцейських з цього питання. Так само не розглянуті та не затверджені стандартні операційні процедури, які б містили чіткі алгоритми дій поліцейських у типових та екстремальних ситуаціях, включаючи найбільш вірогідні медичні проблеми та правильні подальші дії.

Отже, один з основних аспектів навчання поліцейських – це навички надання домедичної допомоги, які включають як реагування на щоденні ситуації, так і управління кризовими ситуаціями, де можуть виникнути медичні проблеми. Ключовою є практична компетенція поліцейських у застосуванні теоретичних знань про першу медичну допомогу, включаючи

правильне оцінювання ситуації, прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення особистої та психологічної готовності. Тому потрібно впроваджувати міжнародні стандарти надання першої допомоги у навчальну та службу програму поліцейських.

1. Кравченко Андрій Володимирович; Бахчеван Євген Федорович. Тактична медицина в сучасних реаліях поліцейських. 2022.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.08 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
3. Закон України "Про екстрену медичну допомогу" від 05.07.2012 № 5081-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
5. Шевченко Богдан; Щелкунов Михайло; Поливанюк Василь. Тактична медицина в системі професійної підготовки поліцейського. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2023, 15.12. 2023; Київ, Україна: с. 278-279.
6. Міг стекти кров'ю: на Дніпропетровщині поліцейський вчасно зупинив масивну кровотечу у 22-річного юнака URL: <https://dnipro.comments.ua/ua/news/society/accidents/362-22-richniy-yunak-led-ne-stik-krov-yu-na-dnipropetrovschini-scho-stalosya.html>

Діана Пархомик

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник:

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КРОВОНОСНОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ ТА КРОВООБІГУ

Кровообіг – це ключовий процес для забезпечення життєдіяльності організму, що включає постійну циркуляцію крові через систему судин. Цей процес забезпечує постачання тканин киснем, поживними речовинами та гормонами, а також виведення продуктів обміну речовин. Кровоносна система, яку іноді називають серцево-судинною, складається зі серця, артерій, вен і капілярів. Серце функціонує як насос, що приводить кров у рух через скорочення м'язів. Кров рухається від серця по артеріях до тканин і органів у вигляді кисню та поживних речовин, а потім повертається назад до серця по венах, переносючи відпрацьовані продукти обміну речовин.

Процеси збагачення крові киснем та поживними речовинами відбуваються у спеціалізованих органах, таких як легені та органи травлення.

У той же час в органах, які виконують функції очищення крові, таких як печінка та нирки, відбувається нейтралізація та виведення шкідливих речовин [1, с. 86].

Кровообіг є необхідним для забезпечення життєдіяльності людини та інших тварин, оскільки кров виконує різноманітні функції, які можуть бути здійснені тільки в постійному русі. Система кровообігу також має важливе значення у регулюванні температури тіла та боротьбі з інфекціями та іншими патогенами. Рух крові в системі судин забезпечується різницею кров'яного тиску в різних частинах тіла, що дозволяє крові ефективно переносити кисень, поживні речовини та інші необхідні компоненти до всіх тканин і органів організму [3, с. 8].

Кровообіг у людини та інших хребетних відбувається за допомогою двох основних кіл: малого та великого, які забезпечують необхідний потік крові через організм.

Мале коло кровообігу починається з правого передсердя, яке скорочується, перекидаючи кров до правого шлуночка. Після цього кров проходить через легеневий стовбур, де відбувається процес насичення крові киснем через вентиляцію легень. Ця циркуляція крові контролюється клапанами та перегородкою між передсердям та шлуночком, що дозволяє крові лише рухатись у напрямку легень. Після насичення киснем кров повертається до лівого передсердя через легеневі вени [4, с. 29].

Велике коло кровообігу служить для постачання насиченої киснем крові до всіх тканин та органів організму. Ліве передсердя скорочується, спричиняючи рух крові до лівого шлуночка, а звідти вона подається до аорти.

У додаток до малого та великого кіл кровообігу існують ще два важливі кола. Серцеве коло кровообігу починається від аорти, яка подає кров до серця через коронарні артерії. Це забезпечує постачання крові до всіх частин серця, а потім зібрання крові у венозний вінцевий синус, що впадає у праве передсердя.

Плацентарне коло кровообігу. Це коло відбувається в замкнутій системі, яка ізольована від кровоносної системи матері. Воно починається від плаценти, яка забезпечує плід киснем, поживними речовинами та іншими необхідними компонентами через обмін з материнською кров'ю. Після цього плацентарна кров повертається назад до плоду, передаючи шлаки та вуглекислий газ у материнську систему. Ці різні кола кровообігу спільно забезпечують ефективне постачання кисню та поживних речовин до всіх органів і тканин організму, що є важливим для його життєдіяльності та функціонування [2, с. 48].

Отже, два основні кола кровообігу – мале та велике – забезпечують постачання крові до різних частин організму. Мале коло кровообігу відповідає за перенесення крові через легені для насичення її киснем. Процес регулюється системою клапанів та перегородок, що дозволяє крові лише одним напрямком пройти через легені та повернутись до лівого передсердя. З

іншого боку велике коло кровообігу постачає насичену киснем кров до органів і тканин через аорту та її гілки. Крім того, було розглянуто серцеве та плацентарне кола кровообігу, які відіграють важливу роль у забезпеченні життєдіяльності організму в різні періоди життя та у специфічних ситуаціях, таких як вагітність.

1. Анатомія людини: Навчальний наочний посібник. Змістові модулі III, IV. Анатомія судинної системи. Неврологія. Естеziологія. Т. В. Гладкій, Г. В. Майкова, Л. І. Сьомік, М. В. Ткаченко, О. Д. Павліченко. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2020. 128 с.

2. С. М. Вітько, В. А. Завгородня, В. І. Мороз. Вплив гіпокапнії дихання на системний та церебральний кровообіг людини. Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка-2018»/XX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених 2018. С. 542-545.

3. Уляницька Наталія Ярославівна. Основи медичних знань та медична термінологія. 2022. С. 64.

4. Фізіологія серцево-судинної системи. Цибенко В. О. Навчальний посібник. 2002. С. 39.

Владислав Снісар

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Микола Єфімов

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІСТЬ ДНК-ДОСЛІДЖЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З року в рік молекулярно-генетичні дослідження набувають все більш важливого значення у діяльності правоохоронних органів для протидії тяжким кримінальним правопорушенням у різних сферах: проти життя та здоров'я людей, проти статевої свободи та статевої недоторканності, проти власності тощо. В умовах воєнного стану в Україні з урахуванням терористичних загроз підкреслюють значення застосування криміналістичного дослідження ДНК для ідентифікації невпізнаних трупів, зокрема обгорілих або розчленованих. Крім того, методи ДНК-аналізу знаходять широке застосування в цивільному судочинстві, вирішуючи справи щодо встановлення батьківства, визначення біологічної спорідненості людей у випадках виявлення бездомних дітей або осіб, які втратили пам'ять, та в інших обставинах [1, с. 6].

Молекулярно-генетичний ідентифікаційний аналіз дозволяє вивчати

унікальні частини ДНК, які є специфічними для кожної окремої особи, і отримувати неповторне генетичне "відображення" людини. Цю ідентифікацію не тільки неможливо приховати чи змінити, але й неможливо підробити. Індивідуалізуючі ознаки, які визначаються на рівні ДНК, майже абсолютно стійкі, що означає, що вони залишаються незмінними протягом всього життя людини і не змінюються в її біологічних слідах. Тому значення генетичних ознак для ідентифікації є надзвичайно вагомим. На сьогодні ДНК-типування є найбільш переконливим методом аналізу біологічного матеріалу у судово-медичній ідентифікаційній експертизі. Ці технології широко використовуються у судово-медичних службах багатьох розвинених країн світу, таких як Австралія, Іспанія, Франція, Австрія, Німеччина, Велика Британія Італія, Канада, США, Швейцарія, Японія. Україна також почала використовувати цей метод ідентифікації особи у 90-х роках в Експертній службі МВС в Науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України [2, с. 151].

Окрім звичайних методів криміналістичного аналізу ДНК, останнім часом проводиться робота над розробкою та впровадженням нових напрямів у цій області. Найбільш перспективними з них вважаються біогеографічний аналіз, який дозволяє встановити походження особи за її ДНК з певної частини світу, а також фенотипування, яке надає інформацію про зовнішні ознаки людини на основі її генетичного матеріалу. Крім того, використання технологій пошуку за кровними родинними зв'язками відкритих баз даних ДНК-профілів показує значні результати в міжнародній правоохоронній практиці. Впровадження таких засобів і методів в українську практику потребує підвищення технічного рівня правоохоронних органів, відповідного правового регулювання і є перспективним напрямом подальших досліджень [3, с. 97].

При розслідуванні воєнних злочинів виникає потреба в ідентифікації трупів, яка може бути здійснена різними способами, такими як візуальне визначення за зовнішніми ознаками, речами та документами, або за допомогою судово-медичних методів, таких як одонтологія та генетичний аналіз ДНК. Проте робота судового медика стає значно складнішою у таких випадках:

- коли труп перебував тривалий час на відкритому вологому повітрі або був похований у вологих ґрунтах;
- коли труп був похований у «масових могилах», що сприяє процесам розкладання та змінює зовнішній вигляд тіла;
- коли труп був фрагментований внаслідок тяжких травм або вибухів;
- коли труп був переміщений декілька разів сторонніми особами або зазнавав зміни місця поховання, що може призвести до змін у слідовій картині [4, с. 372].

Отже, враховуючи вищезазначене, можна підсумувати: ДНК-дослідження використовується в правоохоронних органах та судово-

медичних установах для розслідування злочинів, що сприяє ідентифікації особи, або встановлення родинних зв'язків на основі їх генетичного матеріалу, який може бути отриманий з різних біологічних зразків. Використання методів молекулярної біології, зокрема генотипної ідентифікації, дозволяє точно встановлювати особистість на основі генетичного матеріалу. Молекулярно-генетичний ідентифікаційний аналіз забезпечує унікальне генетичне "відображення" кожної особи, що робить його незамінним методом у судово-медичній ідентифікаційній експертизі. Розробка нових напрямів у цій області, таких як біогеографічний аналіз та фенотипування, відкриває нові можливості для визначення походження особи та встановлення зовнішніх ознак на основі ДНК.

1. Криміналістичне дослідження ДНК : технології та можливості : навч. посіб. / М-во внутр. справ України; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. н.-д. експерт.-криміналіст. центр [Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін.]. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Харків, 2022. 120 с.

2. Демчишак Р. Ю. Перспективи біометричної ідентифікації у рамках криміналістичної реєстрації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 29. 2021. С. 148–154.

3. Степанюк Р. Л., Перлін С. І. Дослідження ДНК як галузь криміналістичної техніки: проблеми формування та напрями розвитку. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 93–99.

4. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів : логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374.

Ангеліна Степаненко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

КРОВООБІГ ТА ЗУПИНКА КРОВОТЕЧІ ПІД ЧАС ДОПОМОГИ В ПОЛЬОВИХ УМОВАХ

У контексті військових операцій та аварійних ситуацій ефективна зупинка кровотечі та підтримання кровообігу є важливими аспектами медичної допомоги. Неспроможність ефективно контролювати кровотечу може призвести до серйозних наслідків, включаючи загрозу життю поранених. Тому вивчення кровообігу та методів зупинки кровотечі в польових умовах є важливим завданням для медичної науки та практики.

Кровообіг є ключовим процесом в організмі людини, забезпечуючи транспортування кисню, поживних речовин та інших необхідних компонентів по всьому тілу. Система кровообігу складається з серця, кровоносних судин та крові, яка циркулює по цих судинах. Загальний процес кровообігу може бути поділений на дві основні фази: систолу (скорочення серця) та діастолу (розслаблення серця) [1, с. 6].

Основними причинами смерті 80-90% поранених на полі бою є: масивні крововтрати – 60%; непрохідність дихальних шляхів – 34%; пневмоторакс (скупчення повітря та підвищення тиску в легенях) – 6%. Смертність від таких причин під час сучасного бою: проникаюча (пенетруюча) травма голови – 31%; травма тулуба, яка не підлягає хірургічній корекції, – 25%; травма, яку потенційно можна було б прооперувати, – 10%; кровотеча з ран кінцівок – 9%; травми, що калічать внаслідок вибуху, – 7%; напружений пневмоторакс – 5%; проблеми з дихальними шляхами – 1%; наслідки інфекції, ускладнення шоку та катастрофічної кровотечі – 12% [3].

Кровообіг включає артеріальну систему, де кров рухається від серця до тканин та органів, та венозну систему, де кров повертається назад до серця. Цей процес регулюється різними механізмами, включаючи нервову та гормональну регуляцію, а також місцеві механізми контролю. У польових умовах кровотеча може бути викликана різними причинами, включаючи поранення, травми та інші медичні стани. Необхідно негайно реагувати на кровотечу та забезпечити її ефективну зупинку, щоб запобігти втраті крові та зберегти життя постраждалих [2].

Існують різні методи та стратегії зупинки кровотечі в польових умовах, включаючи застосування турнікетів, накладання гемостатичних засобів, вживання прямого тиску на поранену артерію та інші. Вибір конкретного методу залежить від характеру та локації кровотечі, наявності необхідних матеріалів та ресурсів, а також тренування та досвіду медичного персоналу [6, с. 84].

У сфері тактичної медичної допомоги, особливо в умовах бойових дій, вирішення проблем поранених вимагає стриманості та системного підходу. Концепція TCCC (Tactical Combat Casualty Care) надає структурований підхід до надання медичної допомоги в таких умовах. Під час виконання службових обов'язків в цивільних умовах працівники НП України зазвичай надають домедичну допомогу потерпілим шляхом використання алгоритму MARCH, XABCD, CABCD тощо. Ці алгоритми визначають пріоритети та порядок дій в реагуванні на невідкладні медичні ситуації.

На другому етапі роботи – Tactical Field Care, коли загроза прямої атаки відпала і можливість надання допомоги стала більш реальною, застосування алгоритму MARCH стає ключовим. Цей етап відповідає жовтій або зеленій зоні, де медичний персонал може безпечно сконцентруватися на наданні повноцінної медичної допомоги пораненим [1, с. 9].

Під час бою за місто Соледар український військовий медик Іванна

надала першу допомогу бійцю, який отримав артеріальну рану в ногу. Бій був інтенсивний, навколо було багато поранених. Іванна почула голосні крики і кинулася туди. Вона побачила бійця, який тримався за ногу, з якої струменем лилася кров. Іванна негайно розгорнула свій рюкзак і дістала гемостатичний бинт. Вона розкрила його і приклала до рани, натиснувши на нього з усієї сили. Кровотеча почала сповільнюватися. Після того, як кровотеча була частково зупинена, медик наклала джгут вище рани. Потім вона зафіксувала час накладання джгута і почала готувати бійця до евакуації. Завдяки швидким і рішучим діям Іванни життя бійця було врятовано. Він був евакуйований до польового шпиталю, де отримав кваліфіковану медичну допомогу. Ця історія підкреслює життєву важливість надання першої допомоги при кровотечах у польових умовах. Отже кожен солдат, медик або цивільна особа, яка перебуває в зоні бойових дій, повинна мати навички щодо зупинки кровотечі. Ці навички можуть врятувати життя [4].

У будь-якому випадку першочерговим завданням є контроль масивної кровотечі. Після переходу з червоної зони важливо перевірити ефективність заходів, які були призначені для зупинення кровотечі. Це включає перевірку турнікетів, можливість їх додаткового застосування або використання гемостатиків для зупинки кровотечі. Надання ефективного управління дихальними шляхами є важливим кроком для забезпечення життєво важливих функцій. Враховуючи тяжкість ситуації, необхідно оперативно вживати заходів для забезпечення проникнення повітря. Після забезпечення доступу до дихальних шляхів, треба оцінити дихання пораненого та надати необхідну допомогу. Перевірка циркуляції та надання необхідної медичної допомоги для відновлення кровообігу є критичними аспектами на цьому етапі.

Протокол TCCC встановлює, що в бойових умовах пораненому без свідомості і дихання не надається допомога, вважаючи його мертвим. Проте якщо існують можливості та ресурси для порятунку, необхідно вжити всі можливі заходи. Алгоритм MARCH в контексті TCCC надає системний та структурований підхід до надання медичної допомоги пораненим, допомагаючи медичному персоналу пріоритизувати дії та максимізувати ефективність лікування в надзвичайних ситуаціях.

Військові операції зазвичай супроводжуються різними видами травм, включаючи кровотечі. Ефективне надання медичної допомоги в таких ситуаціях може врятувати життя військовослужбовця та забезпечити успішне виконання завдань. У цьому науковому тексті розглянемо принципи кровообігу та методи зупинки кровотечі під час надання допомоги в польових умовах. Кровоносна система є однією з найважливіших систем організму, що забезпечує доставку кисню та поживних речовин до тканин та органів. Кровоносні судини поділяються на артерії, що переносять кров від серця до тканин, та вени, що переносять кров від тканин до серця. Збої в кровообігу, зокрема кровотечі, можуть призвести до серйозних наслідків, включаючи гіпоксію та смерть [5].

Ефективне керування кровообігом та зупинка кровотечі в польових умовах є важливими аспектами домедичної допомоги, що можуть врятувати життя поранених. Глибоке розуміння фізіологічних принципів кровообігу, а також ефективне застосування стратегій зупинки кровотечі є ключовими для успішного лікування та врятування життя в умовах обмежених ресурсів та високого ризику.

1. Halkevych M. P., Основи надання допомоги пораненим в умовах військових дій. Практикуючий лікар 2023. С. 27-32.
2. Алгоритм MARCH. URL: <https://aemc.org.ua/info/article/168/>
3. Домедична допомога в умовах бойових дій: основні протоколи. URL: <https://medialt.clinic/blog/vazhlive-pitannya/domedichna-dopomoga-v-umovakh-bojovikh-dij-osnovni-protokoli>
4. Допомога під вогнем: зупинка кровотечі, накладання турнікета й відхід в укриття. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FLD7x1QL574>
5. Кохан В. Ф. Фактори прогнозування якості надання допомоги в бойових умовах. Військово-технічний збірник. 2018. С. 77-85.
6. Худецький Ігор Юліанович, Юлія Валеріївна Антонова-Рафі. Сучасні технології лікування поранень опорно-рухового апарату. НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 65.

Дмитро Тарасенко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

З початком повномасштабної агресії росії проти України стає актуальним питання ефективної медичної допомоги в умовах бойових дій. Ця допомога може бути необхідна як військовослужбовцям та правоохоронцям, які беруть участь у бойових операціях, так і цивільним особам, які опинилися на територіях, де тривають бойові дії. Оскільки така ситуація потребує спеціальних знань і навичок, об'єктом цього дослідження є тактична медицина, яка дозволяє поліцейським володіти навичками надання домедичної допомоги.

Вагомість даної теми важко переоцінити, адже важливо, щоб курсанти, як майбутні правоохоронці у воєнний час, володіли навичками надання

першої медичної допомоги в бойових умовах, що дозволить запобігти втратам серед особового складу територіальних органів поліції та цивільного населення. Тактична медицина – це надання допомоги на догоспітальному етапі, спрямоване, перш за все, на усунення превентивних причин смерті, згідно з принципами, що враховують загрозу від бойових дій або активного стрільця.

Згідно з даними, опублікованими дослідницьким відділом Statista, Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) підтвердило 9614 загиблих серед цивільного населення під час вторгнення Росії в Україну станом на вересень 2023 року. Проте УВКПЛ зазначає, що враховуючи окупацію та недоступність деяких територій, реальні цифри можуть бути значно вищими. Крім того, за словами заступника міністра внутрішніх справ Леоніда Тимченка, ще 11 тисяч цивільних українців вважаються зниклими безвісти. Також в УВКПЛ зазначають, що за попередніми даними, поранення різного ступеня тяжкості отримали понад 17,5 тисячі невійськових громадян. Тому обрана нами тема є доволі актуальною в період дії воєнного стану

Домедична допомога трактується як негайні дії та організаційні заходи, спрямовані на рятування та збереження життя людини у невідкладній ситуації, та зменшення негативних наслідків цього стану для її здоров'я. Ці дії виконуються на місці події особами, які не є медичними працівниками, але згідно зі своїми службовими обов'язками повинні мати основні практичні навички з надання першої допомоги та рятування життя людини в критичних ситуаціях [1]. Вони також повинні виконувати ці дії відповідно до законодавства. До осіб, які згідно зі своїми службовими обов'язками повинні надавати домедичну допомогу, відповідно до положень Закону України "Про Національну поліцію" від 2 липня 2015 року № 580-VII, входять і поліцейські [2].

У зв'язку з активними бойовими діями, що тривають в Україні з 24 лютого 2022 року, трапляються втрати та поранення серед цивільного населення, військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Тому велике значення набуває навчання поліцейських основам тактичної медицини. Формування навичок стає пріоритетом у підготовці поліцейських на всіх етапах їх професійної підготовки, включаючи первинну підготовку, післядипломну освіту та навчання у вищих навчальних закладах зі спеціальними програмами. Це охоплює інструктаж з дій в звичайних ситуаціях та під час кризових сценаріїв, де можливі медичні проблеми, з подальшими алгоритмами дій для їх вирішення. Поліцейські повинні володіти практикою застосування теоретичних знань у сфері невідкладної медичної допомоги та медицини. Це означає здатність правильно оцінювати ситуації на місці події, враховуючи оперативну обстановку, та приймати обґрунтовані рішення для забезпечення особистої безпеки та психологічної готовності до різних ризикових ситуацій. Важливо враховувати, що в Україні активно використовується досвід країн-членів НАТО, що є позитивним фактором. Це дозволяє ефективно використовувати позитивний досвід у

тактичній медицині та забезпечує швидке та якісне навчання поліцейських [3, с. 237].

Разом із появою різноманітних навчальних програм, таких як ТССС (Tactical Combat Casualty Care – тактична допомога пораненим на полі бою), ТЕСС (Tactical Emergency Casualty Care – тактична екстрена допомога пораненим) та інші алгоритми та навчальні програми, розробленими за стандартами НАТО, тактична медицина стала окремим напрямом навчання [4, с. 145].

Тактична медицина, як вказує Миронюк С. А., спрямована на надання домедичної допомоги з метою усунення причин швидкої смерті. Ці причини включають критичні (масивні) кровотечі, які можуть вбити за 3 хвилини; забезпечення прохідності дихальних шляхів, залежно від обставин та травми, оскільки при неможливості дихати біологічна загибель може настати протягом 6-7 хвилин; травми грудної клітини (пневмоторакс), що можуть призвести до загибелі в середньому за 20 хвилин. Підходи до надання допомоги враховують будь-які потенційні загрози не лише для постраждалих, але й для осіб, які надають медичну допомогу [5, с. 255].

Особливо в умовах повномасштабної війни важливо мати навички тактичної медицини, яка включає в себе надання домедичної допомоги в умовах бойових дій та тактичної екстреної медицини, як, наприклад, застосування протоколів ТССС і ТЕСС. Для працівників поліції надзвичайно важливо мати навички з надання домедичної допомоги під час бойових дій як для захисту самого персоналу, який може постраждати під час виконання своїх службових обов'язків, так і для громадян, які опиняються в зоні конфлікту, де їхня можливість виживання може бути погіршена через наявність хронічних захворювань або інших непередбачуваних факторів [4, с. 147].

Для обґрунтування важливості впровадження тактичної медицини як складової частини освітніх програм на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у закладах вищої освіти зі спеціалізованими умовами навчання для поліцейських, ми можемо привести наступні аргументи. Розвиток практичних навичок і вмінь з надання домедичної допомоги, спрямований на врятування життів та уникнення передчасної смерті, є однією з ключових цілей цієї підготовки. Також важливо систематично оволодівати новими вміннями та навичками для ефективного реагування на екстрені ситуації, зокрема, забезпеченням домедичної допомоги пораненим колегам або цивільним особам під час бойових дій.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що заходи тактичної медицини широко впроваджуються в процес домедичної підготовки поліцейських. У зв'язку з особливістю виконання службових обов'язків працівниками поліції ця необхідність відтворюється як у системі службової підготовки працівників Національної поліції України, так і у навчальних програмах для курсантів і студентів вищих навчальних закладів

зі спеціалізованими умовами навчання, що входять у сферу управління МВС України, щоб гарантувати високу якість їхньої домедичної підготовки.

1. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року № 5081-VI (редакція від 30.12.2022). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (редакція від 05.10.2023). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

3. Топчій А. О., et al. Тактична медицина в системі підготовки курсантів ЗВО МВС України в умовах воєнного стану. 2022.

4. Мислива Оксана. Роль тактичної медицини в діяльності поліції в умовах воєнного стану в Україні. *Рекомендовано до розміщення в електронних сервісах Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол вченої ради Інституту права від 12 грудня 2023 року № 5)*, 144.

5. Миронюк С. А. Упровадження тактичної медицини в систему освіти працівників Національної поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020. С. 256-257. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/92.pdf.

Даніл Гарута

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА ПРОФІЛАКТИКА СТРЕСУ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Внутрішні та зовнішні виклики, що постають перед Україною, потребують забезпечення сильного кадрового ресурсу для Національної поліції. Одним із важливих аспектів підготовки кадрів є професійне навчання, яке включає у себе виховання високомотивованих фахівців, здатних виконувати завдання із захисту прав та свобод громадян, підтримання громадського порядку та забезпечення безпеки в країні, а також боротьбу зі злочинністю. Підготовка поліцейських до виконання їхніх службових обов'язків відбувається через комплексний процес навчання, важливим компонентом якого є психологічна підготовка, оскільки робота в поліції завжди пов'язана зі стресом.

Психологічна готовність включає два основні аспекти: запас

професійних знань, умінь і навичок, а також особистісні риси, такі як переконання, професійні здібності, інтереси, професійна пам'ять, мислення, увага, професійна спрямованість думки, працездатність, емоційність та моральний потенціал, які забезпечують успішне виконання професійних обов'язків [1, с. 6-7]. Саме ця психологічна готовність до служби в стресових умовах є головною передумовою для ефективного виконання поліцейськими своїх завдань та адекватного реагування на надзвичайні ситуації, стресові події та виклики, з якими вони можуть стикатися у своїй професійній діяльності, особливо під час війни.

З огляду на це сучасна професійна підготовка працівників поліції, особливо її психологічний аспект, повинна бути значно посилена. Під час такої підготовки важливо розвивати емоційну стійкість, здатність витримувати стрес, приймати рішення в кризових ситуаціях та ефективно взаємодіяти з громадянами. Це сприятиме зниженню ризику розвитку посттравматичних стресових розладів у поліцейських, покращенню якості прийняття рішень у стресових ситуаціях та забезпеченню безпеки як для поліцейських, так і для громадян [2].

Формування психологічної готовності відбувається через комплекс цілеспрямованих і систематизованих заходів у межах психолого-педагогічного процесу у відповідних органах та підрозділах. Основними завданнями психологічної підготовки є:

1. Виховання почуття обов'язку та відповідальності.
2. Забезпечення особового складу знаннями та уявленнями про особливості й умови діяльності, а також їхні вимоги до особистості.
3. Формування в працівників умінь і навичок виконання службових обов'язків у напружених та складних умовах.
4. Розвиток емоційно-вольової стійкості та здатності до ефективної саморегуляції в разі ускладнення ситуації.
5. Формування вміння реально оцінювати рівень власної підготовленості до виконання професійних завдань, прогнозувати результати діяльності та коригувати свої вчинки [3, с. 44-52].

Зазначимо, що успішність взаємодії працівників поліції з громадянами і колегами залежить від психологічного контакту і довірчих відносин між ними, що, своєю чергою, пов'язано з рівнем знань і професійним досвідом спілкування. Зокрема, професійно важливими якостями поліцейського, які впливають на успішність комунікативної діяльності, є:

- 1) позитивна спрямованість на людей;
- 2) інтелектуальні здібності (уважність, спостережливість, кмітливість, допитливість тощо);
- 3) емоційні якості (врівноваженість, доброзичливість, емпатійність);
- 4) вольові якості (самовладання, рішучість, цілеспрямованість тощо);
- 5) комунікативні здібності (вміння враховувати індивідуальні

особливості громадян, встановлювати психологічний контакт і довірчі відносини з різними категоріями громадян і колег, долати конфлікти тощо);

б) культура мовлення, спілкування та поведінки (тактовність, ввічливість тощо) [4, с. 31].

Психологічна стійкість є критично важливим аспектом професійної підготовки поліцейських, оскільки вона визначає їхню здатність ефективно реагувати на стресові ситуації та зберігати емоційний баланс під час виконання службових обов'язків. Здібність до ефективного контролю негативних емоцій та відповідальне управління стресом є ключовими компонентами психологічної стійкості у поліцейському середовищі. Забезпечення цієї стійкості у поліцейських є необхідною умовою для забезпечення їхньої ефективності та безпеки виконання професійних завдань у складних ситуаціях.

1. Алмаші С. І., Костю С. Й. Дослідження психологічної готовності студентів-психологів до майбутньої професійної діяльності. Вісник Національного університету оборони України. 2019. Вип. 2. С. 5-15.

2. Мерденов Ю. В. Психологічна підготовка поліцейських як запорука професіоналізму : дис. Одеса: ОДУВС, 2023. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/6479>

3. Галич М. Ю. Особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості. Юридична психологія. Психологічне забезпечення правоохоронної діяльності. № 2 (29). 2021. С. 44 – 52.

4. Євдокімова О.О., Жданова І.В., Швець Д.В. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків,

Олександр Тертичко

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Олександр Кривопис

викладач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ДИХАННЯ ТА НЕВІДКЛАДНІ ДИХАЛЬНІ СТАНИ

Дихання – це життєво важливий процес, який забезпечує постачання кисню до організму та виведення вуглекислого газу. Коли дихання порушується, це може призвести до серйозних наслідків, включаючи смерть. Невідкладні дихальні стани – це стани, які раптово виникають і потребують негайної медичної допомоги.

Дихальна система складається з носа, ротоглотки, гортані, трахеї,

бронхів, бронхіол і легень. Дихальні м'язи, такі як діафрагма та міжреберні м'язи, відповідають за розширення та звуження грудної клітки, що призводить до вдиху та видиху.

Під час вдиху повітря надходить через ніс або рот, проходить через гортань, трахею, бронхи та бронхіоли, і потрапляє в альвеоли – маленькі мішечки в легенях. В альвеолах відбувається газообмін: кисень з повітря переходить в кров, а вуглекислий газ з крові переходить в повітря.

Дихання та невідкладні дихальні стани є критично важливими аспектами здоров'я, які вимагають негайної уваги та заходів. Дихання – це фізіологічний процес, що забезпечує постачання кисню до організму та видалення вуглекислого газу. Коли цей процес порушується або перешкоджається, можуть виникнути невідкладні стани, такі як астма, серцеві напади, удушення та інші.

Невідкладні дихальні стани є серйозними медичними умовами, які можуть виникати внаслідок обмеження дихальних шляхів або порушенням функцій легень. Ці стани можуть бути життєзагрожуючими і вимагають негайного медичного втручання. Вони можуть бути розділені на дві основні категорії: обструктивні та рестриктивні.

Обструктивні дихальні стани. Астма – це стан, коли дихальні шляхи стають запаленими та стисканими, що призводить до утруднення дихання. У важких випадках астми може виникати анафілаксія – небезпечна алергічна реакція, яка може призвести до загрозливого зниження артеріального тиску та стану шоку. Швидка медична допомога в таких випадках є надзвичайно важливою [1, с. 55].

Серцевий напад – це стан, коли кровопостачання до серця стає обмеженим або переривистим, що може призвести до пошкодження серцевого м'яза. Одним із симптомів серцевого нападу є утруднене дихання, біль у грудях та втрата свідомості. Негайне лікування, включаючи використання аспірину та нітратів, є критично важливим для збереження життя.

Удушення – це стан, коли дихальні шляхи стають блокованими або стисканими, ускладнюючи процес дихання. Це може бути спричинено алергічною реакцією, проникненням чужорідного тіла у дихальні шляхи або іншими факторами. Швидка медична допомога для видалення перешкоди та відновлення нормального дихання є негайною необхідністю.

Хронічна обструктивна легенева хвороба (ХОЗЛ). Характеризується поступовим зниженням функції легень та утрудненим видиханням повітря.

Епіглотит. Важке запалення епіглотки, що може призвести до блокування дихальних шляхів.

Анафілаксія. Небезпечна алергічна реакція, яка може призвести до стиснення дихальних шляхів та утрудненого дихання.

Стороннє тіло в дихальних шляхах. Будь-який предмет, який потрапляє в дихальні шляхи та блокує потік повітря.

Рестриктивні дихальні стани. Пневмонія. Запалення пухлин у легенях, що може призвести до зменшення їх функціональності.

Ателектаз. Згортання частини легені, що призводить до утрудненого дихання.

Пневмоторакс. Нагромадження повітря в плевральній порожнині, що може стиснути легені та ускладнити дихання.

Фіброз легень. Загострення та згортання тканин легенів, що призводить до зменшення їх еластичності та розтяжності.

Серцева недостатність. Стан, коли серце не може належним чином качати кров по організму, що може призвести до недостатнього киснювання тканин [2, с. 6].

Симптоми невідкладних дихальних станів можуть включати задишку, утруднення дихання, біль у грудях, кашель, ціаноз шкіри, сплутаність свідомості та втрату свідомості. Діагностика зазвичай включає фізичне обстеження, аускультацию легень, вимірювання пульсу та артеріального тиску, пульсоксиметрію, рентген грудної клітки, аналізи крові та електрокардіографію.

Лікування невідкладних дихальних станів залежить від причини та може включати кисневу терапію, бронходилататори, стероїди, антибіотики, діуретики та механічну вентиляцію. Швидка та правильна реакція на ці стани може рятувати життя пацієнтів та запобігти серйозним ускладненням.

Усі ці стани вимагають негайної допомоги та уваги. Швидка реакція та правильні заходи можуть рятувати життя пацієнта та запобігти серйозним ускладненням [3, с. 13].

Відповідно до викладеного, невідкладні дихальні стани є серйозними медичними умовами, які можуть виникнути з різних причин, таких як обмеження дихальних шляхів або порушення функції легенів. Обструктивні стани характеризуються обмеженням потоку повітря через дихальні шляхи, тоді як рестриктивні стани пов'язані зі зменшенням розтяжності легень.

Симптоми невідкладних дихальних станів можуть бути важкими та потенційно небезпечними, включаючи задишку, утруднене дихання, біль у грудях, ціаноз шкіри, сплутаність або втрату свідомості. Для правильної діагностики можуть використовуватися різноманітні методи, такі як фізичне обстеження, аускультация легень, рентген грудної клітки та інші.

Лікування невідкладних дихальних станів зазвичай полягає в негайному наданні медичної допомоги з метою полегшення дихання та виправлення причини стану. Швидке та адекватне лікування може значно поліпшити прогноз та запобігти серйозним ускладненням.

Тож розпізнавання та надання допомоги при невідкладних дихальних станах є надзвичайно важливим для збереження життя та здоров'я пацієнтів. Швидка реакція медичного персоналу та надання відповідного лікування можуть рятувати життя та запобігти ускладненням.

1. Коваленко В.В., Зайцев О.М., Мороз В.І. Особливості дихання у хворих на хронічну обструктивну хворобу легень в гострому періоді. *Український журнал пульмонології та торакальної хірургії*. 2018. № 3. С. 54-58.

2. Андрейчин М.А., Іванова О.В., Петренко С.Л. Сучасні підходи до діагностики та лікування гострої дихальної недостатності. *Вісник Національної академії медичних наук України*. 2017. № 11. С. 5-10.

3. Шевченко Ю.В., Матвійчук О.В., Бойко О.В. Невідкладна допомога при гострій дихальній недостатності. *Сучасні методи діагностики, лікування та профілактики в пульмонології*. 2019. № 2. С. 12-16.

Дар'я Усова

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Олександр Кривопис

викладач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У сучасних умовах одним з вирішальних завдань криміналістики є розробка та застосування техніко-тактичних та методичних засобів для збору, дослідження та використання доказової інформації. Докази та їх використання є основою судового процесу, а ефективність розгляду кримінального провадження в суді та швидкість досягнення правосуддя залежать від якості та повноти зібраної доказової бази.

У контексті повномасштабної воєнної агресії російської федерації на території України важливими є завдання з розслідування різноманітних злочинів. Серед них найпоширенішими є злочини агресії та воєнні злочини, а також злочини проти національної безпеки. Проаналізувавши статистичні дані, представлені Офісом Генерального прокурора, можна визначити серйозний обсяг злочинів, скоєних у період вторгнення РФ. Серед них варто виділити не лише злочини проти національної безпеки, а й злочини, які мають великий соціальний вплив, такі як злочини проти дітей [1, с. 7].

Трансформація злочинності в умовах війни суттєво впливає на пріоритети та особливості криміналістики. Завдання криміналістики у таких умовах містять розробку та застосування засобів для збору, дослідження та використання доказів навіть у складних ситуаціях воєнного стану [2, с. 80]. Сучасні умови вимагають посиленої практичної спрямованості криміналістики та інноваційних продуктів, які були б спрямовані на

розв'язання конкретних завдань. Важливо забезпечити діяльність органів правопорядку та інших спеціальних суб'єктів ефективними криміналістичними рекомендаціями для боротьби із злочинністю в умовах воєнного конфлікту. Сьогодні завдання криміналістики можна розділити на два рівні: теорія криміналістики та правозастосовна практика [4, с. 64]. Це включає науково-практичні розробки для розвитку теорії криміналістики та розв'язання завдань для практики правозастосування. Отже роль криміналістики у вирішенні кримінальних правопорушень умов воєнного конфлікту є надзвичайно важливою, адже вона сприяє забезпеченню ефективного розслідування та притягненню винних до відповідальності, що є ключовим для збереження правопорядку та миру в суспільстві [3, с. 11].

У сучасних реаліях, особливо в умовах воєнного конфлікту та євроінтеграційних процесів, перед криміналістикою постають нові завдання. Перетворення злочинності та зміни в європейських стандартах вимагають перегляду парадигми криміналістичної доктрини, що впливає на формування та застосування криміналістичних знань. Це потребує інноваційних підходів для забезпечення ефективного освоєння криміналістичних знань та навичок як майбутніми юристами, так і досвідченими фахівцями.

Зокрема, потрібно активно розробляти та впроваджувати сучасні освітні технології, покращувати зміст та методи викладання криміналістики, що відповідають сучасним викликам в умовах війни та глобальних загроз. Важливо вживати невідкладних заходів для нейтралізації цих загроз [2, с. 17].

Особливо важливою стає криміналістична освіта та підготовка майбутніх юристів, яка має враховувати сучасні тенденції та завдання. Це означає адаптацію криміналістичних знань до умов воєнного стану, реформування національного законодавства відповідно до європейських стандартів та розвиток нових галузей криміналістики. Також важливим є посилення практичної складової викладання криміналістики. Слід враховувати сучасні тенденції розвитку цієї науки, зокрема формування нових напрямів, таких як цифрова, медична, аерокосмічна, генотипоскопічна, комп'ютерна, кібербезпекова, ядерна та воєнна криміналістика. Це дозволить значно підвищити роль і практичне значення застосування криміналістичних знань в умовах воєнного часу та глобальних загроз світовій цивілізації [1, с. 25].

Таким чином, в умовах сучасності криміналістиці необхідно адаптуватися до нових викликів, активно розвивати та впроваджувати інноваційні підходи в освіті та практиці, щоб ефективно протидіяти кримінальній діяльності та забезпечити правопорядок і безпеку в суспільстві.

1. Шевчук В. Інновації у криміналістичній дидактиці в умовах війни та глобальних загроз. *Grail of Science* 18-19. 2022. С. 58-70.

2. Шевчук В. М. Використання технологій штучного інтелекту та процес цифровізації криміналістики в умовах війни. Актуальні проблеми протидії злочинності і корупції.: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 лютого, 2023 р.). Харків: Юрайт. 2023.

3. Шевчук В. М. Воєнна криміналістика: проблеми формування та роль у сучасних умовах. Реалізації прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах окупації українських територій. 2022. С. 136-140.

4. Шевчук Віктор. Сучасні проблеми криміналістики в умовах війни та глобальних загроз. Science. 2022. С. 9.

Владислава Устименко

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник:

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики та

домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ФОТОГРАФІЯ ЯК ОДИН З НАЙВАЖЛИВІШИХ ЕТАПІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Криміналістична фотографія – галузь криміналістичної техніки, яка розробляє фотографічні засоби, прийоми і методи виявлення, фіксації та дослідження доказів. Зміст судової фотографії становлять наукові положення і практичні рекомендації щодо використання фотографії в розслідуванні злочинів.

Результати фотознімання успішно використовуються в розслідуванні різних видів злочинів, під час провадження різноманітних слідчих дій (огляду місця події, слідчого огляду документів, обшуку, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки та обставин події та ін.), в експертних дослідженнях, в оперативно-розшуковій діяльності.

Судово-оперативна (фіксувальна) фотографія – це різновид криміналістичної фотографії, яка являє собою сукупність методів, прийомів і засобів, що застосовуються при провадженні слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) чи оперативно-розшукових дій для фіксації обстановки, слідів та інших об'єктів. Фіксація в судовій фотографії має на меті точно і повно відобразити об'єкти у тому вигляді та стані, у якому вони спостерігаються на момент фотозйомки [1. с, 39].

Залежно від характеру слідчої дії та її цілей, специфіки об'єкта фотозйомки і завдань фіксації застосовуються різні види, методи та способи судово-оперативної фотографії. У судово-оперативній фотографії найпоширенішим видом знімання є фотозйомка місця події. До фотографічної фіксації місця події ставляться такі вимоги:

1. фотознімання має передувати іншим методам фіксації;

2. засоби і методи фотознімання обираються залежно від ситуації огляду, для забезпечення повноти, всебічності й точності фіксації;

3. сукупність фотознімків повинна давати достатньо повне уявлення про обстановку злочину, його сліди і деталі;

4. до внесення якихось змін в обстановку слід сфотографувати загальний вигляд місця події та взаємне розташування об'єктів;

5. окремі сліди і предмети спершу фотографуються в тому вигляді, в якому вони були виявлені [2, с. 62].

Метою зйомки при огляді місця події є фіксація на загальну картину подію злочину, розташування місця події відносно навколишньої обстановки. А також зафіксувати сліди злочинця, предмети, які мають відношення до злочину, тощо.

Орієнтуюча зйомка своїм завданням має фіксацію певного об'єкта або місця події разом із довколишніми предметами, будівлями, місцевістю.

Оглядова зйомка застосовується для фіксації загального вигляду місця події без довколишніх предметів. Аби зафіксувати взаємне розташування найважливіших об'єктів, відобразити їх специфіку, зйомку здійснюють із різних боків. Важливою вимогою щодо оглядових знімків є повнота зображення місця події [1, с. 89].

Вузлова зйомка використовується для фіксації окремих, найбільш важливих ділянок і об'єктів на місці події. Так, у приміщенні, де вчинено крадіжку, це можуть бути зламані двері, пошкоджене вікно, розкриті сховища та ін. На місці вбивства об'єктом вузлової зйомки може бути труп зі слідами ушкоджень.

Детальні знімки – це зйомка окремих слідів, предметів, деталей обстановки місця події, яку здійснюють з найближчої відстані крупним планом і обов'язково методом вимірювальної фотозйомки. Детальна зйомка використовується для фіксації зовнішніх ознак окремих деталей, слідів злочинця, знарядь злочину, сліди рук, ніг, транспортних засобів, кулі, гільзи, знаряддя зламу тощо [4, с. 26].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що фотозйомка при огляді місця події є важливим етапом розслідування злочину. Вона дозволяє зафіксувати стан місця події на момент огляду, що може бути використано для встановлення обставин події та зібрання доказів. Під час огляду місця події проводиться кілька видів фотозйомки. Орієнтуюча зйомка – це зйомка, яка дозволяє отримати загальне уявлення про місце події. Оглядова зйомка – це зйомка, яка дозволяє детально зафіксувати обстановку місця події. Вузлова зйомка – це зйомка частин місця події, де виявлено сліди злочину. При такій зйомці великим планом фотографуються певні ділянки місця події, що мають важливе значення, та об'єкти, з якими були пов'язані дії злочинця. Детальна зйомка – це зйомка, яка дозволяє отримати чітке зображення окремих предметів і слідів. При детальній зйомці використовують масштабну камеру або макрооб'єктив.

1. Тіщенко В. В., Подобний О. О. Криміналістика : навчально-методичний посібник. Одеса : Видавництво «Юридика», 2022. 236 с.
2. Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін. Криміналістика : [навч. посіб.] ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. К. : Атіка, 2012. 496 с.
3. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. Криміналістика: Підручник. За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2008. 464 с.
4. К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

Андрій Хейло

Ігор Крушеницький

здобувачі вищої освіти

Науковий керівник:

Олександр Кривопуск

викладач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ДАКТИЛОСКОПІЮ

Дактилоскопія є однією з найбільш розроблених галузей криміналістичних знань, що широко використовується в судово-слідчій та оперативно-розшуковій діяльності. Дактилоскопія – спеціальна галузь криміналістики, що вивчає будову шкірних візерунків пальців і долонь рук з метою їх використання для ідентифікації людини, розшуку, реєстрації злочинців, розв'язання завдань. Судова експертиза – це дослідження та аналіз об'єкта особи – експерта матеріальних об'єктів, різних документів, проведене на основі спеціальних знань, за завданням слідчого (судді), з метою встановлення фактичних даних щодо конкретної кримінальної чи цивільної справи. Судова експертиза є особливою процесуальною формою отримання нових та перевірки наявних доказів. Вона широко використовується при розкритті та розслідуванні злочинів. Органи розслідування та суди звертаються до судової експертизи для встановлення істини у кримінальних, цивільних та арбітражних справах [1].

Особливістю експертиз виступає предметний дуалізм, зумовлений двоїстим характером їхньої службової функції: з одного боку кожен рід експертизи можна розглядати як галузь наукового знання, з іншого – це вид практичної діяльності. Предмет експертизи і предмет, що лежить в основі науки, не збігаються, і з-поміж них не можна ставити знака рівності. Предмет науки та предмет заснованої на ній експертизи не збігаються і є

поняттями різних рівнів. Розвиток експертних галузевих наук є об'єктивний, закономірний процес, зумовлений потребою у спеціалізації судових експертиз як однієї з форм суспільного поділу праці та її раціональної організації. Предмет науки, що лежить в основі кожної експертизи, пов'язаний з вивченням закономірностей прояву властивостей об'єктів, щодо яких дана експертиза призначається.

Нещодавно почали застосовуватись дактозоли – порошки в аерозольній упаковці для виявлення слідів рук на широких горизонтальних поверхнях об'єктів. Прикладом є SPR-проявник, який відомий тим, що здатний виявляти сліди на вологих поверхнях, наприклад, на транспортних засобах у дощову погоду [2]. Його можна застосовувати навіть під водою, якщо використовувати потужний розпилювач, а також тоді, коли звичайні дактилоскопічні порошки та кисті можуть зіпсувати слід. Зі зростанням актуальності застосування спеціальних знань на практиці виникла необхідність внесення змін до інституту дактилоскопічної експертизи.

Приватні ознаки папілярних візерунків у кожного свої – цей малюнок можна назвати генетичним кодом, який надала нам природа. Була проведена класифікація папілярних візерунків і виділили основні типи: дуговий, петлевий, завитковий. Використовуйте лупу, щоб детально розглянути відбиток [3].

Дуговий тип візерунка ділиться на такі основні види: простий, шатровий, з невизначеною будовою центру, пірамідальний.

Петльовий тип папілярного візерунка поділяється на такі види: простий, вигнутий (з опущеною головкою), половинчастий, замкнутий (петля-ракетка), зустрічні петлі, паралельні петлі, хибно-дуговий та хибно-завитковий.

Завитковий тип папілярного візерунка ділиться на такі основні види: прості, спіраль, складні, петля-равлик.

Сьогодні англійська компанія Foster+Freeman представляє ряд передових технічних засобів у цій галузі, серед яких найбільший інтерес представляють такі:

- Реагент "Polusciano", який застосовується для виявлення слідів рук фізико-хімічним способом. Цей реагент забезпечує високу якість слідів, що не вимагає занурення в хімічні барвники, зберігає ДНК, може безпечно використовуватися з вогнепальною зброєю та електричними виробами, а також дозволяє виявляти сліди і при видимому світлі, і при ультрафіолетовому.

- Наступним нововведенням у галузі дактилоскопії є автоматична система «Crime-Litelmager», яка призначена для фіксації, обробки та покращення якості зображень слідів рук. Дана цифрова система дозволяє досить швидко сканувати у високому дозволі сліди рук і підвищувати їх якість залежно від слідосприймаючої поверхні.

Папілярний візерунок пальців рук має систему загальних та приватних ознак, що використовуються з метою криміналістичної ідентифікації та

діагностики. До системи дактилоскопічних ознак папілярного візерунка нігтьових фаланг відносяться такі:

1. тип папілярного візерунка;
2. вид (різновид) папілярного візерунка;
3. напрямок та крутість потоків папілярних ліній;
4. взаєморозташування частин (елементів) папілярного візерунка;
5. кількість папілярних ліній між частинами (елементами) папілярного візерунка;
6. внутрішня будова окремих частин (елементів) папіляр [4].

На мою думку, введення дактилоскопічного обліку є обов'язковим. Адже це облік з особливостей будови папілярних візерунків пальців рук осіб (осіб, які підлягають обов'язковому обліку) – затриманих, заарештованих та засуджених, здійснюваний шляхом реєстрації, зберігання, класифікації та видачі дактилоскопічної інформації для встановлення чи підтвердження особистості людини. Предмет дослідження завжди взаємопов'язаний із його об'єктом. Об'єктами експертизи є закріплені у матеріалах справи та передбачені кримінально-процесуальним, цивільно-процесуальним та адміністративно-процесуальним законодавством джерела інформації.

1. Темник І.М. Функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України в розрізі взаємодії з правоохоронними органами інших країн. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2019. № 21. С. 178-182.

2. Примусовий відбір зразків у особи для проведення експертизи. Методичні рекомендації для практичних підрозділів / О.В. Лускатов та ін. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 36 с.

3. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.

4. Кулешник Я. Ф., Сенік В. В., Сорокач О. В. Застосування інформаційних технологій для автоматизованої ідентифікації осіб: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 122 с.

Діана Шепеленко

здобувач вищої освіти

Ганна Бідняк

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДДІЛІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НП УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку криміналістики у сфері правопорядку є головним фактором в боротьбі зі злочинністю, яка постійно мінлива та завжди вимагає адаптації правоохоронних органів. У цьому контексті виникає актуальна проблема кадрового забезпечення експертів-криміналістів у відділах поліції, що потребує ретельного системного аналізу та невідкладного вирішення. Така проблема викликає серйозне занепокоєння, загрожуючи ефективності кримінальних розслідувань та впливаючи на судовий процес, особливо у воєнні часи в нашій країні. В умовах сучасного криміногенного середовища, де технології та методи злочинів стають все складнішими, великої важливості набуває кваліфікована експертна підтримка в роботі правоохоронних органів. Проблема недостатності експертів-криміналістів у відділках не лише гальмує процес розслідування, але й може поставити під сумнів надійність судових вироків та систему правосуддя в цілому, особливо у випадках засудження невинних у скоєнні злочинів осіб.

За останні роки спостерігається динамічне зростання обсягів злочинності та розширення спектру кримінальних порушень, що необхідно враховувати при формуванні кадрового складу. Стратегічне збільшення чисельності криміналістів стає критичною необхідністю для забезпечення ефективного розслідування і виходу на новий рівень протидії злочинності. Рівень злочинності підвищується разом зі складністю розслідування злочинів. Злочинці використовують більш потужні засоби та методи для вчинення протиправних дій, а також для приховування їх від правоохоронних органів. Вони також вдосконалюють методи протидії розслідуванню. Це відбувається не тільки через стрімкий потік злочинності сьогодні, а й через розвиток криміналістичної науки та повільне її фактичне відображення та можливість застосування її розробок на практиці. Окреслене становище вимагає від криміналістичної науки більш дієвих зусиль, спрямованих на своєчасне забезпечення практики досудового розслідування криміналістичною “продукцією”, озброєння слідчих, наділених новими процесуальними повноваженнями, такими криміналістичними засобами, методами та технологіями, які дозволили б реально підвищити ефективність

їх діяльності [1, с. 272].

Сучасні технологічні виклики, такі як кіберзлочинність та використання новітніх технологій у злочинах, вимагають високого рівня професійної підготовки експертів. Це стосується не лише наявності базових навичок, але й постійного підтримання та оновлення їхніх компетенцій для впорядкування зі складними формами злочинності. Безумовно, криміналістичне забезпечення не може існувати без системи криміналістичних знань, навичок і вмінь співробітників їх використовувати, однак і цього недостатньо [1, с. 274].

Ускладнення виконання криміналістичних експертиз обумовлене не лише недостатністю фахівців, але й відсутністю сучасного обладнання та технічних засобів. Якісне обладнання є достатньо дорогим для придбання за власні кошти працівниками, а державою таке забезпечення підрозділів здійснюється формально або дуже обмежено. Покращення матеріального забезпечення є пріоритетом для технічної оснащеності та розв'язання питань, які виникають під час слідства.

У випадках відсутності експерта-криміналіста на перших етапах розкриття злочинів, знання та навички слідчого у сфері криміналістичної науки та практики можуть значно прискорити розслідування. Хоча деякі науковці зводять криміналістичне забезпечення лише до знань і вмінь, оминаючи увагою низку важливих обставин: те, що самі собою криміналістичні знання й уміння не виникають, вони формуються в процесі певної наукової чи навчальної діяльності; такі знання й уміння реалізуються в діяльності розкриття та розслідування злочинів; такі знання та вміння можна застосовувати, коли вони вже були втілені та застосовані на практиці [1, с. 274]. На відміну від випадку, коли слідчий такими знаннями та навичками не володіє достатньо добре на практиці для правильного застосування криміналістичних засобів і методів.

Криміналістична наука є основою розслідування злочинів. Вона є базою для встановлення слідчим обставин злочину, ідентифікації злочинця та речових доказів. Для ефективного виконання своїх обов'язків слідчі повинні мати глибокі знання основ криміналістики, не беручи до уваги більш спеціалізовані питання цього напрямку. Однак на практиці часто спостерігається недостатня підготовка слідчих до застосування своїх криміналістичних знань і вмінь. Це може призвести до негативних наслідків, таких як уповільнення розслідування, зниження якості розслідування та зменшення ефективності діяльності органів внутрішніх справ в цілому. Адже знання та вміння прямо впливають на можливості слідчих правильно та своєчасно застосовувати та використовувати криміналістичні методи та засоби при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Основними причинами недостатньої підготовки слідчих до самостійного застосування криміналістичної науки на практиці є недосконалість та складність системи підготовки та навчання слідчих, а

також нестача фінансування та невисока престижність професії слідчого. Система підготовки слідчих в Україні є досить складною й, так би мовити, сумбурною. Швидкісні темпи вивчення багатьох дисциплін дають мало можливостей майбутнім слідчим більш поглиблено вивчити ті, які, у більшості випадків, знадобляться на практиці при виконанні професійних обов'язків.

Наразі вчені пропонують механізми розв'язання проблемних питань, що існують у відділах криміналістичного забезпечення та впливають на якість проведення слідчих (розшукових) дій, який полягає у: 1) нормативно-правовому регулюванні діяльності спеціаліста; 2) матеріально-технічному забезпеченні на належному рівні; 3) узгодженості дій спеціаліста з представниками інших служб; 4) розширенні штату інспекторів-криміналістів у територіальних відділеннях поліції, враховуючи обсяг та специфіку реальних завдань; 5) дотриманні нормованого робочого часу, що впливає на рівень зосередженості уваги під час збирання доказів; б) виконанні службових завдань, що відповідають безпосереднім функціональним обов'язкам тощо [2, с. 118]. Також доцільно буде приділити більше уваги безпосередньо системі підготовки слідчих для підрозділів Національної поліції, переглянути та внести відповідні зміни, які посприяють розв'язанню даної проблеми.

З урахуванням вищезазначених аспектів розв'язання проблеми кадрового забезпечення експертів криміналістики визначається як важлива та невідкладна задача. Активізація заходів повинна бути комплексною, з фокусом не лише на збільшенні кількості фахівців, але і на їхній кваліфікаційній підготовці, матеріальному забезпеченні та використанні передових технологій. Доцільним буде й підвищення якості знань та вмінь слідчими, що безумовно трохи зменшить критичну необхідність залучення більшої кількості експертів в найкоротший час та надасть можливість підготувати кваліфікованих спеціалістів. Лише такий підхід забезпечить не тільки високий стандарт криміналістичної роботи, але й підвищить ефективність правоохоронних органів у розкритті та запобіганні злочинам.

1. Берназ П. В. Проблема поняття і змісту криміналістичного забезпечення слідчої діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична* / головний редактор В.В.Середа. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. Вип. №4. – С. 408.

2. Бідняк Г. С. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств: монограф. / Г. С. Бідняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 152 с. URL: 1. Монографія Бідняк.pdf (dduvs.in.ua) (дата звернення: 06.12.2023).

Яна Яшан

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Костянтин Чаплинський

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ДАКТИЛОСКОПІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

В умовах воєнного стану криміналістичні дослідження стають надзвичайно складним завданням. Особливо це стосується дослідження слідів дактилоскопічного походження, які в сучасному світі є ключовим елементом ідентифікації осіб. Проте в умовах воєнного стану виникають численні проблеми, які ставлять під загрозу ефективність та точність криміналістичного аналізу.

Дослідження проблеми та перспективи дактилоскопії є не лише цікавим, а й достатньо актуальним. Водночас такі дослідження є доволі корисними не лише для експертів-криміналістів, а й для студентів та курсантів, юридичних закладів вищої освіти, слідчих та інших категорій пошуковців криміналістичного пізнання [1].

Проблеми криміналістичного дослідження слідів дактилоскопічного походження включають труднощі у визначенні надійності індивідуальних характеристик, можливість втрати цілісності сліду та обмеження у виявленні слідів на деяких поверхнях.

У науковій літературі досить повно розкрито питання щодо сталих та сучасних способів виявлення та вилучення слідів пальців рук (долоней), а також техніка дактилоскопіювання як живих осіб, так і трупів. Так, Є. А. Разумов наголошує на традиційній процедурі отримання зразків відбитків пальців рук за допомогою скла, гумового валика та друкарської фарби, який використовується в практичних підрозділах як раніше, так і зараз [2].

Перспективи включають в себе вдосконалення технік аналізу для підвищення точності ідентифікації, використання новітніх технологій, таких як масова спектрометрія та молекулярна біологія, а також розширення баз даних для покращення ефективності в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Додатковими проблемами є висока чутливість дактилоскопічного аналізу до зовнішніх умов, таких як вологість або забруднення поверхонь, що

може ускладнити збір інформації. Також, в окремих випадках, можливість фальсифікації дактилоскопічних слідів становить проблему для достовірності результатів. На перспективу впливає розвиток біометричних технологій, які можуть допомогти у створенні ще більш точних та надійних систем ідентифікації осіб.

Також дактилоскопічний облік, або систематична реєстрація дактилоскопічних даних осіб, є важливим і невід'ємним елементом сучасної криміналістики та правоохоронної діяльності. Основу цього підходу складає унікальність папілярних ліній, що визначаються на пальцях кожної людини. Дактилоскопічний облік є ефективним інструментом для ідентифікації осіб, розкриття злочинів та забезпечення правопорядку. Необхідно зазначити, що в Інструкції «Про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України» визначено, що він складається з:

- дактилокартотек – масиву дактилокарт невпізнаних трупів; безвісно зниклих осіб та осіб, які були піддані дактилоскопіюванню відповідно до п. 1.5 Інструкції;

- слідотек – реєстраційних карт слідів рук, які вилучені під час оглядів місць подій (далі – ОМП) за фактами нерозкритих злочинів та безвісного зникнення осіб [3].

Також існує технічний прогрес дозволів, аби упорядкувати і систематизувати дактилоскопічну інформацію шляхом створення автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем (далі – АДІС). АДІС є ефективним і дієвим інструментом у розкритті та розслідуванні злочинів, що забезпечує можливість оперативного надання інформації органам досудового розслідування щодо осіб, дактилоскопічні карти яких містяться в масиві дактилоскопічних обліків, і слідів рук з місць злочинів, наявних у базі. Дієвість і результативність цього напряму залежать від надання по змозі якісного матеріалу, з якого безпосередньо формується згадана база. Проблеми надання дактилоскопічної інформації неналежної якості стосується як дактилоскопічних карт, так і якості вилучених слідів рук з місць подій. В АДІС кодування зображень відбитків слідів рук у дактилокарті здійснюється автоматично, тому якість відображення є критичною. Погана якість слідів впливає на час їх оброблення та знижує пошукові характеристики [4].

А. Каушев і К. Гапченко визначили найбільш розповсюджені показники поганої якості відбитків слідів рук, які впливають на результативність пошуку в АДІС:

- неповне прокачування відбитка пальця руки (відображення не всіх зон папілярного візерунка);

- нечіткість відбитків (занадто сильний/слабкий тиск на поверхню паперу, під час слідоутворення недостатньо зафіксований папір, що призводить до ковзання аркуша і нечіткого відображення відбитків на ньому);

- недостатня інтенсивність (мала кількість фарбувальної речовини) або,

навпаки, «забитість» відбитків (надлишок фарбувальної речовини, брудна, жирна шкіра рук);

– нерівномірність фарбувальної речовини (перетворюється на надто світлі або надто темні зображення під час сканування, і система взагалі не розпізнає ці ділянки);

– розпливчастість фарбувальної речовини у відображенні папілярного візерунка (під час дактилоскопіювання особи з вологою поверхнею шкіри рук);

– відбитки пальців з порушеним епідермісом або зі згладженими папілярними лініями (внаслідок порушення морфології епідермісу або його пошкодження через часту механічну дію на шкіру у процесі фізичної роботи тощо);

– відбитки, нанесені на поверхню паперу, на якій вже наявні написи, друкований текст чи лінії бланку (автоматичне кодування не відрізняє лінії папілярного візерунка від сторонніх ліній друку чи рукописних записів і сприймає їх як єдине зображення, що призводить до помилкового розпізнавання ознак);

– «подвійна» прокатка (повторна прокатна по тому ж самому місцю тієї ж самої ділянки);

– порушена послідовність нанесення відбитків пальців у належній графі (наприклад, указівний палець у графі «великий», а великий палець – у графі «вказівний»), переплутана послідовність нанесення відбитків правої та лівої рук, двічі нанесені відбитки однієї руки (відбувається через неухважність працівників, які здійснюють дактилоскопіювання) [4].

У підсумку слід зазначити, що проблеми, які виникають у криміналістичному аналізі слідів дактилоскопіювання, вимагають прискореного впровадження і вдосконалення методів. Удосконалення технік аналізу, використання технологій та активне співробітництво відкривають перспективи для оптимізації процесів ідентифікації осіб, здійснюючи їх більш швидкими та достовірними в умовах розвитку кримінального обліку.

1. Луцієнко О. О. З історії дактилоскопії. Криміналістичний вісник № 1 (29), 2018. URL:<https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/c1c2d9b0-a44a-4216-97e4-1e1dbce37956/content>(дата звернення 13.11.23).

2. Бідняк Г.С. Отримання зразків папілярних візерунків: реалії та перспективи. URL : https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/01_12_2017/pdf/45.pdf(дата звернення 13.11.23).

3. Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України : Наказ МВС України від 11.09.2001 № 785. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01#Text> (дата звернення 13.11.23).

4. Савчук Т.І., Костюкова Т.С., Грецьких І.А. Проблеми та перспективи криміналістичного дослідження слідів дактилоскопічного походження. URL:file:///C:/Users/User/Downloads/Problemi_ta_perspektivi_kriminalisticnogo_doslidze.pdf (дата звернення 13.11.23).

Alina Soldatenko

Third-year student

Research Supervisor:

Natalia Pavlova

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department

of Criminalistics and Premedical Training

of Dnipro State University

of Internal Affairs

PROBLEM ASPECTS OF INVESTIGATION OF THE SITE OF THE EVENT IN DEOCCUPIED TERRITORIES

In today's harsh reality, conducting a scene inspection in the de-occupied territories is not just a routine procedure, but an extremely important and risky mission. In view of the terrible crimes committed by the Russian occupiers, law enforcement officers are daily faced with horrific scenes of shelling and mass burials. Their scrupulous and selfless work, which is carried out in conditions of real and possible threatening influence on life and health, makes it possible to establish the truth and bring the guilty to criminal responsibility.

At the current stage of the investigation, investigators have to organize and carry out inspections of events in the de-occupied territories in order to identify and document war crimes committed by the Russian Federation on the territory of Ukraine. These inspections include inspections of civilian and military targets in various locations [1, c. 371]. Indeed, the organization and conduct of inspections of event sites in difficult and dangerous conditions, with the threat of explosions due to the detonation of shells or their fragments, as well as the possibility of new shelling, requires investigators to carefully plan and solve a number of problematic aspects, on par with traditional technical forensic and tactical tasks

One of the key challenges in conducting a scene review is ensuring the participation of the necessary participants [2]. Aside from key players such as the forensics inspector and medical examiner, it's important to involve explosives specialists, EMS workers, and others who keep the scene safe. In addition, an effective investigation of "war crimes" falling under international law requires the involvement of international experts and the construction of an effective communication process with them. An important aspect is not only the possibility of language communication, but also professional understanding. That is, the representatives of the SOG must take into account the international experience and principles of work of foreign colleagues in order to avoid misunderstandings both in the organizational and professional terms during the direct investigation.

Uncovering war crimes committed in the de-occupied territories becomes an extremely difficult task, because it requires not only the scrupulous work of investigators, but also a specialized technical arsenal. This arsenal serves for the

removal, destruction or transportation of explosive devices, ammunition or their components, as well as for the transportation of members of the investigative-operational group, corpses and their parts. The preservation of photo and video recordings, which are used as evidence, is no less important. In addition, tactical recommendations are needed, which include the use of explosive devices or ammunition, inspection of the scene of the event, related to the exhumation of bodies or their parts from individual or mass graves, inspection of the scene of events where there were concentration camps, places of forced detention of persons, etc. as well as a survey of places where Russian troops were based, ammunition was stored or their control points were located.

During such an inspection, one should also pay attention to the fact that the operational situation may be more dynamic, and subsequently a certain area on which the inspection was carried out may be changed or even destroyed due to shelling from the aggressor country. Based on this, these circumstances make it impossible to conduct an additional and repeated inspection of the scene, because of which the prosecutor and the investigator will need to take measures to collect evidentiary information during the initial inspection.

Therefore, the listed problems of conducting an inspection of the scene of events in the de-occupied territories are only one of many that are important in the work of law enforcement agencies, and also require more detailed research and the development of effective forensic recommendations.

1. Dufenyuk O. M. Investigation of war crimes: logistical, forensic and forensic issues. *Legal scientific electronic journal*. 2022. Issue. 4. С. 369–374.

2. Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 04/13/2012. No. 4651-VI, as of January 1 2024p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Valeria Tsapovich

applicant for higher education

Supervisor:

Viktor Pletenets

Doctor of Law, Professor,

Professor of the Department

of Criminalistik and pre-medical

training of Dnipro State University

of Internal Affairs

POSSIBILITIES OF USING FORENSIC TECHNOLOGY IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES

Today in Ukraine, great importance is given to the prospects for the development of forensic technology in the investigation and prevention of crimes. Modern scientific and technical achievements provide an opportunity to improve the implementation of these tasks. At the same time, the use of modern technical means by criminals to commit criminal offenses complicates the activities of law enforcement officers. This necessitates the development of special scientific and technical means and methods in order to prevent crimes.

Forensics is a science that studies the patterns of criminal activity. has its roots in the XIX century, when it was formed as a separate branch of science, in which forensic technology plays an important role as its section and practical activities aimed at its application.

In the 19th century, technical advances such as the discovery of fingerprints and the development of photography allowed forensic scientists to take a huge step in collecting evidence and solving crimes. For the first time, scientific methods were used to identify criminals and study the circumstances of the case [1, c.154].

In the 21st century, forensic science has become a dynamic science that is constantly evolving. Thanks to the rapid development of information technology, molecular genetic methods, as well as the analysis of large amounts of data, forensics has acquired new opportunities in identifying and investigating criminal offenses. Technologies such as DNA analysis, forensic computer modeling, digital trace analysis have evolved to a high level of accuracy and reliability.

Criminalistics by its nature is always relevant, since crime is constantly evolving, and with it the methods of criminals. Transforming the achievements of science and technology into the practice of combating crime allows law enforcement agencies to respond more effectively to new challenges and threats. Criminalistics has become an integral part of modern law enforcement and an important tool in the fight against crime in the light of scientific and technological progress and the information society [2, c.198].

The problem of fighting crime is one of the most acute and requires the fastest possible solution in Ukraine. This is due to quantitative and qualitative changes in

the structure of crime, characterized by the emergence of new manifestations of socially dangerous acts, the growth of the professionalism of criminals, their equipment with modern high-tech means, the improvement of the methods of their socially dangerous acts and concealment with the active application of measures to counter the investigation [3, с.208].

It should be noted that in the science of criminology, the concept of «forensic technology» appeared as a complex of technical devices, tools and materials that are used to identify, fix and analyze material sources of information. This concept is based on the achievements of natural and technical sciences, which are used to solve specific problems in the field of criminology. As a result, technical means and methods for the study of material sources of information are being developed.

1. Криміналістика : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Самодін та ін.; за заг. ред. В.В. Пясковського. 2-ге вид., перероб і допов. К. : Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.

2. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

3. Плетенець В.М. Криміналістичне забезпечення подолання протидії кримінальному судочинству: постановка проблеми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (87). С. 207-212.

Наукове видання

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ
У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару

(м. Дніпро, 30 травня 2024 року)

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуда*
Коректор *М. С. Касян*

Підп. до друку 31.07.2024 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк. цифровий.
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 9,53. Обл.-вид. арк. 10,25.

Надруковані в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДР № 8112 від 13.06.2024